

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Katedra sociální práce
Sociální politika a sociální práce

Diplomová práce

Bc. Lenka Michálková

Faktory vedoucí k započetí dráhy oběti obchodování s lidmi

Factors leading to the start of human trafficking

Praha 2017

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslava Šťastná, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 9. července 2017

[vlastnoruční podpis]

.....

Jméno a příjmení

Abstrakt

Diplomová práce je zaměřena na problematiku obchodování s lidmi, s hlavním cílem určit interní faktory, které mohou přispět ke vzniku obchodovací situace. V diplomové práci je obchod s lidmi vymezen z pohledu sociální práce, prevence i legislativy. Kapitoly jsou zaměřeny na vymezení pojmu obchodování s lidmi od ostatních pojmů, se kterými bývá často zaměňován nebo spojován, mechanismus obchodu s lidmi a faktory vedoucí ke vzniku obchodovací situace. Pro výzkum interních faktorů a zodpovězení výzkumných otázek byla použita kvalitativní metoda polostrukturovaných rozhovorů s respondenty, kteří se stali oběťmi obchodování s lidmi. Praktická část diplomové práce obsahuje celkem šest rozhovorů, z nichž jsou vytvořeny příběhy, a tři jsou doslovně přepsány v příloze. Vytvořením kódů a kategorií došlo k analýze zaznamenaných rozhovorů. Jednotlivé kategorie byly porovnány s interními faktory vedoucími k obchodovací situaci dle odborné literatury a byla vytvořena konečná verze deseti kategorií. Nově vzniklé kategorie byly následně interpretovány a došlo k určení faktorů, které ke vzniku obchodovací situace přispívají, a které nikoliv. Mezi faktory, které přispívají ke vzniku obchodovací situace, jsou nefunkční rodina, nízké vzdělání, chudé rodinné poměry, vyrůstání nebo pobyt v dětském domově, zkušenost s fyzickým násilím, přítomnost krize a chybějící sociální zázemí. Z uvedených faktorů se pouze nefunkční rodina, chybějící sociální zázemí a nízké vzdělání objevilo u všech respondentů. Podstatným zjištěním diplomové práce je problematika dětských domovů a odchod z nich. Nefunkční rodina, a s tím související ústavní výchova, představuje významný rizikový faktor přispívající ke vzniku obchodovací situace. Stejně tak vzdělání na odborných učilištích, které souvisí s hledáním práce na pozicích, ve kterých se obchod s lidmi vyskytuje nejčastěji. Výsledky šetření diplomové práce by měly přispět k efektivnějšímu zaměření prevence na rizikové skupiny ohrožené vstupem do obchodovací situace. Poznatky o obchodování s lidmi mohou pomoci široké veřejnosti i odborníkům k informovanosti o existenci problematiky obchodování s lidmi a také k případné identifikaci obětí.

Klíčová slova

obchod s lidmi

oběti obchodování s lidmi

prevence

sociální práce

vykořisťování

Abstract

This thesis is focused on the topic of human trafficking. The main aim is to find out the internal factors leading a person to become a victim of human trafficking. The term human trafficking is explained from many points of view such as social work, prevention and legislation. The chapters are focused on explaining what human trafficking is and how it is different from other similar terms which are really easy to confuse with it. This thesis is also about the mechanism of human trafficking and factors leading to the situation of human trafficking. I conducted interviews with some victims of human trafficking to explore the internal factors that led them to making their decision. The practical part of the thesis includes six interviews which I summarized and included three of them written word for word in the appendix of the thesis. I analyzed the interviews and set the codes and categories which I compared to the internal categories written in books that include the factors that lead people to human trafficking. From this comparison, I made new categories to work with. I interpreted the new categories and found new factors leading to the situation of human trafficking. The factors that lead a person to becoming a victim of human trafficking are having a nonfunctional family base, having a low education, growing up in poverty, growing up in orphanages, experiencing physical abuse, being in crisis and missing a social base. All six interviewees had a nonfunctional family base, low education and a missing social base. I found out that growing up in orphanages and having a nonfunctional family are prevalent and risky factors that can lead people to the situation of human trafficking. The same works for education at trade schools which is connected to searching for jobs in the areas where human trafficking is very common. The results of this thesis should help with better prevention focused on the groups of people who are in danger of becoming victims of human trafficking as well as the people who can possibly work with them such as police officers, social workers and doctors. Not only that, but these results can also help all people and all of society to get better information about this problem and possibly to more easily identify victims of human trafficking.

Key words

human trafficking

victims of human trafficking

prevention

social work

exploitation

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK.....	3
ÚVOD.....	9
1 OBCHOD S LIDMI JAKO PATOLOGICKÝ JEV VE SPOLEČNOSTI.....	10
1.1 VÝVOJ OBCHODU S LIDMI V ČESKÉ REPUBLICE.....	11
1.2 VYMEZENÍ POJMU OBCHODU S LIDMI.....	12
<i>1.2.1 Převaděčství a nelegální migrace.....</i>	<i>12</i>
<i>1.2.2 Vykořisťování.....</i>	<i>12</i>
<i>1.2.3 Prostituce.....</i>	<i>13</i>
2 LEGISLATIVNÍ VYMEZENÍ.....	15
2.1 MEZINÁRODNÍ ÚROVEŇ.....	15
2.2 NÁRODNÍ ÚROVEŇ.....	17
3 FORMY OBCHODU S LIDMI.....	19
3.1 NUCENÁ PROSTITUCE.....	19
3.2 PRÁCE V DOMÁCNOSTI.....	20
3.3 NUCENÉ PRÁCE.....	20
3.4 NUCENÉ SŇATKY.....	21
3.5 NUCENÁ ŽEBROTA.....	22
3.6 OBCHODOVÁNÍ S LIDSKÝMI ORGÁNY.....	22
4 MECHANISMUS OBCHODU S LIDMI.....	24
4.1 NÁBOR.....	24
4.2 DONUCENÍ.....	25
4.3 VYKOŘISŤOVÁNÍ.....	26
5 FAKTORY PŘISPÍVAJÍCÍ KE VSTUPU DO OBCHODOVACÍ SITUACE.....	27
5.1 PUSH A PULL FAKTORY.....	28
5.2 INTERNÍ A GLOBÁLNÍ FAKTORY.....	28
5.3 RIZIKOVÉ SKUPINY.....	29
5.4 IDENTIFIKACE OBCHODOVANÝCH OSOB.....	31
6 PREVENTIVNÍ STRATEGIE A MOŽNOSTI SOCIÁLNÍ PRÁCE.....	33

6.1 ORGANIZACE ZABÝVAJÍCÍ SE PROBLEMATIKOU OBCHODOVÁNÍ S LIDMI.....	34
6.2 SOCIÁLNÍ PRÁCE S OBCHODOVANÝMI OSOBAMI.....	35
6.3 NÁSLEDKY U OBCHODOVANÝCH OSOB.....	37
7 PRAKTICKÁ ČÁST.....	39
7.1 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	39
7.2 KVALITATIVNÍ VÝZKUM.....	40
7.3 VÝBĚR RESPONDENTŮ A ZPŮSOB SBĚRU DAT.....	41
7.4 ZPRACOVÁNÍ DAT.....	42
7.4.1 A - Příběh Anežky.....	43
7.4.2 B - Příběh Barbory.....	44
7.4.3 C - příběh Cecilie.....	45
7.4.4 D - Příběh Daniela.....	47
7.4.5 E - Příběh Emila.....	48
7.4.6 F - Příběh Filomény.....	49
7.5 ANALÝZA DAT.....	50
7.6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ.....	52
7.7 DISKUSE.....	62
ZÁVĚR.....	65
POUŽITÉ ZDROJE.....	67
LITERATURA.....	67
SEZNAM TABULEK.....	I
SEZNAM PŘÍLOH.....	I
1. OTÁZKY NA PRAKTICKOU ČÁST.....	II
2. TRANSKRIPCE ROZHOVORŮ.....	IV
3. KÓDOVÁNÍ PŘÍBĚHŮ.....	XXIV
4. §168 OBCHODOVÁNÍ S LIDMI.....	XXVIII

Seznam zkratek

OSN	Organizace spojených národů
EU	Evropská unie
MOP	Mezinárodní organizace práce
IOM	Mezinárodní organizace pro migraci
Protokol	Protokol o předcházení, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zejména ženami a dětmi
Úmluva OSN	Úmluva OSN o boji proti mezinárodní organizované trestné činnosti
Program	Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi

ÚVOD

Téma své diplomové práce jsem si zvolila převážně proto, že úzce souvisí s výkonem mé profese. Pracuji jako sociální a terénní pracovnice v jedné z organizací, která se zabývá prevencí obchodu s lidmi, pojmenovává příčiny a důsledky obchodu s lidmi, ovlivňuje veřejnou politiku a poskytuje v této oblasti sociální služby. Ač je to problematika, se kterou se různí lidé setkávají denně, nejsou o ní široká veřejnost ani odborníci dostatečně informováni a je třeba jí věnovat větší pozornost. V diplomové práci uplatňuji nejen poznatky odborníků z literatury, ale také své postřehy z praxe a trendy, které jsou pro oblast obchodu s lidmi v současné době typické.

Cílem diplomové práce je vytvořit ucelený obraz o obchodování s lidmi a představit současné trendy obchodu s lidmi typické pro Českou republiku. Ve své práci popisuji situaci cizinců, kteří se stanou oběťmi obchodování s lidmi na našem území i případy Čechů, kteří se stávají obchodovanými osobami nejen za hranicemi, ale i na území našeho státu. Díky sociální práci, kterou poskytuje v České republice i v zahraničí řada spolupracujících organizací, se tito lidé dokáží znovu postavit na vlastní nohy a zařadit se zpět do společnosti.

V teoretické části se zabývám vymezením pojmu obchodu s lidmi od ostatních pojmů, které jsou s obchodem s lidmi často zaměňovány. Popisuji faktory přispívající ke vzniku obchodovací situace, formy daného trestného činu a rizikové skupiny, které se mohou dle odborné literatury stát snadněji oběťmi obchodu s lidmi. Zmiňuji také mechanismus obchodu s lidmi včetně změn, které se za posledních deset let objevují, legislativní vymezení a preventivní strategie včetně sociální práce s lidmi, kteří si obchodovací situací prošli.

V praktické části využívám kvalitativní výzkum, jehož cílem je zjistit interní faktory vedoucí ke vzniku obchodovací situace. Výsledky výzkumu porovnávám s odbornou literaturou a vymezuji kategorie faktorů, které mohou predikovat riziko pro vstup člověka do obchodovací situace. Ráda bych využila výsledky výzkumu pro efektivnější preventivní akce při výkonu terénní práce. Při sběru dat používám metodu kvalitativních rozhovorů. V rámci svého kvalitativního výzkumu vedu polostrukturované rozhovory s otevřenými otázkami s lidmi, kteří se stali oběťmi obchodu s lidmi za účelem nucené práce, nucené prostituce a nuceného sňatku, ať už na území České republiky, nebo za hranicemi státu. Respondenty jsou občané České republiky a Ukrajiny, kteří se dostali do organizace pomáhající obchodovaným osobám.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Obchod s lidmi jako patologický jev ve společnosti

Obchod s lidmi je považován za novodobou formu otroctví, přičemž v různých formách a podobách provází lidstvo celou jeho historii. Pojem obchodování s lidmi byl dle Janoše (2011, s. 2) poprvé použit v šestnáctém století jako synonymum pro obchodování a přemísťování tam a zpátky. S obchodovanými lidmi bylo nakládáno jako se zbožím a byli prodáváni do otroctví. Počátkem dvacátého století se pojem vztahoval převážně na obchod s bílými otroky, který představoval pohyb žen a dětí za účelem prostituce a sexuálního vykořisťování. Samotné označení obchod s bílým masem je nehumánní, vidíme-li za tímto termínem konkrétní lidské osudy a hlavně pak konkrétní životy lidí.

Obchod je specifická ekonomická činnost, jejímž prostřednictvím se uskutečňuje prodej a koupě zboží a poskytnutých služeb za určitou protihodnotu. Při obchodování s lidmi se předmětem obchodování stává člověk, který je prodáván proti své vůli. Trhy s otroky, prodej nevěst, prodej dětí a nucená prostituce nebývaly a stále nebývají zvláštností. Na světě existuje mnoho lidí, kteří si dokáží člověka zvěcnit a udělat z něj nástroj svého účelu či výrobní nástroj svého profitu. Karásek (Vaníčková, 2005, s. 3) definuje obchod s lidmi jako dehonestaci člověka, zbavení jedinečnosti, neopakovatelnosti, odejmutí úcty, důstojnosti a vytvoření věci z lidské bytosti či pracovního nástroje svého sobectví.

Legislativní rozvoj lidských práv se rozmohl po přijetí Všeobecné deklarace lidských práv roku 1948, která byla posílena Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950. Lidem je deklarováno základní právo na život, svobodu a osobní bezpečnost, s čímž souvisí zákaz otroctví a nucených prací. Jde o úsilí, ve kterém záleží nejen na ochraně jednotlivce, ale i celého obyvatelstva. „Jestliže se v nějakém oboru lidského života dlouhodobě a vytrvale porušují lidská práva, vede to k postupné akceptaci“ (Vaníčková, 2005, s. 3). „Obchodování s lidmi je závažným porušením lidské důstojnosti, jehož intenzita celosvětově narůstá“ (Chovanec, 2016, s. 3). Boj proti tomuto zásahu do lidských práv není snadný, a to zejména v souvislosti s životem ve světě, ve kterém se čím dál více stírají hranice mezi jednotlivými státy a ve kterém zůstávají značné ekonomické rozdíly mezi jednotlivci, regiony i zeměmi. Nová masivní vlna obchodování s lidmi je vysvětlována nadstandartními zisky, při kterých může směle konkurovat obchodu s drogami a zbraněmi.

„Právě ekonomický profit je jednou z hlavních motivací pachatelů této trestné činnosti, odhaduje se, že jen v rámci České republiky se výnosy pachatelů pohybují okolo sta milionů ročně“ (Chovanec, 2016, s. 3).

Současný svět, ve kterém žijeme, má svá pozitiva, která nám mnohé ulehčují. Na druhé straně je to ovšem svět plný anonymity a úpadků, kterým by málokdo věřil, že jsou ještě v jednadvacátém století možné. Mezi nejhoršími je právě novodobé otroctví. „O obchodování s lidmi se často mluví jako o novodobém otroctví, a to proto, že jsou porušována základní lidská práva obchodované osoby; ta se nemůže svobodně pohybovat, rozhodovat o svém těle, o svém osudu“ (Kutálková, 2006, s. 4).

Dle Janošce (2011, s. 2) je „existence obchodování s lidmi hrozbou v bezpečnostní realitě, a proto je nezbytné rozvíjet jednak rozpoznávání jeho projevů, ale současně metod, které řeší pomoc obchodovaným osobám, návrat z otroctví do svobodného života, postihování obchodníků a vyléčení společnosti a trhu od takového druhu nežádoucího obchodu“. Veškeré aktivity představující boj proti novodobému otroctví vedou k osvobození člověka a k prosazení základních lidských práv a svobod. Zátěž procesu obchodování má vliv na psychiku a emocionalitu obětí. Vše komplikuje fakt, že identifikace a včasná pomoc je velmi obtížná, neboť je jejich existence utajována. Není ovšem nemožná. Důležité je, aby odborníci, ale i široká veřejnost, měli povědomí o problematice obchodu s lidmi, nebyli lhostejní k tomu, co se kolem nich děje, a nebáli se pomoci.

1.1 Vývoj obchodu s lidmi v České republice

„V České republice byl nárůst obchodování s lidmi zaznamenán ve spojitosti se specifickou migrační situací po pádu železné opony na počátku 90. let minulého století, kdy se zejména ženy z východní Evropy staly hlavním zbožím na západoevropském trhu; zasažena tak byla i Česká republika“ (Obchod s lidmi - Popis..., 2016, s. 1). Během devadesátých let klesal podíl naší země jako země zdrojové a díky své poloze a ekonomické situaci se stala oblíbenou zemí cílovou. Trasy obchodu s lidmi jsou, stejně jako u dalších forem organizovaného zločinu, velice flexibilní a rychle se mění. Trasy jsou velmi často podmíněny kontrolami policie. „Zatímco se obchodní trasy neustále mění, jeden konstantní faktor zůstává - ekonomický rozdíl mezi zeměmi, odkud oběti pocházejí, a zeměmi cílovými“ (Holanová, 2007, s. 14). Obchod s lidmi směřuje zpravidla z chudších do bohatších zemí. „Hlavními cílovými zeměmi jsou, pokud mluvíme o obchodu s českými ženami, zejména Velká Británie, severské státy, Německo, Rakousko, Itálie, Francie, Španělsko, Nizozemsko, Švýcarsko, Belgie a USA“ (Holanová, 2007, s. 15). Dle údajů z neziskových organizací je

nejvíce Češek v posledních letech obchodováno do Irska, Německa a Rakouska, pokud hovoříme o přeshraničním obchodu. Češi i Česky se stávají oběťmi i na území České republiky. Za hranicemi jsou Češi nejvíce vykořisťováni ve Velké Británii. V souvislosti s nucenou prací ve Velké Británii dochází také ke zneužívání britského systému sociálních dávek.

„Vzhledem ke své poloze je Česká republika zemí tranzitní do západní Evropy především z Asie, jihu a východu Evropy“ (Obchod s lidmi - Popis..., s. 1, 2016).

1.2 Vymezení pojmu obchodu s lidmi

V diplomové práci budu hovořit o obchodovaných osobách jakožto o osobách, kterými mohou být ženy, muži i děti a které byly nebo jsou ve svém životě vykořisťovány. Pojem oběť, který mnoho autorů, stejně tak Mátel (2015, s. 81), považuje za nevhodný vzhledem k nádechu pasivity, zranitelnosti a bezmocnosti, použiji v případě, že je již osoba formálně identifikována příslušnými úřady a stala se předmětem trestného činu. Oběť vnímám z trestně právního hlediska jako osobu, na které byl spáchán trestný čin. Tento pojem pro mě nemá význam, který by neumožňoval rozpoznat odvahu a důstojnost jedince.

Důležité je vymezení samotného pojmu obchod s lidmi, neboť by mohl být snadno zaměnitelný s převaděčstvím, nelegální migrací, vykořisťováním či prostitucí.

1.2.1 Převaděčství a nelegální migrace

Osoby, které nelegálně vstupují na území České republiky, ještě nemusí být obchodovány. „U převaděčství ve většině případů vztah mezi převaděčem a převáděnou osobou končí, jakmile je převedena do cílové země“ (Holanová, 2007, s. 3). Převaděčství se rovněž vždy děje přes hranice státu. Kdežto k obchodu s lidmi může docházet i v rámci jednoho státu a osoby bývají v cílové zemi vykořisťovány. Obchodování je dle organizace La Strada (Lidská práva...2002, s. 7) nedobrovolná forma migrace, kdy je obchodovaná osoba silou, hrozbou, násilím nebo podvodem přinucena k transportu z jednoho místa na druhé. Podstatou a definičním znakem obchodování je tedy vykořisťování.

1.2.2 Vykořisťování

Vykořisťování může mít různé formy, mezi které patří sexuální zneužívání, otroctví, nucené práce a další, kterým se budu podrobněji věnovat v následujících kapitolách. K tomu, aby byla nabyta skutková podstata trestného činu obchodování s lidmi, se k vykořisťování

musí přidat ještě určitá forma donucení (násilí, lest, zneužití tísně) a dále trestněprávně postižitelné jednání (přeprava, zadržování). Využívání je tedy širším pojmem než obchodování s lidmi. Jak upřesňuje Burčiková (2008, s. 8), využívané osoby představují širší skupinu, která zahrnuje obchodované osoby, ale současně se vztahuje i na další osoby, jejichž práva jsou porušována, ale nenaplňují další znaky skutkové podstaty.

Osoby ohrožené obchodováním a využíváním jsou osoby, u kterých existuje riziko, že budou díky svému zranitelnému postavení obchodovány či využívány. „Obchod s lidmi zahrnuje trvalé zneužívání, a i když daná osoba dala v určitém momentě souhlas, tento je bezvýznamný vzhledem k podvodu a donucení“ (Obchod s lidmi..., 2006, s. 18). Nezáleží na tom, zda je doprava legální či nikoliv. Podstatné je to, že na konci cesty dochází ke zneužívání v souvislosti s poskytnutím zaměstnání prostřednictvím síly či podvodu.

1.2.3 Prostituce

Od 19. století se diskutuje o obchodování s lidmi ve smyslu nábory žen za účelem prostituce. „Tehdy široká koalice aktivistek a aktivistů prosazovala abolicionismus jako politický princip a usilovala o zavedení konceptu obchodu s „bílým masem“ do mezinárodního práva“ (Střítecký, 2013, s. 18). Otázky prostituce a obchodování s lidmi byly znovu nastoleny v politické agendě na konci sedmdesátých let. Tento proces byl urychlen mimo jiné nástupem HIV a AIDS, který vedl k obavám ze zdravotních rizik sexuálních vztahů. V osmdesátých letech získal abolicionismus novou inspiraci, když teoretické práce radikálních feministek, například Kathleen Barry, Carole Pateman a Andrea Dworkin, redefinovaly prostituci jako sexuální nadvládu mužů nad ženami a jako formu mužského sexuálního násilí (Střítecký, 2013, s. 19).

Existují dva základní pohledy na prostituci ve vztahu k obchodování s lidmi. V prvním pohledu jsou dle Havelkové (2009, s. 14) pojmy prostituce a obchodování s lidmi totožné, jelikož prostituce vždy porušuje lidská práva a je ekvivalentem k otroctví a základní formou útlaku žen, z čehož vyplývá, že všechny ženy, které se účastní prostituce, jsou oběťmi zločinu.

Další feministický diskurz se vymezuje proti zobecňujícím prohlášením, že veškerá forma prostituce je formou násilí. Považují prostituci za druh sexuální práce, které se ženy mohou účastnit dobrovolně na základě vlastního přesvědčení.

Oba diskurzy jsou pro vymezení pojmu obchodování s lidmi zásadní. Abolicionisté chtějí hájit lidská práva zákazem prostituce, kterou nepovažují za druh práce. Podporují kriminalizaci osob, které z prostituce kořistí. Obhájcí a obhájkyně sexuální práce na druhé

straně rozdělují sexuální pracovnice na skupinu těch, které si to vybraly samy, a těch, které byly donuceny. Chtějí, aby mělo poskytování komerční sexuální práce legitimní formu činnosti a mělo stejnou ochranu jako ostatní druhy práce. Ani v současné době nemá Evropská unie jednotný názor na to, jak zacházet s konsenzuální sexuální prací dospělých osob. Jednotlivé národy si řeší dané dilema v rámci svých národních politik, ale shodují se na tom, že nucená prostituce by měla být potírána.

V rámci své diplomové práce pracuji s názorem, že prostituce není sama o sobě obchodem s lidmi. Může být vykonávána i dobrovolně, kdy osoba s poskytováním sexuálních služeb za úplatu souhlasí, dostává zapláceno a může se svobodně rozhodnout co, jak a kdy bude svým klientům poskytovat.

2 Legislativní vymezení

Obchodování s lidmi je celosvětovým problémem, proto se do jeho vymezení a prevence angažují všechny klíčové mezinárodní instituce, mezi které patří Organizace spojených národů, Rada Evropy, Evropská unie, Mezinárodní organizace práce a Mezinárodní organizace pro migraci.

Za nejdůležitější pro problematiku obchodování s lidmi, kterou se zabývám ve své diplomové práci, považuji mezinárodně uznávanou definici OSN a právní vymezení dle trestního zákona České republiky. Proto se budu rozbořem těchto dvou vymezení zabývat podrobněji v následujících podkapitolách.

2.1 Mezinárodní úroveň

Komplexní mezinárodní definice má velmi široké použití, neboť vedle sexuálního vykořisťování zahrnuje do obchodování s lidmi i nucenou práci. „Obchodováním s lidmi se rozumí najímání, doprava, transfery, ukrývání nebo přijímání osob pod hrozbou nebo za použití síly nebo jiných forem nátlaku, únosem, lstí, podvodem, zneužitím pravomoci nebo situace bezbrannosti nebo za použití poskytnutí nebo získání peněz nebo prospěchu k získání souhlasu pro ovládání osoby jinou osobou, za účelem vykořisťování“ (Holanová, 2007, s. 4).

Mezinárodně uznávaná definice obchodu s lidmi má tři základní složky, kterými jsou jednání, prostředek neboli donucení a účel, který je charakterizován vykořisťováním.

Jednání můžeme vymezit jako najímání, přepravování, převádění, přechovávání nebo přijímání osob (Vaníčková, 2005, s. 9). Je důležité mít na paměti, že transport nutně neznamená přesun za hranice státu. Přičemž neznalost prostředí a jazyková bariéra jsou využívány obchodníky k větší kontrole nad obchodovanými osobami a k jejich manipulaci. Experti, zástupci jednotlivých států a mezinárodních organizací dlouze diskutovali nad tím, zda by aspekt přesunu obchodovaných osob měl být považován za základní charakteristiku oddělující obchodování s lidmi od ostatních trestných činů. Shodli se na tom, že přechod přes mezinárodní hranice není podmínkou pro naplnění skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi. Mnoho lidí vstoupí do země legálně a poté se stane obětí obchodování s lidmi, což dokládá, že soustředit se pouze na otázku přesunu je ze své podstaty problematické, a dané kritérium bylo odsunuto jako nerelevantní. Dle Úmluvy OSN může dojít ke spáchání trestného činu obchodování s lidmi uvnitř jednotlivých států, mezinárodně, s účastí i bez účasti skupin organizovaného zločinu.

Vzhledem k problematice uchopení pojmu transport bych celou část raději zastřešila pojmem nábor. Pod nábořem se skrývá vytipování, kontaktování, případná přeprava

potenciálních obětí obchodu s lidmi. V této fázi se využívá všech postupů ze strany pachatelů, které byly jmenovány výše.

Prostředky neboli donucení Vaničková (2005, s. 9) charakterizuje na základě přímého násilí, vyhrožování, použití síly či jiných forem nátlaku, pomocí únosu, podvodu, lži, zneužití moci, bezmoci osoby, zneužití omylu, závislosti či tísně. Obchodníci často zneužívají omylu obchodovaných osob. V mnoha případech je osobě nabídnuta práce, ale jsou zamlčeny či nepravdivě uvedeny některé skutečnosti. Nejčastěji se zamlčení týká druhu práce, výše odměny a pracovních podmínek.

Účelem je úmysl danou osobu vykořisťovat. Vykořisťováním se dle Vaničkové (2005, s. 8) rozumí využívání jiných k prostituci, různým formám sexuálního zneužívání, nucené práci, otroctví, útisku a odnímání orgánů a pracím v domácnostech.

Určujícím znakem obchodování s lidmi je tedy dle definice transport lidí za pomoci jedné či více forem donucení za účelem vykořisťování.

Zmíněné formy vykořisťování jsou uvedeny v definici obchodu s lidmi podle Protokolu OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zejména ženami a dětmi (dále jen Protokol), doplňujícího Úmluvu OSN o boji proti mezinárodní organizované trestné činnosti (dále jen Úmluva OSN). Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu byla otevřena k podpisu dne 12. prosince 2000 v Palermu v rámci konference OSN (Předkládací zpráva, 2013, s. 6). Úmluva OSN poskytuje právní rámec, jehož přesné vymezení je nesmírně důležité pro sjednocení a možnost spolupráce v oblasti prevence boje s mezinárodním organizovaným zločinem.

Společně s Úmluvou OSN byly k podpisu otevřeny i tři doplňující protokoly, jak uvádí Předkládací zpráva (2013, s. 6), a to konkrétně Protokol o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, Protokol proti pašování přistěhovalců po zemi, po moři a letecky a třetím je Protokol o nedovolené výrobě a distribuci střelných zbraní. Protokol o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi byl za Českou republiku podepsán dne 10. prosince 2002, ovšem k jeho ratifikaci došlo až v roce 2014 a platný je od 16. ledna 2015 (Mezinárodní dokumenty, 2015).

Ratifikaci Úmluvy OSN i protokolů bránila do 1. ledna 2012 absence úpravy odpovědnosti právnických osob za jednání, jež Úmluva stanoví jako trestná (Předkládací zpráva, 2013, s. 6). Překážka bránící předložení návrhu na ratifikaci těchto dokumentů byla odstraněna přijetím zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení

proti nim. Protokol se zaměřuje na prevenci a boj proti obchodování s lidmi, ochranu a pomoc obětem vykořisťování a na podporu mezinárodní spolupráce.

Každý stát, který je smluvní stranou, musí zajistit nezbytná opatření k trestní postizitelnosti obchodování s lidmi. Je rovněž důležité věnovat pozornost faktorům přispívajícím k ohrožení osob z hlediska obchodování s lidmi, jakými je například chudoba, zaostalost a nerovnost příležitostí. Smluvní státy mají za povinnost chránit soukromý život a totožnost obětí. Snažit se zajistit jejich fyzické, sociální a psychické zotavení, nejčastěji poskytnutím ubytování, vhodné péče, zaměstnání, vzdělání a odborné přípravy. Stát musí obětem povolit zůstat dočasně či trvale na jeho území a poskytnout pomoc s dobrovolným bezpečným návratem do země původu. Protokol je založen na zásadě, že jednání v něm uvedené každý stát definuje, stíhá i trestá podle vlastních zákonů.

2.2 Národní úroveň

Výše uvedené mezinárodní definici odpovídá i nově přijatá úprava definice obchodování s lidmi obsažená v § 168 nového českého trestního zákoníku č. 40/2009 Sb, jehož úplné znění je uvedeno v příloze.

Zákon prošel v průběhu let několika změnami, které mají významný vliv na objasňování trestné činnosti v rámci skutkové podstaty trestného činu obchodu s lidmi. Do roku 2000 bylo v definici obchodování s lidmi v trestním zákoníku zmíněno pouze sexuální vykořisťování. Až v roce 2004 došlo k doplnění definice o nucenou práci a kolem roku 2010 se definice rozšiřuje o další formy obchodu s lidmi.

Původní zákon byl změněn zákonem č. 306/2009 Sb., který vstoupil v účinnost 1. 1. 2010. Do nové definice bylo zavedeno několik změn. „V oblasti sexuálního vykořisťování „k pohlavnímu styku nebo jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování “ spadá nově „anebo k výrobě pornografického díla“. Do výčtu forem pracovního vykořisťování „k otroctví nebo nevolnictví, k nuceným pracím nebo jiným formám vykořisťování“ byla zařazena „nucená služba v ozbrojených silách, odběr tkáně, buňky nebo orgánu z těla“ (Obchod s lidmi - Definice..., 2009, s. 1).

V roce 2014 nabyla účinnosti další novela trestního zákoníku. Novela upravuje ustanovení obchodování s lidmi v § 168 a rozšiřuje pojetí tohoto trestného činu. Důležitým faktem, který novela umožňuje, je odstranění nutnosti prokazovat tzv. trojstranný vztah v případech obchodování s lidmi ve formě pracovního vykořisťování. Formulaci skutkové podstaty „aby bylo jiným užito“ byla nahrazena formulací „aby bylo užito“ (Obchod s lidmi -

Definice..., 2009, s. 1). Od této novely musí být přítomna třetí osoba pouze u sexuálního vykořisťování a odběru tkáně, buněk nebo orgánů.

V případě, že ženu někdo prodá jinému člověku, který dále kořistí z poskytování sexuálních služeb dané ženy zákazníkům, jedná se o trestný čin obchodování s lidmi. Pokud ale člověk najme ženu k poskytování sexuálních služeb a chybí zde třetí osoba, jedná se o trestný čin kuplířství. U prokázání definice obchodování s lidmi v rámci pracovního vykořisťování trojstranný vztah nemusí být.

„ČR přistoupila k Protokolu z roku 2014 k Úmluvě Mezinárodní organizace práce č. 29 o nucené práci, který se dotýká mj. problematiky prevence před nucenou prací a ochrany obětí z hlediska jejich práv zejména při trestně-právním řízení i nároků na sociální rehabilitaci a pomoc“ (Národní strategie, 2016, s. 10).

Vlády se zabývají kromě sexuálního a pracovního vykořisťování také novými formami obchodu s lidmi, které zahrnují obchodování s orgány, obchodování s lidmi za účelem nuceného sňatku, nucené náhradní mateřství a obchodování s lidmi za účelem organizované kriminality, mezi které můžeme zařadit žebrání, pěstování drog, drobnou kriminalitu a podvody (Střítecký, 2013, s. 16).

„Česká republika je v mnoha aspektech boje proti obchodování s lidmi i pomoci obětem unikátní. Zejména systém pomoci a navrácení občanů Evropské unie nemá v Evropě obdoby a Česká republika za něj byla nejednou na mezinárodní úrovni oceňována“ (Národní strategie, 2016, s. 4). Cílem Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice je potlačení trestné činnosti obchodování s lidmi. Náš stát rovněž disponuje již několika pravomocnými rozsudky v oblasti pracovního vykořisťování.

3 Formy obchodu s lidmi

Různí autoři uvádí různé formy obchodu s lidmi. Mátel (2015, s. 82) rozděluje formy obchodu s lidmi do čtyř skupin, které zahrnuje slovenská trestní legislativa v zákoně, konkrétně v §179 Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování, kam patří práce v sexbyznysu, výroba pornografie, sexuální turistika a nucené sňatky. Dle Mátela přináší tato forma obchodníkům největší profit. Druhou oblast představuje obchodování s lidmi za účelem ekonomického vykořisťování, kam patří pracovní vykořisťování, jehož podstatou je vytvoření dlužního vztahu mezi obchodovanou osobou a pachatelem. Mátel do této oblasti zařazuje práci v domácnosti, v továrnách, ve službách a také pouliční prodej a žebrotu. Třetí oblastí je obchod s lidmi v oblasti nelegální adopce, kde pachatelům nejde o to, co bude s dítětem po předání novým rodičům, ale záleží jim pouze na zisku. Poslední formou je obchod s lidmi v souvislosti s odebíráním lidských orgánů.

Nejkomplexnější rozdělení jsem našla dle autorky Vaníčkové, které uvádím níže a doplňuji ho o své názory a názory jiných autorů.

3.1 Nucená prostituce

Do této kapitoly patří nucená prostituce a nejrůznější druhy sexuálního vykořisťování žen, mužů i dětí. Dle statistik jsou ženy nejpočetněji zastoupenou skupinou, co se týče sexuálního vykořisťování.

Oběti žijí mnohdy v otrockých podmínkách, které zahrnují nízkou hygienickou úroveň zařízení, spí ve stejné místnosti, kde pracují, musí obsloužit neúměrně velké množství zákazníků denně, nesmí používat kondomy, pracují i ve špatném zdravotním stavu, často nemohou vycházet ven bez doprovodu a odvádí všechny vydělané peníze či větší část vydělaných peněz pachateli.

Trendy v sexuálním vykořisťování prochází vývojem. Dříve se k donucení používalo spíše fyzické násilí a drogy, jejichž následky byly zjevné, a proto pachatelé v současnosti přistupují spíše k psychickému nátlaku a vydírání.

Dle údajů organizace La Strada v případech, kde se jednalo o podezření na obchodování s lidmi za účelem nucené prostituce a nucených sňatků, probíhal nábor nejčastěji přes partnera, kamarádku, rodinné příslušníky nebo inzerát na internetu. Mezi používané prostředky k donucení patří psychický nátlak, vyhrožování a odebírání finančních prostředků.

3.2 Práce v domácnosti

Tato oblast obchodu s lidmi je nejobtížněji prozkoumatelná, neboť lidé v určitých případech bydlí a pracují na stejném místě a je téměř nemožné se k nim dostat. Nepřispívá k tomu ani fakt, že Česká republika neodsouhlasila práci v domácnosti jako formu práce, proto ji nelze kontrolovat a uplatňovat na ni pravidla zákoníku práce. Neřešená legislativní situace v České republice nahrává agenturám práce, které nabízí zahraniční domácí pracovnice na internetu jako běžně dostupné zboží. Lidé pracující v domácnostech mají neomezenou pracovní dobu bez možnosti odpočinku, nedostatek jídla, často jsou sexuálně zneužíváni zaměstnavateli a není jim vyplácena mzda. Daná problematika se týká hlavně zaneprázdněných a bohatých lidí, kteří mají velké domy, o které se někdo musí starat. Najmou si proto člověka, který se stará o dům, děti, praní, vaření apod.

Rozlišují se dvě základní formy nájemné práce v domácnosti. První skupinou jsou live-in pracovnice žijící v domácnosti, ve které pracují, mezi něž patří chůvy, hospodyně a pečovatelky o nemocné a seniory. Druhou skupinu tvoří live-out pracovnice, které žijí mimo domácnost, kde pracují, a patří mezi ně zejména uklízečky. Práce v domácnosti je velmi těžko ohraničitelná, definovatelná a zahrnuje mnoho činností. Z vnějšího pohledu je tato práce téměř neviditelná. „Pro úklid v domácnosti je typické, že se stává viditelným, až když ho nikdo nedělá“ (Ezzeddine, 2014, s. 6).

3.3 Nucené práce

K obchodování lidí za účelem pracovního vykořisťování obvykle dochází v oblastech zemědělství, stavebnictví, spotřebního a potravinářského průmyslu a nejrůznějších uzavřených dílnách. Na našem území je pracovní vykořisťováno velké množství Bulharů a Rumunů, kteří jsou obvykle zotročováni při práci na polích, v sadech, v lesnictví a při různých sezónních pracích. I zde se objevují otrocké podmínky, mezi které patří nevyplácení mezd, práce bez smlouvy, bez zdravotního pojištění, vytváření falešných dluhů. Dochází ke zneužití jazykové bariéry a neznalosti prostředí. Lidé žijí v nevyhovujících bytových podmínkách, mají málo jídla apod.

Podle dostupných informací Vaničková uvádí, že se první dvě uvedené formy týkají spíše obchodovaných žen, zatímco obchodování za účelem nucené práce se zdá být spíše doménou obchodovaných mužů. S autorkou souhlasím, až na jednu výjimku. Češi jsou v poslední době nejvíce obchodováni do Velké Británie, kde pracují na stavbách nebo v domácnostech. Pachatelé na ně pobírají sociální dávky, přebírají mzdu za odvedenou práci a poskytují nevyhovující bydlení a stravu. Jednou z výjimek genderového stereotypu

u pracovního vykořisťování jsou masážní salóny, v nich převážně dívky cizí národnosti bydlí i pracují. Na území České republiky se v současné době nachází nejvíce masážních terapeutek filipínské a thajské národnosti.

Jak uvádí souhrnná zpráva (Obchodování s lidmi..., 2006, s. 17) „Mezinárodní organizace práce definuje šest indikátorů nucené práce, mezi které patří fyzické či sexuální násilí nebo jeho hrozba, omezení svobody pohybu, dlužní otroctví, zadržování odměny za práci, odmítnutí vyplacení mzdy, zadržení dokladů a vyhrožování udáním příslušným orgánům“.

3.4 Nucené sňatky

Tato forma obchodu s lidmi spočívá v koupi nevěsty. Vhodné dívky pochází většinou ze sociálně a vzdělanostně znevýhodněného prostředí. Ženy z chudé země či oblasti jsou po provdání následně vykořisťovány v domácnosti či nuceny k výkonu neplacené práce nebo prostituce. Vhodné dívky se nachází výhradně v zemích Evropské unie, kde se v první řadě sjednává sňatek k získání občanství pro muže z neevropských států. Izolace manželek v soukromých obydlích je umocněna soukromoprávním charakterem manželství, do kterého zvenčí obvykle nikdo nezasahuje. Žena je nejčastěji transportována do jiné země, kde je využito její neznalosti jazyka, zákonů i místních kulturních zvyklostí.

Nucené sňatky se týkají i žen z České republiky. Češky jsou nejčastěji prodávány do Irska, kde se vdávají za muže původem převážně z asijských zemí. „Mezi komunity, z nichž byla směřována poptávka po ženách z ČR, patřili zejména státní příslušníci Bangladéše a Pákistánu. Pachatelé zpravidla ženám za sjednaný sňatek neplatí, nutí je setrávat v komunitě, případně po nich vyžadují zplození dětí“ (Zpráva o stavu..., 2016, s. 8).

Existuje několik rizikových faktorů, dle kterých lze rozlišit nucený sňatek od sňatkového podvodu. V případech obchodu s lidmi přijíždí většina osob ze třetích zemí do EU těsně před sjednaným manželstvím jako imigranti bez platných dokumentů. Potenciální partner platí své budoucí ženě veškeré náklady na cestu, ubytování, stravu, oblečení a vše, co je třeba. Občas je ženě přislíbena i menší finanční hotovost, která ovšem bývá málokdy vyplacena. Budoucí manželka je rovněž ujišťována, že se mohou kdykoliv rozvést, bude mít v domě vlastní pokoj a nebude muset obývat společnou místnost se svým fiktivním manželem. Po svatbě ovšem žádný z těchto slibů neplatí. Žena je donucena naučit se rodinné příslušníky svého manžela zpaměti, nastudovat kulturu i tradice země svého manžela, je omezována ve volném pohybu, nucena k sexu a někdy je nucena i změnit náboženství.

3.5 Nucená žebrota

Žebrota spočívá v získávání osob, které jsou vzhledem k věku či zdravotnímu znevýhodnění jednoduchým cílem a nejlépe vyvolávají u ostatních lidí soucit. Někdy pachatelé využívají fyzické násilí k zohavení lidí a snaží se tak docílit toho, aby vzbuzovali v ostatních větší soucit a vyžebraли tak více peněz. Lidé veškeré vyžebřené peníze odvádí pachatelům. Často se na žebřání nabírají děti, které hrají na hudební nástroj a nejčastěji se pohybují v městské hromadné dopravě či na turisticky frekventovaných místech. Objevuje se i řada případů, kdy jsou k žebřotě využíváni lidé bez domova. Ti žebřají na určitých místech, jsou kontrolováni, nemohou si od lidí vzít žádné jídlo, pouze peníze, které musí odevzdat svému vykořisťovateli.

3.6 Obchodování s lidskými orgány

Obchod s lidmi za účelem odjímání orgánů zahrnuje obchod s lidskými bytostmi za tímto účelem. V České republice existuje transplantační zákon, který mimo jiné vymezuje podmínky darování, odběrů a transplantací tkání, buněk a orgánů prováděných za účelem poskytování zdravotních služeb (Zákon..., 2013). Pacienti s nevratným selháním životně důležitého orgánu, kterými jsou srdce, plíce, játra nebo ledviny, jsou zapsáni na čekací listinu. „V České republice je jednotná národní čekací listina a registrace je dle zákona č. 285/2002 Sb. povinná“ (Transplantace..., 2003). Platí zde předpokládaný souhlas dárcovství, který znamená, že po smrti člověka mohou být použity jeho orgány pro transplantaci. Zabránit tomu mohou příbuzní nebo sám člověk během svého života, pokud se zapíše do registru odmítačů dárcovství.

Ne každá země na světě má zákon, který by transplantaci a její podmínky upravoval. S tímto problémem se dlouhá léta spojovala například Čína, která je obviněna ze zabíjení zdravých politických vězňů a lidí z hnutí praktikujících Falun Gong (alternativní přístup ke světu, lidem, životu a vlastnímu tělu) na objednávku (Člověk na prodej, 2016). Není to ale zdaleka jediná země, která by byla s obchodováním s orgány spojována. I v zemích, kde platí transplantační zákony, je čekací listina velmi dlouhá a lidé, kteří mají finance, hledají náhradní způsob, jak si orgán opatřit. Oběťmi poté často bývají lidé, kteří jsou chudí a snaží si vydělat prodejem ledviny na živobytí.

Celkový odhad obchodovaných osob se dle statistik pohybuje kolem jednadvaceti milionů. Přesné počty ovšem nejsou k dispozici. Odborníci odhadují, že známé případy obchodování, tedy ty, o kterých se dovědí příslušné orgány či pomáhající organizace, tvoří

zhruba 10-30 % z celkového skutečného počtu těchto případů a tvoří pouze špičku ledovce.“ (Vaníčková, 2005, s. 13). Zhruba 70 % případů zůstává neodhalených. Důvodem často bývá skutečnost, že lidé nevědí, že se stali obětí trestného činu. Někteří lidé to vědí, ale případ neohlásí. Třetí variantou je, že si lidé moc dobře uvědomují, v jaké situaci se nacházejí, skutečnost by rádi oznámili, ale nemají k tomu příležitost.

Oběti obchodu s lidmi se mnohdy nevyznají v cizím prostředí, neznají jazyk, jsou zastrašováni možnostmi deportace a nelegálností pobytu na daném území. Izolace a omezování pohybu slouží obchodníkům k získání větší kontroly, která je posilována především manipulací. Obchodníci poskytují obětem zavádějící lživé informace, často vyhrožují násilím přímo na daných osobách či na příbuzných, kteří jsou stále v zemi původu, pokud by se rozhodli případ oznámit, a tak se o spoustě případů příslušné orgány nikdy nedozví.

4 Mechanismus obchodu s lidmi

Na procesu viktimizace se podílí řada faktorů, mezi které patří chování pachatele, oběti i sociálního okolí, ve kterém se oběť trestného činu pohybuje.

Česká republika je zemí zdrojovou, cílovou i tranzitní. „Občané České republiky byli obchodováni do Velké Británie, Irska, Rakouska, Francie, Spolkové republiky Německo, Dánska, Finska, Nizozemska, Belgie, Polska, Slovinska a na Kypr. Do České republiky byli obchodováni občané ze Slovenska, Chorvatska, Rumunska, Bulharska, Ukrajiny, Ruské federace, Mongolska, Moldavska, Vietnamu a Nigérie. Občané České republiky byli obchodováni také v rámci ČR“ (Národní strategie, 2016, s. 4.)

Viktimizaci obětí lze rozdělit do několika etap, kterými jsou dle Mátela (2015, s. 85) nábor, transport, přechování, přijímání, donucení, zneužívání, vysvobození a reintegrace. Dle definice uvedené v českém trestním zákoníku použiji rozdělení mechanismu obchodu s lidmi do třech základních kategorií, kterými jsou nábor, donucení a vykořisťování.

4.1 Nábor

Častým zdrojem obětí obchodu s lidmi jsou místa s vysokou nezaměstnaností či rozvinutým cestovním ruchem, kde je rozšířená nabídka i poptávka po sexuálních službách. Podle Ministerstva vnitra (Obchod s lidmi - Popis, 2016, s. 1.) jsou nejrizikovějšími lokalitami pro sexuální vykořisťování severní Čechy, západní Čechy – pohraničí, severní Morava, Praha a Brno.

Některé osoby mohou být kontaktovány obchodníky až v tranzitní či cílové zemi. Agentura si za vyřízení veškerých náležitostí počítá poplatek, popřípadě vše zařídí na dluh. Náborářem ovšem nemusí být pouze cizí osoba, agentura práce, ale může jít o někoho dobře známého či rodinného příslušníka. Ve výzkumu (Cuzuioc - Weiss, 2010, s. 47) obchodované osoby uvádí, že byly nabírány známými nebo dokonce přáteli. V současné době se objevuje velké riziko náboru také na internetu.

Od inzerátů práce přes reklamy, které vyskakují na různých webových stránkách a lákají na výhodné pracovní podmínky až po chaty, spamy, emaily a seznamky, kde jsou oběti oslovovány a nabírány pod falešnými pracovními nabídkami či nepravdivými sliby. Podle Sykiotou (2007, s. 13) tak narůstá nebezpečí chycení se do sítě náborářů hlavně pro mladé lidi. Internet není novým nástrojem pro nábor obětí obchodování s lidmi, ale je to mocná zbraň v rukou náborářů. Dříve se objevovala spíše tištěná reklama lákající na pracovní nabídky, sňatky nebo seznámení se s partnerem. Dnes se objevují reklamy jak v tištěné, tak v digitální podobě. Tato technologie dává náborářům větší šance k dosažení kriminálního

konce. Internet má mnoho výhod, mezi které patří rychlost, anonymita, finanční dostupnost a to, že zanechává pouze digitální stopy. Pachatelé nemusí opouštět své domovy, a přesto najdou mnoho obětí.

V České republice je nejčastějších dle výpovědí klientů La Strady několik typů náborů. Jedním z typů je nabídka práce od někoho známého přímo v místě bydliště jedince. Oběti náboráře znají různě dlouhou dobu a důvěřují jim. První z variant je typická spíše pro města v České republice mimo Prahu. V hlavním městě je mnohem rozšířenější situace, kdy náboráři přijedou přes organizace pracující s lidmi bez domova, lidem nabídnou práci a odvezou je za prací do zahraničí nebo je vykořisťují v zemi původu.

Potenciální oběti obchodování s lidmi jsou vyhledávány mezi osobami nespokojenými s výdělkem, v obtížných životních situacích, dále mezi osobami bez domova nebo ze sociálně vyloučených lokalit, mezi ženami provozujícími prostituci a mezi lidmi, u kterých je zneužitelná jejich bezbrannost a naivita.

4.2 Donucení

Lidem je velmi často agenturou práce, známými či prostřednictvím inzerátů nabídnuta zajímavá práce, ať už v zemi původu, nebo v zahraničí. Mnohdy jsou osoby donuceny, uneseny, podvedeny polopravdivými nebo úplně vymyšlenými sliby. Náboráři se snaží působit na potenciální oběť tím, že slibují hodně peněz, dobré pracovní podmínky, výhodné ubytování atd. Zneužívají sociální situace, finančních potíží, emocionálního rozpoložení, špatné bytové situace nebo mentální úroveň osloveného jedince.

Daná osoba je následně donucena podepsat smlouvu, která obvykle není právně správná či smlouvu v jazyce, kterému nerozumí. Může nastat i situace, kdy je podepsaná smlouva právně správná, ale lidé jsou nuceni podepsat dodatky smluv, které obsahují nesmyslné požadavky a pravidla.

Poté následuje přeprava, o které můžeme hovořit od chvíle, kdy osoba opouští místo, kde žila. V této fázi se objevuje únos, podvod, lži, nátlak, vyhrožování, vydírání, násilí, zneužití moci apod. Případy únosů nejsou tak časté. Většina lidí odcestuje dobrovolně za vidinou lepší práce, větších zisků a teprve na místě je konfrontována s realitou obchodování. To samé platí i pro cizince, kteří dobrovolně jezdí do České republiky za prací a odtud si mnohdy odnesou velmi špatný zážitek.

Při přepravě, pokud není dobrovolná, jsou využívány různé formy nátlaku, sexuální zneužívání, bití, odpírání spánku, stravy. „Významným momentem v procesu viktimizace obchodovaných osob je takzvané iniciální trauma“ (Vaníčková, 2005, s. 19). Oběti jsou při

přepравě vystavení zážitku, který pro ně představuje smrtelné nebezpečí. Následuje šok, doprovázený traumatem, které je jednou z příčin pozdější neschopnosti vybavit si podrobnosti přepravy, osob i detailů, se kterými se na cestě setkali. Strach o vlastní život zabraňuje lidem racionálně přemýšlet a hledat pomoc.

4.3 Vykorišťování

Mezi významné mechanismy pro viktimizaci osob v cílové zemi patří násilí, týrání, fyzické vyčerpání, neustálá manipulace a absolutní kontrola. Obchodované osoby jsou mnohdy drženy v uzavřeném prostoru bez možnosti vyjít ven, komunikovat s okolím a jsou zavražďováni. Pachatelé často drží obchodované osoby ve fiktivním dlužním otroctví. Pachatelé sdělí osobě výši dluhu za přepravu a ubytování, kterou musí odpracovat. Neúměrně narůstající dluh se využívá jako forma nátlaku k vykonání nucené práce či prostituce.

Dalším faktem je, že jsou obětmi často odebrány doklady. „Ilegální status obchodované osoby hrubě viktimizuje, marginalizuje a napomáhá jejich vykořevení ze společnosti“ (Vaníčková, 2005, s. 21). Všechny výše zmíněné faktory mají velký vliv na psychiku člověka a významně snižují až už objektivní, či subjektivní možnosti vyhledat pomoc.

Obchod s lidmi jakožto forma organizovaného zločinu s sebou přináší hrozby, mezi něž patří i hrozby společenské. Dle Ministerstva vnitra přináší „zejména destabilizaci demografické situace a pracovního trhu ve zdrojových zemích, kde dochází k nenapravitelným ztrátám lidských zdrojů, ohrožení veřejného zdraví a rozpadu společenských vazeb“ (Obchod s lidmi - Popis..., 2016, s. 1).

5 Faktory přispívající ke vstupu do obchodovací situace

Burčiková (2008, s. 25) dělí rizikové faktory do několika kategorií. Mezi základní patří jazyková bariéra cizinců, která komplikuje dostupnost informací, kontaktů a znesnadňuje schopnost bránit se vykořisťovatelům. Ke špatné situaci připívá i druhá kategorie, kterou je nedostatek informací o situaci v cílové zemi. Informace jsou mnohdy nespolehlivé, plné mýtů a lží. Důkazem tohoto faktu jsou klienti pomáhajících organizací v České republice, vracející se ze zahraničí, kde byli obchodováni a neuměli ani základní slova z jazyka cílové země. Nebo cizinci, obchodováni na našem území, kteří neumí ani základy češtiny, neví, jaká mají práva a povinnosti v pracovním prostředí ani na co mají nárok v sociální oblasti.

Třetím rizikovým faktorem je strach obrátit se na policii či relevantní instituce, neboť jsou lidé zastrašováni svými zaměstnavateli. Posledním faktorem jsou nevyhovující pobytové i pracovní podmínky. Lidé se často bojí odcestovat zpět domů, protože slíbili, že vydělají peníze, a vrátit se bez peněz je pro ně ostudné. Soubor faktorů, které mají vliv na zneužívání migrujících pracovníků, je izolace, neznalost práv a závislost na zprostředkovatelích.

Dle ministerstva vnitra (Obchod s lidmi - Popis..., 2016, s. 1) „výskyt fenoménu obchodu s lidmi podporují především nerovnováha mezinárodních ekonomických vztahů, chudoba, tolerance k porušování lidských práv a politická nestabilita v zemích původu, nedostatečná informovanost veřejnosti i obětí a nedostatečné právní vědomí, posunutý systém hodnot ve společnosti, přílišná orientace na principy tržního chování a mýtus lehkého a pokojného života v bohatších zemích, vysoká poptávka po levném, prodejném sexu a po levné pracovní síle v cílových zemích a často i nejrůznější formy genderové či rasové diskriminace“.

„Dalšími faktory, které přispívají k existenci obchodu s lidmi, jsou vysoké zisky a malé riziko odhalení pro obchodníky, nerovnost příležitostí pro muže a ženy a nízké postavení žen, rozvojové programy mezinárodních institucí i jednotlivých vlád, korupce státních i mezinárodních orgánů a institucí, občanské nepokoje a vojenské konflikty a tradiční praktiky v některých zemích (například chrámová prostituce v Indii a Nepálu)“ (Vaníčková, 2005 s. 15).

5.1 Push a pull faktory

V souvislosti s příčinami, které přispívají k existenci obchodu s lidmi, hovoříme o externích, interních a globálních příčinách. Mezi externí příčiny patří push a pull faktory. Push faktory jsou dle Vaníčkové (2005, s. 13) ty, které nutí lidi hledat řešení své životní situace mimo vlast i za cenu vysokých rizik. Lidé mnohdy přijmou pro ostatní neakceptovatelnou práci a jsou vytlačeni ze země původu. Jedním ze zásadních faktorů je chudoba. Kvůli chudobě se lidé mnohdy rozhodnou vycestovat ze země původu. Snaží se vydělat peníze a zabezpečit své rodiny na dálku. Push faktor nabídky práce je posilován mýty o skvělých možnostech, příležitostech a vysokém výdělku. Migranti, kteří se vrátí domů s výdělkem, představují jasný příklad úspěšnosti. Na druhou stranu ti, co mají špatnou zkušenost, se o ni doma nepodělí, aby se vyhnuli ostudě a pocitu selhání. Kromě chudoby můžeme do této skupiny faktorů zařadit špatné životní podmínky, politickou nestabilitu, diskriminaci, vysokou nezaměstnanost, potlačení osobní svobody i přírodní katastrofy nebo válku.

Naopak pull faktory způsobují, že cílové země poskytují migrantům možnost zlepšit svou životní situaci, a tak je přitahují. „Příčina, která funguje na obou stranách tohoto schématu, tedy jako push i pull faktor, je nerovnoměrné rozdělení bohatství ve světě“ (Vaníčková, 2005, s. 14). Lidé z chudých oblastí a zemí, kde nemají možnost zabezpečit sebe, svou rodinu ani mít důstojné životní podmínky, nachází řešení ve vycestování za prací. Jsou ochotni přijmout práci, o kterou místní obyvatelé nemají zájem. Mezi pull faktory hraje velkou roli vyšší životní standard, lepší pracovní a životní podmínky, demokracie a svoboda.

5.2 Interní a globální faktory

Do interních faktorů řadíme ty, které jsou přímo závislé na daném jedinci, který se stává či může stát obětí. Dle rozdělení z knihy (Trafficking in human..., 2005) interní faktory zahrnují věk, vzdělání, příslušnost k národnostní menšině, problémy v rodině, předchozí zkušenost s násilím, nezaměstnanost, chudobu i závislosti. Poslední, ale neméně důležité příčiny, jsou faktory globální.

Globalizace a neregulovaný ekonomický trh vedou ke vzniku chudých a bohatých regionů, což s sebou přináší zázemí pro obchod s lidmi. Existence objektivních důvodů ze strany poptávky i nabídky po migraci naráží na nedostatek legálních možností migrace. Migrující lidé jsou poté nuceni spoléhat se na zprostředkovatele, kteří znají způsoby, jak legislativní překážky překonat. „Zpříšňování cizineckých předpisů pak dle Vaníčkové (2005, s. 14) nepřináší žádná řešení, protože zprostředkovatelé si cestu, jak obejít předpisy, najdou

bez ohledu na přísnost pobytového režimu.“ Běžní migranti jsou poté více a více závislí na zprostředkovatelích, kteří si za vyšší riziko účtují vyšší částky a berou si nejvyšší cenu ve vykořisťování.

Pracovníci se často cítí zodpovědní za chybné rozhodnutí a neznají možnosti, které jim zaručuje národní i mezinárodní právo. Komplikovanost migrační politiky často lidi nutí k alternativním cestám, jak se do země dostat a získat slibovanou práci. Lidé přijíždějící z cizích zemí se mnohdy zadluží rodině, známým či příbuzným, od kterých si půjčí peníze na cestu. S vidinou toho, že si v cílové zemi vydělají dostatek peněz nejen na splacení, ale i na živobytí vlastní rodiny. Když se podaří lidem z obchodovací situace uniknout, nechtějí se vrátit domů, protože se cítí zahanbeni a chtějí splnit slib a posílat rodině peníze, proto se snaží za každou cenu peníze vydělat a mnohdy se tak stanou znovu obětí dalších pachatelů.

5.3 Rizikové skupiny

Na základě empirických poznatků byly dle Vaníčkové (2005, s. 15) identifikovány následující ohrožené skupiny obchodování s lidmi:

- Děti ulice, mladiství a mladí z velmi chudých rodin
- Ohrožené děti (domácí násilí, na útěku, děti s poruchami chování, děti se sociálně patologickým chováním)
- Lidé s jistým stupněm intelektového deficitu, s nízkým stupněm vzdělání
- Ženy - samoživitelky, ovdovělé, rozvedené, bez podpory vlastní rodiny
- Lidé žijící v oblastech s ekonomickými, politickými nebo sociálními problémy
- Ženy v situaci vážné rodinné krize
- Nezaměstnaní lidé
- Lidé odjíždějící za prací do zahraničí
- Osoby pohybující se v sociálně marginalizované subkultuře, v sexbyznysu
- Migranti, uprchlíci

Vaníčková (2005, s. 16) ve své knize uvádí, že ač chybí validní statistická data, existuje oprávněný předpoklad, že obchodované jsou mnohem častěji ženy a děti než muži. Tento předpoklad mohl platit v roce 2005, ale dnes je to údaj již zastaralý. Dle mých poznatků z práce v neziskové organizaci nelze přesně vymežit, zda je více obchodovaných žen či mužů. Za poslední rok sledujeme v organizacích pomáhajících obětem obchodu s lidmi velký nárůst mužů, kteří jsou pracovně vykořisťováni. Údaj z roku 2005 považuji rovněž za nerelevantní

z toho důvodu, že dříve byla v definici trestného činu obchodu s lidmi zahrnuta pouze nucená prostituce, nikoliv nucená práce. Proto je možné, že statistiky z daného roku jsou tímto zkreslením a jednostranným zaměřením ovlivněny.

Mátel (2015, s. 81) rozlišuje ohrožené skupiny následovně. Děti i dospělí se dostávají do obchodovací situace velice podobně. Ohroženými skupinami dle výše uvedeného autora jsou:

- děti ulice,
- děti, které utekly z domova,
- děti z rodin, které žádají o azyl,
- lidé, kteří potřebují finanční prostředky.

Děti se mnohdy dostanou do této situace prostřednictvím svých kamarádů, známých či rodinných příslušníků. Rodinní příslušníci mnohdy prodají dítě kvůli ekonomickému zisku nebo s vidinou, že bude mít jejich dítě lepší budoucnost. Osoby, které potřebují peníze, je velice jednoduché zlákat na dobře placenou práci v zahraničí. Například dlouhodobě nezaměstnaní, mladí lidé vycházející z dětských domovů nebo osoby po propuštění z výkonu trestu.

Jinak rozlišuje typologii obětí obchodu s lidmi Ministerstvo vnitra (Obchod s lidmi - Popis, 2016, s. 1) a rozděluje je do následujících skupin:

- osoby, které odešly do zahraničí dobrovolně a s vědomím, že budou vykonávat prostituci, ale netušily, za jakých podmínek,
- osoby, které přijaly práci velmi související s prostitucí (striptýzové tanečnice, masérky v erotických klubech...) a mohly předpokládat, že se dostanou do situace nucené prostituce,
- osoby, které byly podvedeny a vůbec netušily, že budou muset prostituovat či vykonávat jinou práci za otrockých či obdobných podmínek, neboť jim byla slíbena práce servírky, společnice, chůvy apod.,
- osoby, které odešly do zahraničí za vidinou dobrého výdělků, který jim byl pouze přislíben, a následně byly donuceny pracovat za špatných podmínek, bez platné smlouvy a za nízkého finančního ohodnocení,
- osoby, které v zahraničí ztratily původní práci a které s cílem zůstat v dané zemi přijmou jakoukoli práci pouze za stravu a ubytování,

- osoby, které byly do zahraničí dopraveny násilím a byly donuceny vykonávat prostituci či otrockou nebo jinou obdobnou práci.

Obecně lze dle Zprávy Ministerstva vnitra charakterizovat mužskou klientelu jako osoby, jejichž situace před tím, než došlo k obchodovací situaci, byla poznamenána ztrátou někoho blízkého. „Byli bez zaměstnání a sociálního zázemí. Měli za sebou různá traumata, pohybovali se v prostředí lidí bez domova a v některých případech řešili svou tíživou situaci alkoholem“ (Zpráva o stavu..., 2016, s. 27). Mnohdy pachatelé využívají osob s duševním onemocněním.

5.4 Identifikace obchodovaných osob

Burčíková (2008, s. 14) stanovuje základní kritéria, podle kterých lze cílovou skupinu identifikovat. Jedním z kritérií je 3D práce, tedy dirty, dangerous, difficult, o kterou většinou místní lidé nemají zájem. Pokud osoby nepracují, jsou jim nabízeny práce bez smlouvy, za minimální mzdy a nevyhovujících podmínek. Dalším kritériem pro určení obchodované osoby je ubytování, které bývá hluboko pod standardem hostitelské země. Lidé přespávají na ubytovnách, bývají s více lidmi na pokoji nebo přespávají přímo na pracovištích. Uzavřenost těchto osob vůči širšímu okolí bývá rovněž ukazatelem, že není něco v pořádku. Mnohdy za sebe osoby ani nemohou hovořit a mají mluvčího skupiny, který vystupuje navenek. S uzavřeností souvisí i neznalost jazyka. Cílové skupiny se mohou nacházet v různých typech prostředí. Pokud je rozdělíme dle pracoviště, obchodované osoby najdeme na stavbách, v úklidových službách, ve stravovacích zařízeních, v lesnictví, zemědělství, v potravinářství, těžkém průmyslu, v zahradnictví i ve stáncích. Dále na ubytovnách, na nádražích, před bezdomoveckými organizacemi i v masážních salonech.

Faktory sloužící k identifikaci obchodovaných osob uvedené v souhrnné zprávě (Obchod s lidmi..., 2006, s. 19) jsou rozděleny do následujících čtyř skupin: Izolovanost a neznalost práv ze strany migrujících pracovníků, složitost migračních a pracovně právních norem, hrozba násilím a jiné formy donucení a poptávka po levné pracovní síle.

Kromě izolace a neznalosti práv se do této kategorie řadí i mnohonásobná závislost. K mnohonásobné závislosti dochází ve chvíli, kdy zaměstnavatelé nabízí ubytování i dopravu do zaměstnání, čímž se možnost svobodně se dostat ven nebo si jít jen nakoupit podstatně zmenšuje. Zaměstnanec je tak na svém zaměstnavateli nebo zprostředkovateli závislý hned v několika oblastech - práce, ubytování, jídlo, dluhy za dopravu, vízum, poplatek za zprostředkování atp. Neustálé přesuny pracovníků z místa na místo a změny ubytování jsou

dalším faktorem, který přispívá k izolaci a zabraňuje navázání kontaktu s místní komunitou. Zranitelnost se zvyšuje i neznalostí vlastních práv a složitostí migračních a pracovně právních norem.

Pracovní právo obsahuje vydávání pracovních povolení, pracovních podmínek, pravidel propouštění a práva na odškodnění. Migrační právo určuje status dané osoby v zemi a přístup do systému sociálního zabezpečení. V České republice je pracovní povolení vázáno na jednoho zaměstnavatele, místo výkonu práce a na specifickou práci. Pracovní povolení je rovněž spojeno s povolením k pobytu. To činí pracovníky lehce zneužitelnými. Hrozba vyhoštění je ze strany zaměstnavatelů často využívána.

Ve velkém množství případů je hrozba násilím migrujícím pracovníkům a jejich rodinám významným faktorem ovlivňujícím jejich situaci. Mezi způsoby donucení patří i dlužní otroctví, zadržování dokumentů a nevyplacení mzdy. Hrozby násilím jsou posilovány mýty, které vymýšlejí zaměstnavatelé, aby zabránili vzpouře zaměstnanců. „Dlužní otroctví je situace, kdy daný jedinec pracuje, aby splatil dluh či půjčku, a nedostává plat nebo obdrží jen významně sníženou část mzdy. Navíc hodnota dané práce je vyšší než peníze, které za ni dostává“ (Obchod s lidmi..., 2006, s. 25). Nutno podotknout, že strach z toho, že lidé nedostanou zapláceno vůbec, je dostatečně velký na to, aby v nevyhovujících podmínkách setrvali, neboť vědí, že jejich rodiny jsou závislé na penězích, které přijeli do jiné země vydělat.

Čtvrtým významným faktorem je poptávka po levné pracovní síle, se kterou souvisí nabídka pracovní síly z řad migrantů. „Proces evropské globalizace tlačí mzdy směrem dolů a způsobuje tlak také na uvolňování standardů práce“ (Obchod s lidmi..., 2006, s. 28).

Počet obětí obchodování s lidmi identifikovaný policií České republiky dosáhl nejvyššího počtu v roce 2014, kdy bylo identifikováno 67 obětí. Nejnižší počet byl zaznamenán v roce 2015, kdy bylo policií identifikováno 50 obětí obchodování s lidmi. Lze také konstatovat, že se tato trestná činnost týká především osob pocházejících ze sociálně znevýhodněného prostředí, a to jak na straně obětí, tak pachatelů.

6 Preventivní strategie a možnosti sociální práce

Na nescifické primární prevenci se podílí všichni občané a cílem je rozvíjet hodnoty úcty k lidskému životu, svobodám a právům každého člověka. Důležitou roli hraje i nastavení vlády a vytyčení priorit dodržování lidských práv. Do specifické primární prevence řadíme informační kampaně, vzdělávací aktivity, příhraniční a mezinárodní spolupráci. Bavíme se o celkové informovanosti laické i odborné veřejnosti v problematice obchodu s lidmi. „Informace o obchodu s lidmi, jeho příčinách a nebezpečích, riziku pro ireversibilní poškození zdraví a ohrožení života by se měly stát povinnou součástí vzdělávacího kurikula na všech stupních škol i na všech studijních oborech počínaje základními školami, přes střední, vysoké, postgraduální, univerzity třetího věku a konče všemi formami celoživotního vzdělávání“ (Vaničková, 2005, s. 72). Vzdělávání odborníků s cílem minimalizace systémového týrání a sekundární viktimizace by mělo být také systematizováno. Patří sem všichni odborníci, kteří by mohli teoreticky do kontaktu s obchodovanou osobou přijít. Tedy policisté, právníci, lékaři, sociální pracovníci, učitelé, vychovatelé, pracovníci v sociálních oblastech, azylových domech i uprchlických zařízeních. Součástí primární prevence je i zřizování azylových domů, domů na půli cesty, linek důvěry a podpora komunitních programů.

Sekundární prevence se zaměřuje na informovanost skupin i jednotlivců, kteří chtějí vycestovat do zahraničí za různými brigádami a nabídkami práce. Zaměřuje se také na potenciální klienty. Cílovou skupinou sekundární prevence mohou být lidé, kteří si prošli domácím násilím, děti ulice, mladí lidé toužící po práci v zahraničí, obyvatelé azylových domů, lidé bez domova a lidé pohybující se v sexbyznysu.

Úkolem terciární prevence je dle Vaničkové (2005, s. 77) zabránit opakování a prohlubování bolesti a má hned dvě roviny. První rovinou je právní intervence, která představuje kriminalizaci trestného činu a ochranu obětí. Druhou rovinu pak představuje lékařská péče, která by měla být poskytnuta každému.

Ti, kteří se podílí na ochraně obětí obchodování s lidmi, by se měli zaměřit na ochranu a podporu lidských práv a měli by se snažit zamezit vzniku situací, které obchod s lidmi umožňují. Obchodování s lidmi se dle La Strady (*Trafficking in human...*, 2005, s. 11) týká lidských práv, pracovního práva, veřejného pořádku, migrace, organizovaného zločinu i morálky. Na prostituci je nazíráno jako na protiprávní, ale ve skutečnosti sama o sobě nezasahuje do porušování lidských práv. K porušení lidských práv dochází ve chvíli, kdy se součástí prostituce stává násilí, zneužívání, vykořisťování atd. Pro zlepšení situace by pomohla legalizace prostituce jako povolání a zaměření se na pracovní podmínky.

Základní prevencí je šíření informací mezi širokou veřejnost i odborníky. Mladí lidé, kteří se připravují na profesní dráhu, brigády nebo chtějí vycestovat do zahraničí, by měli vědět, co dělat před odjezdem, na co si dát pozor a jak se případně bránit. Odborníci jako lékaři, zubaři, psychiatři, sociální pracovníci apod. by měli vědět, jak identifikovat oběť obchodu s lidmi, včas ji rozpoznat a jak dané osobě pomoci.

6.1 Organizace zabývající se problematikou obchodování s lidmi

V České republice se tématu obchodu s lidmi věnuje hned několik organizací. Nejen obchodem s lidmi jako takovým, ale i prevencí se zabývá nestátní nezisková organizace La Strada, která má celorepublikovou působnost. „Cílem organizace je přispívat k odstranění obchodování s lidmi a vykořisťování a poskytovat podporu a ochranu vykořisťovaným, obchodovaným a vykořisťováním a obchodováním ohroženým osobám“ (O nás, 2016). La Strada poskytuje obětem obchodu s lidmi či osobám blízkým obchodování s lidmi krizovou pomoc, materiální pomoc, finanční pomoc, ubytování v bytech s utajenou adresou, právní poradenství a odborné sociální poradenství. Mezi registrované sociální služby patří krizová pomoc, azylové domy, odborné sociální poradenství a telefonická krizová pomoc. Kromě sociálních služeb se organizace věnuje preventivním aktivitám, mezi které patří školení odborníků (policistů, lékařů, zdravotního personálu, sociálních pracovníků a pracovníků), ale také přednášky na středních školách a učilištích. Oběti obchodování s lidmi si mnohdy ani neuvědomují, že se staly obětí trestného činu. Mají pocit, že smlouvy, které podepsaly, jsou právně závazné, vymahatelné a domnělé dluhy, které jim pachatelé vytváří, musí reálně splácet. Z těchto důvodů je třeba oběti obchodu s lidmi aktivně vyhledávat a nečekat, až se lidé ozvou sami. Pracovníci La Strady se věnují i práci v terénu, při které navštěvují místa, kde by se potenciální obchodovaní lidé mohli nacházet a oslovují cílovou skupinu obyvatel. Zaměřují se však především na potenciální oběti nucených prací. Terénní pracovníci chodí na stavby, ubytovny, do skladů, sadů, masážních salonů a dalších míst typických pro výskyt obchodovaných lidí.

V České republice se terénní prací a vyhledáváním potenciálních obětí zabývají i další neziskové organizace, které mezi sebou spolupracují. Jednou z organizací, která se zaměřuje na oblast sexbyznysu, je Rozkoš bez rizika. Rozkoš bez rizika je organizace působící na celorepublikové úrovni, která kontaktuje sexuální pracovníce v klubech i na trase. Předává ženám informace o jejich právech, nabízí možnosti psychické i zdravotnické pomoci a poradenství. „Posláním R-R je především zmenšit sociální a zdravotní rizika nejen u žen pracujících v sexbyznysu, ale následně i u širší populace“ (Kdo jsme, 2016). Rozkoš bez

Rizika poskytuje registrovanou sociální službu, odborné sociální poradenství včetně terapeutických služeb a terénní služby.

Diakonie Českobratrské církve evangelické je druhou největší nestátní neziskovou organizací působící na území celé České republiky. Nabízí řadu sociálních služeb pro různé cílové skupiny, mezi které patří děti, rodina, senioři, lidé s postižením, lidé v nouzi i umírající. Oběti obchodování s lidmi jsou jednou z cílových skupin, kterým je nabízena krizová pomoc, odborné sociální poradenství i ubytování v azylových domech. Diakonie přijímá na rozdíl od La Strady i matky s dětmi a páry, kteří chtějí bydlet společně ve stejném bytě. La Strada poskytuje oddělené bydlení pro muže a ženy a nemá specializované ubytování pro děti či matky s dětmi. Mezi dalšími službami, které Diakonie poskytuje, jsou občanské poradny, krizová pomoc, program Stop násilí ve vztazích, humanitární pomoc, sociální aktivizační služby pro rodiny s dětmi, azylové domy, nízkoprahové zařízení, domy na půli cesty, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc i práci s migranty. „Posláním Diakonie Českobratrské církve evangelické je organizovat, zajišťovat a poskytovat ve svých zařízeních sociální, zdravotní, pedagogickou a pastorační péči lidem, kteří se v důsledku věku, zdravotního postižení, nemoci, osamocení či ohrožení dostali do nepříznivé životní situace“ (Naše poslání, 2015).

6.2 Sociální práce s obchodovanými osobami

Obchodované osoby jsou považovány dle Zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů za zvlášť zranitelné oběti, u kterých hrozí vyšší nebezpečí způsobení druhotné újmy nebo zastrahování ze strany pachatele. „Tyto oběti také mohou být zvláště náchylné k prohloubení prožívaného stresu a citového zranění v důsledku samotné účasti v trestním řízení, např. při výslechu“ (Zvlášť..., 2013). Zákon stanovuje speciální opatření, které by mělo zabránit sekundární viktimizaci. Kromě práv, která připisuje výše uvedený zákon všem obětem trestných činů, mají zvlášť zranitelné oběti speciální práva, mezi které patří právo na bezplatnou odbornou pomoc, právo na zabránění kontaktu s pachatelem, právo na ochranu při výslechu či podání vysvětlení a právo na zastupování zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu. Odborná pomoc zahrnuje dle zákona (Zvlášť..., 2013) „psychologické poradenství, sociální poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací nebo restorativní programy“. Oběť obchodu s lidmi si může vybrat, zda výslech povede muž či žena, dále může požádat, aby se v žádném stádiu trestního řízení nemusela setkat s pachatelem. Obchodované osoby mají právo na zastupování zmocněncem, kterým může být fyzická i právnická osoba.

Obchodované osoby se mohou ze své složité životní situace dostat útekem, policejní razíí či zprostředkováním pomoci od zákazníka nebo náhodné osoby, rodiny. Osvobozením ovšem složitý proces nekončí. Jen zlomek lidí se dostane do rukou pomáhajících organizací, které jim dokáží v jejich situaci adekvátně pomoci. Mnohé oběti, které nejsou identifikovány, mohou být sekundárně viktimizovány například azylovou politikou či policejním orgánem. K sekundární viktimizaci dochází přepisováním viny za prožité události, necitlivě vedeným rozhovorem či nechotou nebo strachem příběh vyslechnout. Obětem obchodování s lidmi je třeba zajistit pomoc i bezpečí se snahou minimalizace sekundární viktimizace a zprostředkováním psychosociální pomoci. Důležitou roli v reintegraci může sehrát rodina oběti obchodování s lidmi, ale ve většině případů obchodované osoby žádnou rodinu nemají, nechtějí se k ní vracet nebo se bojí o jejich životy, kdyby se pachatelé dozvěděli, že utekli právě tam. Většina osob je nabrána v místě trvalého bydliště, a proto se po útěku do rodného místa nemohou kvůli zajištění bezpečnosti vrátit. Lidé se zkušeností s obchodem s lidmi jsou nuceni začít žít naprosto nový život, na naprosto jiném místě, s lidmi, které neznají a na které nemají mnohdy žádné přátelské vazby.

Lidé, kteří s obchodovanými osobami následně pracují, by měli mít na paměti, že si tyto lidé prožili traumatickou událost, byli poníženi, mnohdy i několikrát prodáni za směšnou částku, zneužíváni a drženi v nelidských podmínkách. Jsou obzvláště zranitelní, lehce manipulovatelní a dokáží strpět porušování svých práv. Obchodované osoby jsou drženy na místech proti své vůli, nemají kontrolu nad vlastním výdělkem, nemají u sebe osobní doklady a je vyhrožováno jim i jejich rodině, která může být v jiné zemi. Cizinci mohou využít dobrovolného návratu do země původu.

Jedním z účinných prostředků v boji proti obchodníkům s lidmi je vytvoření Programu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi (dále jen Program), který poskytuje obětem podporu a ochranu lidských práv a důstojnosti. Program se snaží motivovat oběti ke spolupráci s Policií České republiky a pomoci tak k dopadení, usvědčení a potrestání pachatelů. Oběť je zařazena do Programu pouze v případě, že dobrovolně souhlasí se spoluprací s policií, přeruší kontakt se zločineckým prostředím a využije ubytování v azylovém bytě nevládní organizace, alespoň po dobu jednoho měsíce. Ukončení je možné kdykoliv na žádost oběti, ukončením trestního stíhání, při odsouzení pachatelů nebo není-li další účast oběti při řízení nutná. Programu se účastní Ministerstvo vnitra ČR, Policie ČR, Nevládní organizace La Strada, Rozkoš bez rizika, Diakonie a Mezinárodní organizace pro migraci.

6.3 Následky u obchodovaných osob

U obchodovaných osob se objevují poruchy zdraví vlivem akutního stresu nebo dlouhodobého pokračujícího traumatu. Porucha zdraví je také spojena s fyzickým vyčerpáním a podvýživou. Stres je výsledkem interakce mezi určitou silou působící na člověka a schopností organismu vyvíjenému tlaku odolat. Záleží na dlouhodobosti působení stresoru a na tom, jak je stresor danou osobou chápán. Stresor je tím těžší, čím více ohrožuje jádro osobnosti člověka. V odborné literatuře se setkáme se třemi druhy stresorů, které vyvolávají různé druhy úzkosti. Biologické stresory ohrožují život, druhý typ stresorů ohrožuje schopnost vyrovnat se s těžkostmi a třetí stresory ohrožují sebeúctu. „V extrémních případech může dojít k psychické smrti osobnosti, kde sebeúcta úplně selže a sebehodnocení se zhroutí“ (Vaničková, 2005, s. 38).

Nejčastější reakcí na stres je pociťované napětí, starost a obava. Dále se může objevit vztek či apatie. Stres ovlivňuje zdraví obětí obchodování, ať už více či méně. Nezávisle na rozvoji stresové nemoci se může objevit posttraumatická stresová porucha. U osoby s posttraumatickou stresovou poruchou se může objevit znovuprožívání, kde se člověku znovu vyvolávají vzpomínky, silná emocionální či mentální bolest nebo bušení srdce. Lidé se mnohdy vyhýbají myšlenkám, pocitům nebo konverzaci na dané téma, které událost připomíná, mají pocit izolovanosti, emoční otupělosti, nedokáží se radovat z věcí jako dříve. Velmi časté jsou také problémy se spánkem, podrážděnost a hněv.

Obchodované osoby jsou ohroženy suicidiálním chováním, podvýživou, nedostatkem spánku, nadměrnou fyzickou zátěží, absencí relaxace, nadužíváním drog a izolací od společnosti. Lidé přicházející do pomáhajících organizací jsou velmi často ve špatném zdravotním stavu. Někdy stačí ošetření lehčích zranění, ale mnohdy jsou potřebné operace a hospitalizace v nemocnici. Některé ženy přicházející ze sexbyznysu trpí pohlavními chorobami a mají gynekologické potíže. Mnoho z nich prošlo několika potraty nebo nechtěným těhotenstvím.

Lidé se mnohdy cítí vinní, diskriminovaní, vyděšení, dezorientovaní a potřebují nějaký čas, aby si vše srovnali v hlavě a mohli začít opět fungovat ve společnosti. Každý člověk vnímá věci po svém, má možnost rozhodovat o vlastním životě a nést odpovědnost za svá rozhodnutí. K tomu, aby se člověk dokázal správně rozhodnout, potřebuje kvalitní informace a přiměřené podmínky. Přesně to se obchodovaným osobám snaží sociální pracovníci poskytnout.

Špatný zdravotní stav výrazně komplikuje snahu sociálních pracovníků a pracovníků o resocializaci klientů. Klienti jsou tak znovu izolováni od společnosti na dobu, než se uzdraví

a mohou konečně žádat o běžnou práci nebo se začít věnovat koníčkům, které je baví. Komplikací ke zlepšení zdravotního stavu bývá i fakt, že jedinec nemá doklady totožnosti a kartičku pojištěnce. Pokud se obchodovaná osoba dostane do pomáhající organizace, zaměstnanci mu pomohou, ale pokud ne, mnohdy ani nevyhledá lékařskou pomoc, protože je vystaven sekundární viktimizaci a neshledá se s pochopením, natož s ošetřením.

7 Praktická část

V praktické části jsem se zaměřila na zkoumání interních faktorů ovlivňujících vstup člověka do obchodovací situace za pomoci kvalitativního výzkumu. Existuje mnoho faktorů, které potenciální obchodované osoby obklopují a ovlivňují v jejich rozhodování. Pro hlubší zkoumání a přesnější porovnání jednotlivých výsledků jsem zaměřením kvalitativního výzkumu zúžila na faktory interní, protože je každý respondent dokáže nejlépe posoudit. Push faktory, mezi které patří ekonomická situace v zemi původu, chudoba a podobné externí faktory by byly zkresleny subjektivním vnímáním jednotlivých respondentů. Každý občan stejné země by je mohl vnímat jinak a práce s těmito výsledky by byla neobjektivní.

Výzkumný proces má dle Hendla (2016, s. 35) vést k poznání, které přispěje k lepšímu porozumění sociálnímu světu a umožní predikci, případně ovládnutí jevů. Faktory, které respondenti označí za zásadní, by sociálním pracovníkům a ostatním odborníkům mohly pomoci vyhledat cílovou skupinu nebo alespoň určit rizikovou skupinu, na kterou by se sociální pracovníci měli preventivně více zaměřit. Pokud budou sociální pracovníci, ale i jiní odborníci, o rizikových skupinách a faktorech informováni, mohou se při své práci lépe zaměřit na prevenci obchodu s lidmi a dané osoby s tématem obeznámit se značným předstihem. Výsledky výzkumu mohou využít nejen terénní pracovníci, kteří se depistáží přímo zabývají, ale také sociální pracovníci a odborníci, kteří s lidmi pracují v jiných organizacích, institucích či zařízeních.

7.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem výzkumu je explanace problému interních faktorů předcházejících vstupu člověka do obchodovací situace. Pomocí kvalitativních rozhovorů s obchodovanými osobami vymezím faktory předcházející vstupu člověka do obchodovací situace a v praxi je využiji k prevenci daného jevu.

- Hlavní výzkumná otázka: -Jaké interní faktory předcházejí vstupu člověka do obchodovací situace?
- Vedlejší výzkumné otázky: -Slyšeli respondenti někdy o obchodování s lidmi?
-Kdo je dle respondentů nejvíce ohroženou skupinou?

7.2 Kvalitativní výzkum

„Výzkum znamená proces vytváření nových poznatků. Jedná se o systematickou a pečlivě naplánovanou činnost, která je vedena snahou zodpovědět kladené výzkumné otázky a přispět k rozvoji daného oboru“ (Hendl, 2016, s. 26). Pro účely své diplomové práce jsem zvolila kvalitativní výzkum s polostrukturovanými rozhovory. Někteří odborníci, například Hendl (2016, s. 178), nazývají tento typ rozhovorů rozhovorem pomocí návodů, kde návod představuje seznam otázek či témat, které je potřeba s respondentem probrat.

Zvolila jsem rozhovor pomocí návodu, jež obsahuje sadu otázek zaměřujících se převážně na minulost respondentů a na to, co se dělo před tím, než se stali obchodovanými osobami. Při sestavování otázek jsem vycházela z odborné literatury, kde byly uvedeny faktory ovlivňující vstup člověka do obchodovací situace. Faktory, ze kterých jsem vycházela, jsou uvedeny ve čtvrté kapitole teoretické části. Jednotlivým respondentům jsem pokládala větší množství otázek, abych docílila detailního pochopení faktorů, které je mohly v jejich životech před vstupem do obchodovací situace ovlivnit.

Otázky jsou rozděleny do čtyř oblastí. První oblastí je dětství a biologická rodina, kde zvažují i možnost, že lidé nevyrostali s rodiči, ale v ústavu. Otázky jsou zaměřeny na vzpomínky na dětství, zjištění profese rodičů, finanční situaci rodiny, trávení volného času, vnímání svého vzoru, ale také na to, co respondentům jako dětem chybělo, co je bavilo a jaké měli sny o svém životě. Druhá oblast zkoumá osamostatnění se od rodičů/opuštění ústavu a založení vlastní rodiny, zahájení profesní dráhy, dosažené vzdělání i kulturní a hodnotové zaměření. Třetí okruh otázek se soustřeďuje na situaci bezprostředně před vstupem do obchodovací situace. Zaměřuje se na emoce, hodnoty, sociální zázemí, víru, radosti i starosti běžného života a čtvrtá oblast mapuje zdroje pomoci, které by subjektivně respondentovi/respondentce pomohly předejít rizikové situaci.

Hendl (2016, s. 172) ve své knize poukazuje na správné pořadí otázek a uvádí, že by se měly nejdříve klást otázky zaměřené na přítomnost a až později na minulost či budoucnost, protože jsou otázky týkající se budoucnosti a minulosti spekulativní. Výzkum mé diplomové práce je ovšem soustředěn převážně na minulost, neboť hovořím s lidmi, kteří si už obchodovací situací prošli, a proto řadím okruhy otázek chronologicky za sebou v pořadí, v jakém mají přirozený časový sled. Otázky, které respondentům pokládám, jsou otevřené. Vybrané otevřené otázky umožní jedincům projevit vlastní perspektivu a zkušenost.

Polostrukturovaný rozhovor jsem zvolila především z toho důvodu, že je téma obchodu s lidmi velmi rozsáhlé a pro účel svého výzkumu se potřebuji zaměřit pouze na

určitou oblast, která vymezení interní faktory předcházející vstupu člověka do obchodovací situace. Určitá strukturovanost je výhodou pro srovnávání výsledků jednotlivých rozhovorů.

Faktory předcházející vstupu člověka do obchodovací situace, které vyplynuly z rozhovorů, jsem porovnávala s faktory uvedenými v odborné literatuře. V závěru práce je uveden výčet vyskytujících se faktorů u respondentů a následně je uvedeno vymezení rizikových skupin lidí, na které by se měla prevence obchodu s lidmi více zaměřit.

7.3 Výběr respondentů a způsob sběru dat

Předmětem mého zkoumání je skupina osob, která byla označena orgány činnými v trestním řízení za oběti obchodu s lidmi, ať už v rámci obchodu s lidmi za účelem pracovního vykořisťování, sexuálního vykořisťování, nebo nucených sňatků. Cílovou skupinu jsem si vybrala díky svým pracovním zkušenostem a pro mě snadno přístupnému kontaktu s jinak velmi těžko dostupnými respondenty. Účastníky rozhovorů jsou lidé z České republiky a Ukrajiny, kteří byli nebo stále jsou klienty neziskové organizace, která poskytuje obětem obchodování s lidmi sociální služby. Národnost respondentů pro účely mého výzkumu není podstatná, protože se zaměřuji na individuální životní zkušenosti a životní etapy jednotlivých osob.

Rozhovory jsem vedla s každým respondentem zvlášť v poradně organizace, kterou respondenti dobře znají, neboť právě tam jim byla nabídnuta krizová pomoc po vysvobození ze složité obchodovací situace a kde si jak bývalí, tak současní klienti řeší společně se svou sociální pracovnící otázky každodenního života. S jednou klientkou jsem se sešla na bytě s utajenou adresou, protože se její zdravotní stav neslučoval s tím, aby došla do poradny.

Oslovila jsem celkem osm bývalých i současných klientů neziskové organizace, ze kterých s rozhovorem souhlasilo šest lidí. Další dva respondenti už se nezdržují v okolí Prahy nebo na území České republiky, proto s nimi nebylo možné rozhovor provést a zaznamenat. S každým jsem si domluvila individuální schůzku, kde jsem průběh i účel celého šetření vysvětlila a rozhovor následně s jejich souhlasem nahrála na diktafon. Všem respondentům jsem sdělila, že rozhovor využiji pouze pro účely své diplomové práce a obeznámila je s jejich právem neodpovídat na otázky, na které nebudou chtít odpovědět. Zároveň jsem respondentům řekla, že celé rozhovory anonymizuji, nikde neuvedu jejich jméno ani názvy měst, odkud pochází nebo kde k náboru došlo.

Etika a dodržení jejich pravidel je při společenskovedním výzkumu velice důležitá. Souhlas klientů mám zaznamenán v digitální podobě před každým rozhovorem. Záměrně jsem nedávala respondentům souhlas k podpisu, protože si tyto lidé prošli zkušeností, kde je

jejich vlastní podpis dostal do nemalých problémů. Neustále byli nuceni podepisovat smlouvy a dodatky smluv s nevyhovujícími podmínkami, byli nuceni k uzavírání půjček a jiných dokumentů, ze kterých kořistili pachatelé. Rozhovory uchovávám na tabletu v zahaslované složce tak, aby se k datům nikdo nedostal. Po obhájení diplomové práce data smažu.

Po každém rozhovoru jsem si s klienty neziskové organizace povídala a nechala je dopovídat své příběhy a myšlenky, které jim z rozhovorů zůstaly na mysli. Postupně jsme přešli do běžné konverzace a poté jsem se s respondenty rozloučila. Chtěla jsem mít jistotu, že jsem respondenty vzpomínáním neuvedla do psychické nepohody a pokud ano, tak jsem je nenechala odejít bez ošetření pocitů.

7.4 Zpracování dat

Rozhovory, vedené s každým respondentem zvlášť, jsem si zaznamenávala na diktafon a následně prováděla transkripci, což znamená převod mluveného projevu do písemné podoby. Každému respondentovi jsem přiřadila písmeno z abecedy, podle kterého jsem respondenta v příběhu pojmenovala, aby byla zaručena anonymita respondentů. Celkem jsem zaznamenala šest rozhovorů, které jsou označené písmeny z abecedy od A do F.

Z odborné literatury vyplynulo, že mám čtyři možnosti zpracování dat. Jsou jimi doslovná transkripce, komentovaná transkripce, shrnující protokol nebo selektivní protokol. Z výběru možností jsem zvolila doslovnou transkripci u tří rozhovorů, které uvádím v příloze. Konkrétně rozhovorů A, B a D. Při transkripci jsem zaznamenávala i parazitující slova a hovorové výrazy. Nezaznamenávala jsem názvy míst a měst, která respondenti někdy zmínili a pravá jména, která se v rozhovorech objevovala. U všech rozhovorů jsem rovněž zvolila metodu shrnujícího protokolu, která nezachovává celý text. „Základní myšlenkou přitom je, že v první řadě jde o sjednocení úrovně obecnosti podávaných informací, pak se přistupuje ke stále větší abstrakci. Tou se snižuje rozsah materiálu, jednotlivé významové části se integrují nebo se mohou vypustit, protože jsou již obsaženy v jiných jednotkách textu“ (Hendl, 2016, s. 213).

Všechny rozhovory jsem dle shrnujícího protokolu převedla v kazuistiky, kde jsou zaznamenány všechny odpovědi respondentů na zadané otázky, ovšem v chronologickém pořadí dle časové osy od dětství po obchodovací zkušenost. Kazuistiky jsem zpracovala pro srozumitelnější a přehlednější orientaci v rozhovoru. Domnívám se, že kazuistiky poslouží ke zpracování dat lépe než doslovně přepsaný rozhovor. Jsou stručnější, obsahují pouze odpovědi na otázky, které přímo souvisí se zkoumanými faktory, a lehce se v nich orientuje. Kazuistiky jsou rovněž označeny písmeny z abecedy a shodují se s označením písmen

doslovných transkripcí uvedených v příloze. Příběhy jsou složeny z odpovědí, které jsou zaznamenány mnohdy i s výrazy, které respondenti v dané situaci použili nebo jak se v tu chvíli o situaci vyjádřili. Všechny příběhy jsou rozděleny do čtyř částí podle toho, jak byl rozdělen rozhovor a otázky v něm.

7.4.1 A - Příběh Anežky

Slečně Anežce je 25 let a vyrůstala s oběma rodiči a dvěma mladšími vlastními sestrami doma. Vztah mezi ní a sestrami nebyl ideální. Měla pocit, že sestry mohly vše a ona nic. Máma s tátou měli hodně práce a Anežku jako nejstarší dceru dávali na starost babičce, která ji vypravovala do školy, dělala jí svačiny a starala se o Anežku jako o vlastní. Máma je knihovnicí a táta dělá operátora, což podle slov Anežky znamená, že jezdí do Německa a vrací se jednou za čas. Rodiče jezdili na dovolené sami se dvěma sestrami a Anežku nechávali doma s babičkou. Anežka nejezdila ani na letní tábory jako její sestry. Anežka byla radši sama, neměla kamarády a milovala koně. Buď seděla doma a kreslila si, nebo se jezdila koukat na koně. Anežčiným snem bylo mít Mercedes a skleněnou vilu s bazénem. Nejvíce Anežce v dětství záleželo na plyšovém měďovi, kterého dostala od své učitelky ve čtvrté třídě a o kterého přišla ve chvíli, kdy neměli s přítelem čím topit a „měďa byl po ruce“. Nejvíce Anežce chybělo pohlazení od mámy a celkově máma.

Anežka vystudovala obor kuchař, číšník s maturitou a pak se osamostatnila. V sedmnácti letech se přestěhovala k o hodně staršímu příteli, se kterým žila sedm let a se kterým měla 4 děti. Anežku nebavilo zodpovídat rodičům otázky kde je, s kým je, a proto den před svými osmnáctinami odešla z domu. Chodila na brigádu do Kauflandu a pak byla na mateřské dovolené. Volný čas prakticky neměla, protože se starala o děti a nedělala věci, které dělali její vrstevníci. Anežka si občas půjčovala peníze od babičky a mámy, protože s partnerem neměli peníze na jídlo pro děti. Na nikom ani ničem Anežka závislá nebyla. Nejdůležitějším člověkem byla pro Anežku v životě babička, která ji zabezpečovala jak emočně, tak materiálně. Anežka si neuvědomuje, že by měla někoho jako vzor.

Když se rozešla s přítelem, Anežka byla nucena opustit práci, kterou měla ráda, protože pracovali společně. Děti byly postupně odebrány do pěstounské péče. Anežka rázem neměla přítele ani práci ani peníze na to, aby zaplatila ubytovnu, takže se odstěhovala za práci do jiného města. Největší starost jí v tu dobu dělaly děti. Anežka si myslela, že má v životě osobu, které může důvěřovat, ale doplatila na to. Anežka věří v něco, co není vidět. Má v sobě hrdost, která jí pomáhá určit hranice, co je ještě únosné a co ne. Chtěla si sehnat práci, bydlení a dokázat mámě, že se o sebe dokáže sama postarat. V novém městě Anežka našla práci

i přítele. Ten jí po čase začal nutit do prostituce a nechával si její vydělané peníze z práce i z prostituce.

Anežka nikdy neslyšela nic o obchodu s lidmi. To, že se Anežka stala obětí obchodu s lidmi, si uvědomila až ve chvíli, kdy jí to řekla sociální pracovnice. Že něco není v pořádku, si ale uvědomila, když chodila do práce, neměla za to peníze a pokud si stěžovala, byla bita. Nejvíce ohroženou skupinou Anežce přijdou lidé, „kteří jsou tak hodní, až jsou blbí“, podle slov respondentky. Přála by si, aby měla práci, rodinu a zázemí.

7.4.2 B - Příběh Barbory

Paní Barboře je 55 let. Po smrti své matky, kterou si nepamatuje, vyrůstala společně se svým otcem do svých šesti let. Když se otec znovu oženil a vzal si ženu se dvěma staršími dcerami, Barbora byla umístěna sociálními pracovníky do dětského domova. Nevlastní matka Barboru bila, když byl otec v práci, a neměla ji ráda. Praktická lékařka si všimla Barbořiných podlitin a upozornila na celou situaci sociální pracovnice. Táta pracoval na nádraží, kde odpojoval a připojoval vagóny. Barbora se s tatškou vídala jen občas, když navštěvovala babičku a tetu. Táta Barboru v dětském domově nenavštěvoval. Ze začátku se Barboře v dětském domově nelíbilo, ale nikdy z něj neutekla. Časem si zvykla a svátky a víkendy trávila u babičky a tety (sestry Barbořina otce). Chtěla k tátovi, ale nemohla kvůli jeho nové manželce. Barbora ráda vyšívala a háčkovala, což jí zůstalo doteď. Trávila čas s ostatními dívkami v dětském domově, chodily na hřiště a do bazénu, ale žádnou opravdovou kamarádku neměla a ani teď nemá. Barbora si nevzpomíná na žádný sen, který by kdy měla, ani na to, co by si přála. Nevzpomíná si, že by jí na něčem nejvíce záleželo. V dětství Barboře nejvíce chyběli rodiče a to, že s nimi nemohla vyrůstat a neměla mámu, které by se mohla svěřovat (například se svými prvními měsíčky). V dětském domově se svěřovala jedné tetě, která ji naučila ruční práce a byla na ni hodná.

Barbora odešla z dětského domova ve svých patnácti letech a bydlela na kolejích při učilišti. Vyučila se košíkářkou a její první práce byla kontrolorka látek, kterou získala hned po škole. Za prací se musela Barbora přestěhovat do jiného města, kde bydlela na ubytovně až do té doby, než si našla přítele a přestěhovala se společně s ním k jeho rodičům. Barbora ve svém volném čase vyšívala a pracovala na zahradě. Spoléhá v životě sama na sebe a na nikoho se neváže. Barbora nemá žádný vzor z pohádek ani z reálného života. Společně s partnerem žili dvacet let, vychovali dvě děti. Poté se Barbory přítel chytl špatné party a stal se drogově závislým. Nejvíce Barboře pomohla v životě teta s babičkou a teta z dětského domova.

Barbora byla nucena odstěhovat se od přítele, jenže neměla kam jít, ubytovny byly plné a ona byla v tu dobu na úřadu práce. Osazené ubytovny byly její největší starostí. Měla i neshody s partnerovou rodinou. Barbora neměla žádné kamarády, nikomu nedůvěřovala. Nebavila se ani s kolegyněmi v práci a neměla kamarády z dětského domova. Barbora dle svých slov věřící není, ale trošku na Boha věří. Děti už byly velké a měly své rodiny, bydlení u nich ale nepřipadalo v úvahu. Barbora si nevzpomíná na nic, co by jí dělalo radost. Bývalá spolupracovnice jí v tu dobu nabídla, že může jít bydlet k nim. Barbora tedy šla. Ze začátku bylo vše v pořádku, ale jednoho dne Barboře nabídli přivýdělek v podobě prostituce. Barbora z rodiny utekla, půl roku byla pryč, ale když ji našli, zbili ji a vyhrožovali, že jí budou dělat zle, pokud se nevrátí zpět a bude utíkat. Barbora žila u rodiny řadu let, živila se prostitucí a z vydělaných peněz nedostala ani korunu. Barboru táhne dál osud a motivací jí byla práce a peníze, nikdy nepřemýšlela nad tím, čeho chce dosáhnout.

Barbora nikdy neslyšela o obchodu s lidmi a o dané problematice se dozvěděla až od policie. Barbora si myslí, že jsou nejvíce ohroženou skupinou mladé holky, které odchází z učilišť a dětských domovů a nemají kam jít, proto si nechávají situaci líbit. Barbora by si přála být zdravá, mít dobrou práci, mít kde bydlet, mít peníze, aby si mohla koupit, co potřebuje.

7.4.3 C - příběh Cecílie

Cecílii je 43 let a měla moc šťastné dětství. Máma a táta pracovali, měli auto, každý rok jezdili na dovolenou k moři. Cecílie měla bratra, který byl o dva roky starší a ve svých dvaceti letech zemřel. Cecíliina máma pracovala ve fabrice a táta jezdil pro danou fabriku autem. Rodiče společně žili, až dokud máma nezemřela. Práce jí zničila zdraví. Cecíliina máma chtěla, aby Cecílie pracovala ve stejné továrně, ale Cecílie si nechtěla kazit zdraví. Cecílie vzpomíná na to, že měli velký byt, spoustu jídla, hned jak se začaly vyrábět barevné televize, měli ji doma, když se objevily džíny, hned je měli. Její tatínek sehnal vše, co děti i máma potřebovaly. Cecílie měla nejvíce ráda tátu, protože měla pocit, že on jí má také nejradši. Zatímco máma byla pořád s nemocným bratrem, táta chodil ven s Cecílií a bral ji na nejrůznější akce. Cecílie má pocit, že ji máma od sebe odstrkovala, protože byla Cecílie hodně uzavřená sama v sobě, měla ráda pohádky a pořád je četla. V dospívání četla Cecílie nejradši knihu o prostitutce. Když vypráví příběh knihy, sama říká, že jí připadá, že mají stejný život. Cecílie v zimě ráda bruslila, její táta jí kupoval každý rok nové krásné bílé brusle a Cecílie chtěla být baletkou. Rodiče dali Cecílii na kroužek tancování, se kterým Cecílie i vystupovala. Dále chodila na aerobic. Cecílie měla nejlepší kamarádku, která byla dcerou

matčiny kamarádky, která zemřela před dvěma lety, protože byla závislá na alkoholu. Dívky se bavily ve škole, ale po škole se už nestýkaly. Cecíliiným snem bylo mít bohatého muže a čtyři děti. Cecílie chtěla velkou rodinu, chtěla být lékařkou, ale rodiče neměli peníze na to, aby jí školu zaplatili, tak se vyučila švadlenou, což ji nebavilo. Studovala jen proto, aby měla něco vystudované. Když byla Cecílie malá, chyběla jí máma. Cecílie byla ve školce do šesti hodin do večera, dokud byla máma v práci. Máma měla zásluhu v práci, a proto visel její portrét ve fabrice na zdi. Cecílie se chodila tajně dívat na její obraz, posílala jí pusinky a obdivovala, jak je mamka krásná. Ve skutečnosti si Cecílie nepamatuje, že by od mámy kdy dostala pusy nebo pomazlení. Máma jí říkala, že je chladná. Bratrovi pusinky dávala.

Cecílie bydlela s rodiči až do svých dvaceti pěti let. Po smrti mamky si táta našel novou paní, přenechal Cecílii byt a sám se odstěhoval. První prací byla práce švadleny na praxi, ale Cecílie nedostávala dobré peníze. Kamarádka jí nabídla práci, kde dělala pohřební věnce. V této práci vydržela Cecílie půl roku a věnovala se keramice, kde byla měsíc, dokud ji nevyhodili. Po této zkušenosti Cecílie dlouho nepracovala, chodila ven s kluky, na diskotéky, utíkala z domu ke kamarádce, která bydlela sama, a mohly si vodit domů kamarády. Cecílie vedla takový život od sedmnácti let až do té doby, než otěhotněla. V této době zkusila Cecílie marihuanu. Cecílie chodila ven s velkou partou, bylo jich asi dvacet dohromady. Kluci se mezi sebou prali o holky a to se Cecílii líbilo. Cecílie se vdala ve svých dvaceti letech, když čekala dceru. Manžel ale nebyl otcem dítěte. Cecílie to původně nevěděla, ale postupně to zjistila a přiznala to i manželovi.

Matka chtěla Cecíliinu dceru do své péče, což Cecílie nechtěla dovolit, ale nakonec polevila, nechala dceru u své matky a jela do zahraničí vydělat peníze. Cecílie pracovala v zemědělství, kde dojila krávy. Cizí pán pro ně dojel do kravína, naložil je do auta a odvezl je do lesa do chaty, kde byly společně s kamarádkou nuceny k prostituci. Když se Cecílii podařilo utéct, odjela zpět do své země a starala se o svou dceru. Cecílie je třikrát rozvedená. Její druhý manžel se utopil a Cecílie si myslí, že kdyby se to nestalo, žila by s ním doteď a měla by jiný život. Cecílie je závislá na své dceři. Jako životní vzor bere svou matku, protože byla inteligentní žena, vždy chodila namalovaná, upravená, nikdy nenechala ostatní, aby jí házeli klacky pod nohy. Nejvíce jí v životě pomohla matka. Táta ji přestal mít rád ve chvíli, kdy byla znásilněná, a poté, co odjela pracovat do zahraničí, nechala dceru doma a nežila způsobný rodinný život. Největší starosti jí dělalo to, že nemohla být se svou dcerou a rodinou, že je v zahraničí. Cecílie nejvíce důvěřovala mámě a nyní dceři. Cecílie chce pomoci dceři na Ukrajině, chce mít co jíst, být samostatná a vydělat si peníze. Cecílie věří v Boha, když je jí špatně, pomodlí se, a je jí lépe. Bůh jí dává sílu.

Nejvíce Cecílii na nabídce práce barmanky lákaly peníze. Práci jí nabídla známá, které Cecílie dlužila peníze a musela jí je vrátit. Ve skutečnosti byla nucena do prostituce podruhé. Kdyby jí někdo nabídl více peněz, tak půjde dělat něco jiného, jinak by ji od nabídky nic neodradilo. Podle Cecílie jsou nejvíce ohroženi zadlužení lidé. Cecílie měla hodně půjček a neměla je jak splácet, proto práci v zahraničí opět přijala. Cecílie nikdy neslyšela nic o obchodování s lidmi a sama si uvědomila, že je obětí obchodu s lidmi až ve chvíli, kdy jí to oznámili policisté.

Cecílie by chtěla vrátit život zpátky a vše by zařídila podle svého myšlení, které má teď. Cecílie by si přála zachránit mámu, bratra i druhého manžela, což byli lidé, kteří pro ni v životě nejvíce znamenali.

7.4.4 D - Příběh Daniela

Danielovi je 41 let, vyrůstal v dětském domově a své rodiče poznal až v osmi letech, kdy se začal zajímat o to, kdo jeho rodiče jsou. Když rodiče mohli, chodili ho navštěvovat, ale byli často ve vězení. O svých sourozencích Daniel nevěděl. Daniel se v dětské domově často pral, čímž trávil svůj volný čas. Jinak měl rád ping pong, kulečnick a sport kromě fotbalu. V dětském domově se mu líbilo, protože se nemusel o nic starat a měl kde bydlet. Zda Danielovi někdo ubližoval, nechce Daniel rozebírat. Nemůže si vzpomenout, na čem mu záleželo. Danielovým snem bylo mít hodně peněz a někde se usadit. Danielovi chyběla rodina, přál by si prožívat dětství s rodinou, a ne v ústavu.

Daniel studoval zvláštní školu a poté střední odbornou školu se zaměřením malíř, údržbář. Z dětského domova odešel Daniel v osmnácti letech, kdy začal pracovat na lince a bydlel u rodičů. V práci ho to moc nebavilo, měl dluhy, a proto si vyhledával práce na černo, aby mu peníze nikdo nesebral. Daniel se nikdy neoženil a děti zatím také nemá. Vždy měl co jíst a kde spát, ale že by se měl nějak dobře, to se říci nedá. Po smrti rodičů bydlel Daniel na ubytovnách, noclehárnách nebo na ulici. Pracoval jako kopáč a na stavbách. Daniel se volnému času moc nevěnoval, nemohl si nic dovolit, staral se hlavně o to, aby měl kde bydlet, co jíst a aby měl co na sebe. Daniel nikdy nebyl na někom nebo něčem závislý. Za svůj vzor považuje Boba Marleyho, protože kouří marihuanu. Jednoho dne mu cizí člověk nabídl práci v Anglii s příslibem velkého výdělků a bydlení. Danielovi se líbilo, že v zahraničí může získat normální práci, aniž by mu exekutor sáhl na výplatu. Daniel přiznává, že doplatil i na to, že neuměl jazyk. Nejvíce mu v životě pomohly anglické úřady. Má pocit, že ho tam berou takového, jaký je, což se mu v České republice nestává.

Daniel měl problémy s partnerkou, neměl práci, peníze a neměl kde bydlet. Než odjel, měl největší starost s tím, zda se v Anglii uchytlí. Daniel neměl nic, z čeho by měl radost, když měl 30 korun, šel na noclehárnu. Měl kamarády, ale důvěřoval jen sám sobě. Daniel není věřící a v nic nevěří. Neví, co ho žene dopředu, v Anglii ho hnaly peníze.

Daniela lákala do zahraničí vidina toho, že by mohl žít jako normální člověk, bez dluhů, měl by byt, práci a úřady by se k němu chovaly spravedlivě. Daniel nikdy předtím neslyšel o obchodu s lidmi. To, že on sám se stal obětí tohoto trestného činu, si uvědomil v organizaci, která se o něj v Anglii starala, než se dostal do Čech.

Nejzranitelnější skupinou lidí jsou podle Daniela lidé bez domova. V Praze je hodně lidí zdržujících se na hlavním nádraží a před bezdomoveckými organizacemi. Daniel by si přál mít peníze a bydlení. Daniel by si chtěl najít práci, vyhlásit na sebe osobní bankrot a mít kde bydlet společně s bratrancem. Zároveň by chtěl, aby byli pachatelé spravedlivě potrestáni.

7.4.5 E - Příběh Emila

Emilovi je 40 let. Měl čtyři sourozence, žili s matkou, protože se jeho rodiče rozvedli. Když měl Emil nastoupit do první třídy, byl přesunut do dětského domova i se sourozenci. Matka za děti po rozvodu bojovala a do půl roku si je vzala zpátky domů. Otec chtěl, aby byly děti v dětském domově. Od první třídy do třetí třídy bydlel Emil zpět u matky, ale poté šel na dobro do dětského domova i se svou nejmladší sestrou. Zbylí tři sourozenci zůstali doma. Mamka jezdila na návštěvy jednou za čtrnáct dní, tatka jednou za měsíc. Emil jezdil na prázdniny domů a utíkal od mamky k tatkově, ale jen na návštěvu. Chodili společně na ryby a ven. Jinak Emil z dětského domova neutíkal. Nejradši měl svou sestru, ke které měl věkově blízko. Táta dělal kotelníka a měl peněz dost, ale matka pracovala ve fabrice a měla peněz tak akorát. Když byl Emil doma, chodil ven s jedním kamarádem, hráli si na hřišti, dělali ohýnky a matka ho fackovala, za klukoviny. Emil chtěl být rybář, ale přešlo ho to ve chvíli, kdy zjistil, že to obnáší stát i celý den ve vodě. Nejdůležitější pro něj byla sestra, na které mu moc záleželo. Rád by změnil to, aby mohl vyrůstat s rodiči a nebyl v dětském domově. Na tety z dětského domova nevzpomíná v dobrém, mlátily a strašily děti.

Emil je vyučen rybářem a po škole šel hned pracovat do masny, kde pracoval pět let. Práce ho bavila a po celou dobu bydlel v domě u matky. Emil následně pracoval ve stavebnictví, kopal příkopy, dělal přípojky, pracoval pro malé i velké firmy. Emil se zatím neoženil a děti také nemá. Emil měl peněz vždy dostatek, mohl si koupit to, co potřeboval, a přežíval. Emil rád běhal venku se psem a hrál hry na počítači. Emil byl závislý na kamarádovi, se kterým trávil hodně času, ale teď už se spolu nebaví. Další důležitou osobou

pro něj byla sestra. Vzorem jsou pro něj tenisté - Grafová a Becker, protože jsou houževnatí a snaží se bojovat. Nejvíce v životě pomohly Emilovi anglické úřady.

Emil neměl práci, měl málo peněz, a proto si hledal něco nového. Jediné, co tu měl, byli psi a rád s nimi trávil čas. Jeho největší starostí bylo, že neměl pevnou práci a chodil na brigády. Emil věří v to, že něco existuje, ale nevěří, že nás někdo hlídá celou dobu. Věřící v to, že nám občas někdo ukáže směr, ale rozhodně nás neřídí celou dobu. Emil neví, co je jeho hnacím motorem, ale jeho snem by bylo mít někde svůj dům. Emilovi nabídl práci známý, který ho poslal do Anglie, ale nevěděl, co se má stát. Kolikrát do Anglie volal a ptal se, jak se Emil má. Pachatelé do Emila kopali a říkali jeho kamarádovi do telefonu, že se má skvěle.

Emil o obchodu s lidmi nikdy neslyšel ani nečetl a nenapadlo by ho, že je to vůbec možné. Sám se za oběť nepovažuje a uvědomil si to až ve chvíli, kdy utekl na úřad v Anglii a snažil se přesvědčit úředníky, aby ho nevyhodili ven. Nechali si ho tam a pomohli mu. Emil se stal obětí obchodu s lidmi v oblasti nucené práce, také na něj pachatelé pobírali sociální dávky. Fiktivně Emilovi zařídili manželku a děti, aby dostávali více peněz ze sociálních dávek. Jednou si Emil řekl, že nepojede nikdy nikam, kde by byl závislý na někom jiném a to podle svých slov porušil, protože neznal jazyk a odjel pracovat do Anglie. Nejvíce zranitelní jsou podle Emila drogově závislí a alkoholici. Myslí si, že lidé bez peněz a bez zázemí by nejeli nikam do Anglie. Emil by chtěl mít dům, psa a vlastní rodinu.

7.4.6 F - Příběh Filomény

Filoméně je 28 let. Vyrůstala s rodiči do svých tří let. Rodiče o ni nejevili zájem a umístili ji do dětského domova, kde byla až do své plnoletosti. Filoména měla sestru, která s ní do dětského domova nešla. Filoména měla dětský domov ráda, ale stejně by radši zůstala s rodiči. S rodiči si občas telefonuje, nenavštěvovala se s nimi a ani po odchodu z dětského domova k nim nesměla jít. Filomény rodiče byli zaměstnaní, ale konkrétní pozice neuvádí. Filoména byla od mala hodně bita, hlavně otcem. Filoména trávila volný čas s ostatními dětmi v dětském domově, hrály si na hřišti, vyšívání jí nikdy nešlo, ale učila se malovat. Ráda trávila čas s chlapci a hrála si s nimi. Filoméně nejvíce chyběli rodiče a máma, které by se mohla svěřit.

Filoména musela odejít z dětského domova v osmnácti letech, kdy dokončila obor kuchař číšník na střední odborné škole. Neměla ale kam jít a pobírala invalidní důchod, proto šla dle jejích slov do dalšího dětského domova. Filoména byla nadšená, měla peníze, měla kde bydlet a ještě zde potkala kamarádku, kterou považovala za vlastní sestru a také o ní jako o své sestře mluvila. Filoména kvůli svému zdravotnímu stavu nepracovala, ale z invalidního

důchodu měla dostatek peněz na vše, co potřebovala. Filoména na nikom ani ničem závislá nebyla. Ráda trávila čas se svou kamarádkou, chodily na diskotéky a bavily se hodně s chlapci.

Filoména byla v dětském domově spokojená, měla peníze, měla kde bydlet a hlavně měla svou kamarádku. Přesto jí chyběla rodina a někdo, kdo by se o ni zajímal. Filoména měla více partnerů, ale s tím si nedělala starosti. Měla radost, když ji kluci chválili a obdivovali. Nejvíce v tu dobu důvěřovala své kamarádce, kterou nazývala sestrou. Kamarádka Filomény se jmenovala Glorie a měla s sebou v dětském domově sestru Hanu. Trávily společně spoustu času a jednoho dne Glorie s Hanou nabídly Filoméně, aby s nimi šla bydlet k nim domů.

Filoména měla obrovskou radost, protože toužila po rodině a po tom někam patřit. Všechny tři se tedy přestěhovaly z dětského domova ke Gloriiným rodičům. Gloriin a Hany otec sebral Filoméně invalidní důchod, vzal si půjčky na Filoménin občanský průkaz a domluvil jí cestu do zahraničí, při které ji prodal na nucený sňatek.

Filoména o obchodu s lidmi nikdy neslyšela, poprvé až od policie. Nejvíce ohroženou skupinou jsou dle Filomény děti z dětského domova, které nemají kam jít. Filoména by si přála svou vlastní rodinu a mít kde bydlet.

7.5 Analýza dat

Jako metodu analýzy kvalitativních dat jsem zvolila metodu pomocí šablony. Tyto postupy vycházejí z navržení kódovacího systému, který vyplývá z analýzy zkoumaných dat. Zvolené kódy následně slouží jako šablona pro analýzu. Dle odborné literatury je těžké definovat začátek analýzy, neboť výzkumník průběžně střídá fázi sběru dat s analýzou. V rámci sběru dat jsem přemýšlela nad jednotlivými odpověďmi, analyzovala, co respondent odpovídá a případně jsem kladla upřesňující či doplňující otázky. „Výzkumník se pomocí dat a jejich analýzou seznamuje se zkoumaným případem, získává stále hlubší porozumění tématu a výzkumné otázce“ (Hendl, 2016, s. 232).

V odborné literatuře (Hendl, 2016, s. 251) jsou uvedeny tři druhy kódování, kterými jsou otevřené, axiální a selektivní kódování. Po zpracování dat do podoby kazuistik jsem si ve vypracovaných příbězích označila segmenty, které mají z hlediska stanoveného cíle nějaký význam. „Významnou jednotkou může být slovo, věta, odstavec nebo celý dokument. Segment musí mít význam, který je nutné dokumentovat“ (Hendl, 2016, s. 232). Po segmentaci jsem provedla otevřené kódování, které mi pomohlo data popsat. Lokalizovala jsem v textu jednotlivá témata, kterým jsem přiřadila označení neboli kód. „Kódováním se

rozumí rozkrytí dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci“ (Hendl, 2016, s. 251). Následně jsem kódy sjednocovala do abstraktnějších kódů, ze kterých vyplynuly obecné kategorie. Výsledné kategorie jsem na závěr porovнала s kategoriemi uvedenými v odborné literatuře. Poznámky vedené k procesu kódování a vytváření kategorií jsou uvedeny v příloze číslo tři.

Z postupné abstrakce kódů jsem dospěla k vytvoření kategorií, kterými jsou věk, špatná rodinná situace, děti z chudých poměrů/z dětských domovů, dosažené vzdělání respondentů, zaměstnanost, bydlení, důležitá osoba, finanční situace a ztráta jistot. Jednotlivé kategorie jsem porovнала s interními kategoriemi z odborné literatury uvedenými v páté kapitole. Dle rozdělení z knihy (Trafficking in human..., 2005) interní faktory zahrnují věk, vzdělání, příslušnost k národnostní menšině, problémy v rodině, předchozí zkušenost s násilím, nezaměstnanost, chudobu i závislosti.

Porovnáváním kategorií vytvořených pomocí otevřeného kódování z rozhovorů a z odborné literatury jsem vytvořila konečný seznam deseti kategorií. Některé kategorie byly významově totožné, pouze měly odlišný název. Mezi ně patří věk, problémy v rodině, vzdělání a nezaměstnanost. Jednou z kategorií uvedených v odborné literatuře je faktor chudoby. „Tradičně je jako chudoba chápán stav, kdy nedostatek peněz neumožňuje zabezpečovat důležité (základní) životní potřeby na přiměřené úrovni“ (Tomeš, 2001, s. 127). Chudoba se dělí na relativní a absolutní. Pro potřeby diplomové práce poslouží jako hodnotící kritéria chudoby možnost bydlení před obchodovací situací a finanční zabezpečení člověka, které souvisí i se zaměstnaností. Přítomnost důležité osoby, informace o kamarádech a lidech, na kterých respondentům záleží, zastřeší kategorie sociálního zázemí. Ztrátu jistot zastoupí obecnější pojmenování krize.

Kategorie získané kódováním	Interní kategorie dle odborné literatury	Kategorie určené k analýze
Věk	Věk	Věk
Špatná rodinná situace	Vzdělání	Nefunkční rodina
Děti z chudých poměrů/z dětských domovů	Přináležitost k národnostní menšině	Děti z chudých poměrů, z dětských domovů
Dosažené vzdělání respondentů	Problémy v rodině	Nízké vzdělání
Zaměstnanost	Zkušenost s násilím	Chudoba (nezaměstnanost, bydlení, finance)
Bydlení	Nezaměstnanost	Zkušenosti s fyzickým násilím
Finanční situace	Chudoba	Patologická závislost
Ztráta jistot	Závislost	Krize
Důležitá osoba		Sociální zázemí
		Přináležitost k národnostní menšině

Tabulka č1.: Přehled kategorií

Kategorie jsem následně interpretovala a vytvořila seznam faktorů, které předcházejí vstupu člověka do obchodovací situace a které ne.

7.6 Interpretace výsledků

Věk

V rámci vývojové psychologie se život člověka dělí na základní životní etapy, kterými jsou dětství, dospívání, dospělost a stáří. Každá životní etapa je dále periodizována a věkově vymezena. Dětství dle Vobra (2013) končí jedenáctým rokem, kdy začíná etapa dospívání, která je ohraničena dvacátým rokem. Dospělost je periodizována na mladší dospělost v období mezi dvacátým až třicátým rokem, střední dospělost vymezená věkovou hranicí třicet až čtyřicet pět let a starší dospělost končící v šedesáti letech, od kdy začíná stáří.

- A- 25 let, mladší dospělost
- B- 55 let, starší dospělost
- C- 43 let, střední dospělost
- D- 41 let, střední dospělost
- E- 40 let, střední dospělost
- F- 28 let, mladší dospělost

Respondenti, kteří se dostali do obchodovací situace, jsou v období mladší, střední i starší dospělosti. Nelze tedy jednoznačně říci, že věk je ovlivňujícím faktorem pro vstup do obchodovací situace.

Nefunkční rodina

Rodiny dělíme dle funkce na funkční, problémové, dysfunkční a afunkční. Funkční rodina zajistí dítěti vhodný vývoj a prosperitu. V problémové rodině se vyskytují poruchy některých funkcí, které je většinou rodina schopna sama řešit a které nemají zásadní vliv na vývoj dítěte. Za dysfunkční rodinu je označena rodina s poruchou jedné nebo více funkcí, které mají zásadní vliv na vývoj dítěte a se kterými si sama rodina nedokáže poradit. Afunkční rodiny přestávají plnit svůj úkol. Děti jsou v afunkční rodině existenciálně ohroženy a nastává jejich přesun do náhradní rodinné péče. Nefunkčnost rodiny pro účely diplomové práce zastřešuje rodiny problémové, dysfunkční i afunkční. Respondenti uvedli řadu objektivních důvodů, které nefunkčnost rodiny dokazují. Funkčnost či nefunkčnost rodiny vážným způsobem ovlivňuje vývoj a socializaci dítěte. „Funkčnost rodiny je posuzována na základě těchto kritérií: složení rodiny, stabilita rodiny, sociálně ekonomická situace, osobnost rodiče, sourozenci a jejich osobnost, stav a vývoj šetřeného dítěte, zájem o dítě a péče o dítě“ (Elišková, 2008, s. 2). Respondenti uváděli objektivní i subjektivní důvody a pocity, které naznačují přítomnost rodinných problémů. Příkladem objektivních znaků nefunkční rodiny, které respondenti ve výzkumu uvedli, jsou vyrůstání v dětském domově, nedostatečná péče a nepřítomnost rodičů, složení rodiny a sociálně ekonomická situace rodiny.

- A-** Anežka vyrůstala s rodiči a dvěma vlastními sestrami, nejezdila s nimi na dovolenou, na tábory, na které sestry jezdily, uvedla, že vztah mezi ní a sestrami nebyl ideální, sestry mohly vše a ona nic, starala se o ni babička, chybělo jí pohlázení od mámy a celkově máma
- B-** Barboře zemřela máma, vyrůstala s tátou, nevlastní matkou a dvěma nevlastními sestrami, nevlastní matka ji bila, od šesti let byla v dětském domově, svátky trávil

s babičkou a tetou, Barboře chybí rodiče, hlavně máma, i když měla v dětském domově hodnou tetu, které se mohla svěřit

- C- Cecílie vyrůstala s oběma rodiči a bratrem, táta ji bral na výlety, máma k ní byla citově chladná, materiálně měla vše, co si přála, Cecílii chyběla máma
- D- Daniel vyrůstal v dětském domově a své rodiče poznal až v osmi letech, rodiče ho chodili navštěvovat, když nebyli ve vězení
- E- Emil pocházel z úplné rodiny, měl čtyři sourozence, po rozvodu rodičů byl přesunut na šest měsíců do dětského domova, poté bydlel tři roky s matkou a nakonec byl opět v dětském domově, Emil jezdil na prázdniny k matce, vídal se s otcem, na dětský domov a tety nevzpomíná v dobrém
- F- Filoména pocházela z úplné rodiny, ve které vyrůstala do tří let. Poté byla na základě rozhodnutí rodičů přesunuta do dětského domova. S rodiči se nevidala, udržovali pouze telefonický kontakt. Filoméně chybí rodina, matka, které by se mohla svěřit a někdo, kdo by se o ni zajímal.

Z výpovědí respondentů vyplývá, že byly u všech přítomny problémy v rodině. Nehledě na to, že respondenti vyrůstali s rodiči nebo v ústavu, své rodiče nebo alespoň jednoho z nich postrádali a vyjadřují citovou deprivaci. Ve dvou případech se objevují příbuzní, konkrétně babička a teta, kteří přebírali funkci rodičů a snažili se o dítě pečovat. Respondenti si jejich pomoci moc váží, ale stejně nepřítomnost rodičů, která pro ně byla v dětství velmi významná, zmiňují. Nefunkční rodina je faktorem, který může přispět ke vzniku obchodovací situace.

Děti z chudých poměrů, z dětských domovů

Určení chudých poměrů rodiny může být subjektivní záležitostí. Nemusíme brát v úvahu pouze materiální zabezpečení. Dle definice Eurostat (2013, s. 2) můžeme říci, že za chudé by se měli považovat „lidé, rodiny a skupiny lidí, jejichž zdroje (hmotné, kulturní a sociální) jsou tak omezené, že je vylučují z minimálního přijatelného způsobu života v jejich domovské zemi. Kvůli své chudobě mohou zažívat některé nevýhody jako nezaměstnanost, nízký příjem, špatné bydlení, nedostatečnou zdravotní péči a bariéry v celoživotním vzdělávání, kultuře, sportu a rekreaci“. Často jsou vyloučeni a přehlíženi v aktivitách (ekonomických, sociálních a kulturních), které jsou pro ostatní lidi samozřejmostí, a jejich přístup k základním právům může být omezený.

Pro zpracování této kategorie vycházím z následujících výpovědí respondentů, neboť oni sami dokáží nejlépe posoudit, zda měli v dětství vše, co potřebovali.

- A- Anežka pochází z úplné rodiny, máma pracovala jako knihovnice, táta jako operátor, brali sestry Anežky na dovolenou, platili sestřím Anežky tábory
- B- Barbora vyrůstala od šesti let v dětském domově, její táta pracoval na nádraží, v dětském domově ji nenavštěvoval, svátky trávil u babičky a tety
- C- Cecílie pochází z úplné rodiny, máma i táta pracovali ve fabrice, jezdili na dovolenou, měli velký byt a vše, co potřebovali
- D- Daniel vyrůstal v dětském domově, rodiče byli často ve vězení
- E- Emil vyrůstal v dětském domově, otec peníze měl, matka s nimi vyšla stěží
- F- Filoména vyrůstala první tři roky s rodiči a poté v dětském domově, rodiče byli zaměstnaní, ale Filoména se ke konkrétnímu druhu zaměstnání nevyjadřuje.

Z výše popsaných výpovědí usuzuji, že ve dvou případech, kde měli rodiče práci a jezdili s dětmi na dovolenou, byla finanční situace uspokojivá. V ostatních čtyřech případech finanční situace rodiny moc příznivá nebyla. Děti vyrůstaly v dětském domově, domů jezdily jen na návštěvy, a to ještě ne všechny, a byly odkázané na finanční zajištění z dětského domova. Pokud vezmeme v úvahu i z definice vyplývající kulturní a sociální způsob života rodiny, nejen materiální zabezpečení, převažují zde respondenti z chudých rodinných poměrů.

Nízké vzdělání

V České republice platí povinná devítiletá školní docházka. Za tu dobu může člověk získat základní vzdělání. Dále může jedinec dosáhnout středního vzdělání, a to hned několika způsoby. Střední vzdělání dostává student po jednom až dvou letech studia, kde získá vysvědčení o závěrečné zkoušce. Další variantou je střední vzdělání s výučním listem, které je po dvou až třech letech zakončené vysvědčením o závěrečné zkoušce a výučním listem. Absolventi většinou nepokračují na vyšší stupně vzdělání a uchází se o místo na trhu práce. Poslední možností zakončenou vysvědčením o maturitní zkoušce je střední vzdělání s maturitou, které trvá obvykle čtyři roky.

- A- Střední vzdělání s maturitou, obor kuchař, číšník
- B- Střední vzdělání s výučním listem, obor košíkářka
- C- Střední vzdělání s výučním listem, obor švadlena
- D- Střední vzdělání s výučním listem, obor malíř, údržbář

- E- Střední vzdělání s výučním listem, obor rybář
- F- Střední vzdělání s výučním listem, obor kuchař, číšník

Podle výše uvedeného shrnutí nelze plně konstatovat nízký stupeň vzdělání respondentů, neboť každý z nich má střední vzdělání. Nižší může být základní vzdělání ze základní či speciální školy a naopak vyšší může být vzdělání na vyšší odborné škole nebo na vysoké škole. Jedná se tedy o respondenty s nízkým stupněm vzdělání, ovšem ne s úplně nejnižším. Za rizikový faktor bych označila nízké vzdělání zaměřené především na manuální činnost, neboť lidé s těmito zkušenostmi budou nejčastěji žádat o práci v oblastech, kde se obchod s lidmi nejčastěji objevuje.

Zkušenost s fyzickým násilím

Dle definice organizace Rosa (Formy násilí, 2014) můžeme fyzické násilí označit za úmyslné užití síly ke způsobení fyzické újmy, ublížení na zdraví, bolesti.

- A- Anežka nemá zkušenosti s násilím
- B- Barboru bila nevlastní matka
- C- Cecílie z dětství zkušenost s násilím nemá, v dospívání byla znásilněna
- D- Daniel na otázku nechce odpovídat
- E- Emil dostal pár facek od mámy za klukoviny, na otázky odpovídá, že bit jinak nebyl
- F- Filoména uvedla, že ji bil otec

Z výpovědí respondentů je patrné, že čtyři respondenti mají zkušenosti s fyzickým násilím. Výpověď Daniela interpretuji jako pozitivní odpověď, která přítomnost fyzického násilí prokazuje. Naopak výpověď Emila mi nepřijde jako úmyslná snaha o způsobení fyzické újmy. Zkušenost s fyzickým násilím se ukazuje jako faktor možného vzniku obchodovací situace.

Patologická závislost

„Závislost je stav člověka, který je existenčně závislý na nějaké látce, činnosti či osobě“ (Chába, 2010). Závislost můžeme rozdělit na závislost na drogách, prožitcích, činnostech nebo na jiné osobě. Ptala jsem se respondentů, zda by řekli, že byli v životě na někom nebo na něčem závislí. Většina respondentů si vybavila drogy a někteří z nich jmenovali člověka, na kterém jim velmi záleželo.

- A- Anežka nikdy nebyla na ničem ani nikom závislá.

- B- Barbora nikdy nebyla na ničem ani nikom závislá. Spoléhá se sama na sebe.
- C- Cecílie uvádí, že je závislá na své dceři.
- D- Daniel nikdy nebyl na ničem ani nikom závislý.
- E- Emil uvádí, že byl závislý na svém kamarádovi, se kterým trávil hodně času. Nyní je pro něj důležitá sestra.
- F- Filoména nikdy nebyla na nikom ani ničem závislá.

Z uvedených odpovědí nevyplývá, že by závislost na člověku byla patologická, neboť všichni respondenti žijí bez problémů bez uvedených lidí kolem sebe. Drogovou závislostí si neprošel nikdo z nich. Dovedu si představit, že by faktor závislosti mohl přispět ke vstupu do obchodovací situace v souvislosti s nadějí na získání peněz na drogy, ale v kvalitativním výzkumu diplomové práce se přítomnost daného faktoru nepotvrdila.

Chudoba

Pojetí chudoby se odvíjí od životní úrovně každé společnosti. „Nejrozšířenějším způsobem měření chudoby je hranice vyjadřující minimální výši příjmu, která je zapotřebí k uspokojení základních životních potřeb, tedy k zajištění potravy a obydlí“ (Exnerová, 2008). Uvedená kategorie se zaměřuje na situaci těsně před nábořem do obchodovací situace. Kritérii pro vymezení chudoby jsou nezaměstnanost, neuspokojivé podmínky bydlení a špatná finanční situace.

- A- Anežka bydlela na ubytovně, občas si půjčovala peníze od matky a babičky, byla zaměstnaná
- B- Barbora neměla kde bydlet, byla na úřadu práce
- C- Cecílie bydlela ve vlastním bytě, neměla práci, byla zadlužená
- D- Daniel bydlel na ulici, v noclehárnách, po ubytovnách, neměl stálou práci ani peníze
- E- Emil bydlel na ubytovně, chodil na brigády, neměl moc peněz
- F- Filoména bydlela v dětském domově, pobírala invalidní důchod a měla peníze, na co potřebovala

Čtyři respondenti se nacházeli ve stavu chudoby dle vymezených kritérií. U každého respondenta, kromě Anežky a Filomény, nebyly uspokojeny alespoň dvě ze tří zvolených kritérií. Chudoba se dá považovat za rizikový faktor.

Krizová situace

Nabídka se stává lákavou ve chvíli, kdy slibuje zajištění základních potřeb jedince a vyřešení krizové situace, ve které se jedinec nachází. Krize vždy znamená narušení rovnováhy, nestabilitu, může vyvolávat pocity ohrožení jedince. Jedinec situaci nedokáže zvládnout svými copingovými strategiemi s pomocí svých sil ani s pomocí nejbližšího okolí.

A- Anežka byla v době vstupu do obchodovací situace zaměstnaná, bydlela na ubytovně s přítelem, kterého milovala. Peněz neměla moc, ale dostávala měsíčně výplatu.

- Anežce byl nabídnut přivýdělek ve formě poskytování sexuálních služeb.

B- Barbora nebyla v době vstupu do obchodovací situace zaměstnaná, neměla kde bydlet a neměla finanční zajištění. Nejvíce ji děsilo, že neměla kde bydlet, protože byly všechny ubytovny obsazené. Měla neshody s přítelovnou rodinou, neměla kamarády ani osobu, které by důvěřovala.

- Barboře bylo nabídnuto ubytování.

C- Cecílie byla v době vstupu do obchodovací situace nezaměstnaná, neměla peníze, bydlela v bytě se svou dcerou a rodiči, byla zadlužená.

- Cecílii byla nabídnuta práce barmanky s příslibem vysokého výdělku.

D- Daniel byl v době vstupu do obchodovací situace nezaměstnaný, měl problémy s partnerkou, neměl peníze, měl dluhy a neměl kde bydlet. Daniel měl kamarády, ale důvěřoval jen sám sobě.

- Daniel dostal nabídku práce a ubytování v zahraničí.

E- Emil byl v době vstupu do obchodovací situace nezaměstnaný, chodil na brigády, měl málo peněz a trápilo ho, že nemá stálou práci.

- Emilovi byla nabídnuta práce v zahraničí s ubytováním.

F- Filoména byla v době vstupu do obchodovací situace nezaměstnaná, bydlela v dětském domově, měla peníze z invalidního důchodu a nejvíce ji trápilo to, že nemá rodinu a nikdo se o ni nezajímá.

- Filoméně bylo nabídnuto přestěhování k rodině nejlepší kamarádky.

Člověk se nachází v krizi, pokud se v krizi cítí být. Neptala jsem se respondentů, zda se cítili být v době náboru do obchodovací situace v krizi, a proto o situaci rozhodují objektivním porovnáním předem vymezených kritérií.

Respondentka A nebyla v závažné životní krizi ve chvíli, kdy došlo k náboru. Situace ostatních klientů by se dala za krizovou označit. Náboráři krizové situace zneužili ve svůj prospěch a podle toho nabídli lidem řešení jejich krize v podobě práce, ubytování či vysokého

finančního ohodnocení. V případě Filomény nešlo o nabídku práce, ale o využití respondentčina pocitu samoty.

Sociální zázemí

Lidé jsou od narození součástí skupiny. Člověk je bytost společenská. Skrze socializaci a interakci s ostatními lidmi si člověk utváří pohled na svět, ale také sám na sebe. Sociální skupina je tvořena dvěma nebo více lidmi, které spojují normy, očekávání, názory, vzájemná komunikace a spousta dalších indikátorů. Lidé se v průběhu života stávají členy formálních i neformálních sociálních skupin. Primární skupinou, do které člověk narozením vstupuje a je jí ovlivněn, je rodina. Postupem času se pro dítě začnou stávat důležitou skupinou vrstevníci, vznikají party a dítě se stává součástí sekundárních skupin. V rámci přináležitosti ke skupinám probíhá proces socializace. Sociální zázemí jsem pro účely diplomové práce vymezila udržováním kontaktu s rodinou, kamarády, příbuznými, přítomností kvalitního bydlení a přináležitostí k místu, kde se člověk nachází.

- A- Anežka vyrůstala v rodině, už od dětství byla samotářka, neměla kamarády. Anežka si myslela, že má osobu, které může důvěřovat, ale nebylo tomu tak. Anežka měla dva dlouhodobější přátele.
 - Anežky přítel dostal Anežku do obchodovací situace.
 - Nejdůležitější byla pro Anežku babička, která jí přinášela materiální i emocionální zaopatrění (v době nábory již babička nežila).
- B- Barbora se bavila s dětmi v dětském domově, ale neměla žádnou opravdovou kamarádku, což přetrvalo až do dospělosti. Barbora nikomu nedůvěřovala, nebavila se s kolegyněmi v práci. Měla dlouholetého přítele.
 - Barbora se musela od přítele odstěhovat, protože bral drogy.
 - Nejdůležitějšími osobami pro ni byla babička, teta a teta z dětského domova (v době nábory již babička ani teta nežily, o tetě z domova Barbora neví).
- C- Cecílie vyrůstala v rodině a měla od dětství nejlepší kamarádku, která v dospělosti zemřela, Cecílie byla součástí party. Cecílie byla třikrát vdaná.
 - Cecílie bydlela u rodičů, v čase před nábořem se rozvedla.
 - Cecílie důvěřuje mami a dceři, které pro ni jsou zároveň nejdůležitějšími osobami. Mezi důležité počítala i bývalého manžela (v době nábory již máma nežila).
- D- Daniel trávil dětství s dětmi v dětském domově, v dospělosti měl kamarády.
 - Daniel měl v čase před nábořem problémy s partnerkou.

- Daniel důvěřoval jen sám sobě.
- E- Emil trávil dětství s dětmi z dětského domova, měl nejlepšího kamaráda, se kterým chodil ven i v dospělosti, ale už se spolu nebaví.
- Emil v čase před nábořem bydlel sám na ubytovně.
- Nejdůležitější osobou pro něj byla sestra.
- F- Filoména měla spoustu kamarádů v dětském domově, měla nejlepší kamarádku, se kterou trávila každou volnou chvíli. Ráda se bavila s chlapci.
- Filoména v čase před nábořem bydlela v dětském domově
- Nejdůležitější osobou pro ni byla kamarádka Glorie, kterou nazývala sestrou. Glorie dostala Filoménu do obchodovací situace.

Všichni respondenti si prošli různými sociálními skupinami. Jedna respondentka uvádí, že byla a je samotářka. Dva respondenti zmiňují, že měli a mají kamarády, ale žádný z nich není nejlepší kamarád nebo někdo, komu by důvěřovali. Tři respondenti zmiňují přítomnost nejlepšího kamaráda.

Určení správného sociálního zázemí je velmi obtížné. Každému vyhovuje něco jiného. Sociální prostředí, ve kterém se nacházíme, ovlivňuje naše názory, postoje i vnímání vlastního já. Z mého pohledu je sociální zázemí a prostředí důležitým faktorem pro vznik obchodu s lidmi.

Přináležitost k národnostní menšině

Vymezení pojmu národnostní menšiny je uvedeno v zákoně 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a zní následovně: „Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo“ (Zákon č. ..., 2001).

Příslušníkem národnostní menšiny je tedy občan České republiky, který se hlásí k jiné národnosti.

Pouze respondent D se hlásí k přináležitosti národnostní menšiny. Ostatní respondenti se za příslušníka národnostní menšiny nepovažují. Přináležitost k národnostní menšině není rizikovým faktorem pro vstup do obchodovací situace.

	A	B	C	D	E	F
Věk	25	55	43	41	40	28
Nefunkční rodina	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Nízké vzdělání	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Chudoba (nezaměstnanost, bydlení, finance)	x	✓	✓	✓	✓	x
Chudé rodinné poměry/vyrůstání nebo pobyt v dětském domově	x	✓	x	✓	✓	✓
Zkušenost s fyzickým násilím	x	✓	✓	✓	x	✓
Patologická závislost	x	x	x	x	x	x
Přítomnost krize	x	✓	✓	✓	✓	x
Chybějící sociální zázemí	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Přináležitost k národnostní menšině	x	x	x	✓	x	x

Tabulka č. 2: Přítomnost rizikových faktorů u respondentů

Hlavní výzkumnou otázkou bylo zjistit, jaké interní faktory předchází vstupu člověka do obchodovací situace. Dle výsledků výzkumu můžeme za rizikové faktory vedoucí ke vzniku obchodovací situace označit nefunkční rodinu, nízké vzdělání, chudé rodinné poměry, pobyt v dětských domovech, zkušenost s fyzickým násilím, přítomnost krize a chybějící sociální zázemí. Z toho se pouze nefunkční rodina, chybějící sociální zázemí a nízké vzdělání objevilo naprosto u všech. Z výzkumu je patrné, že na věku člověka nezáleží. Patologická závislost ani přináležitost k národnostní menšině se jako rizikový faktor také nepotvrdila.

V rámci výzkumu jsem si položila i vedlejší výzkumné otázky, kde jsem zjišťovala, zda respondenti někdy slyšeli o obchodování s lidmi a kdo je dle respondentů nejvíce ohroženou skupinou. Respondenti jednohlasně uvedli, že o obchodování s lidmi nikdy

neslyšeli. Poprvé se o této problematice dozvěděli až od sociálních pracovníků, z úřadů nebo od policie po vysvobození z obchodovací situace.

Za rizikové skupiny respondenti označili

- příliš hodné lidi, kteří jsou důvěřiví a nechají se zlákat,
- dívky z učilišť a dětských domovů, které nemají kam jít, proto si nechají krizovou situaci líbit
- zadlužené lidi
- lidi bez domova
- drogově závislé a alkoholiky
- děti z dětských domovů, které nemají kam jít

U rizikových skupin, které respondenti označili, se vyskytují faktory přílišné důvěry, původu z dětských domovů, dívek z učilišť (s nízkým vzděláním), finanční potíže, problémy s bydlením a závislost. Čtyři z uvedených faktorů se shodují s rizikovými faktory vyplývajícími z provedeného kvalitativního výzkumu.

7.7 Diskuse

Faktory, které vyplynuly z kvalitativního šetření jako rizikové, se nedají považovat za stoprocentně platné na všechny jedince. Jsou to faktory, jejichž výskyt může přispět ke vzniku obchodovací situace. Neznamená to však, že pokud se daný faktor objeví, jedinec se určitě stane obětí obchodování s lidmi. Znalost faktorů by mohla pomoci odborníkům zaměřit se na jednotlivé cílové skupiny, posilnit prevenci a snažit se předejít vzniku obchodovacích situací. Mnohdy se nedá vzniku faktoru primárně předejít, ale je důležité mít na paměti, že nelze na věci nahlížet jen z jedné strany, vždy je zapotřebí zvážit souvislosti a možné příčiny.

Uvědomuji si, že počet respondentů není velký, ale pro účely kvalitativního výzkumu je dle mého názoru dostatečný. V příbězích je patrné, čím si lidé prošli a co předcházelo náboru do obchodovací situace.

Největší dilema jsem měla při posuzování stupně dosaženého vzdělání a kvality sociálního zázemí. Uvědomuji si subjektivní pohled na všechny kategorie, ale v interpretaci výsledků jsem uváděla zdůvodnění, proč k danému rozhodnutí přistupuji a co mě k němu vedlo. Při posuzování jsem se vždy držela výpovědí respondentů, které jsem ke každému faktoru znovu uvedla a snažila jsem se zabránit domýšlení.

U zpracovávání výsledků mě překvapil fakt, že se Anežka ocitla v krizi, kde ztratila práci, přítele, děti i ubytování. Vše vyřešila, postavila se znovu na vlastní nohy, našla si práci, ubytování, přítele a stejně se stala obětí obchodu s lidmi.

Za jeden z nejvíce rizikových faktorů považují nefunkční rodinu a s tím související ústavní výchovu. Po narození jedince dochází vlivem okolí k socializaci člověka. Pokud se dítě narodí do nefunkční rodiny, poznamená ho to na celý život. S nefunkčností rodiny souvisí i ústavní výchova. Někteří respondenti byli s ústavní výchovou spokojeni, jiní ne, ale všichni měli po dovršení osmnácti let stejný problém a to, že neměli domov a nevěděli, co dál. Překvapivé pro mě bylo zjištění, že se Daniel i Emil vrátili z dětského domova ke svým rodičům, u kterých nějaký čas bydleli. Barbora si našla práci a bydlela na ubytovně a Filoména se dostala do špatné rodiny.

Problémy s ústavní výchovou ovšem nejsou novinkou. Od roku 2006 byl realizován dvouletý projekt Prevence obchodování s lidmi mezi rizikovými skupinami se speciálním důrazem na ústavní výchovu v České republice a na Slovensku. Projekt realizovala organizace La Strada ČR společně se slovenskou pobočkou Člověk v tísni o.p.s. (Burčíková, 2008, s. 26). Při koncipování tohoto projektu byly výchozí zkušenosti z oblasti poskytování sociálních služeb obchodovaným osobám. V rámci mapování situace se objevily případové studie dívek z ústavní výchovy, které byly vykořisťovány v prostituci a obchodovány do zahraničí, což vedlo iniciátory k vytvoření preventivních opatření směřovaných právě na tuto cílovou skupinu. Jedním z výstupů projektu byla i publikace s názvem „Cool..je vědět víc“, kde jsou zpracovány výstupy zahrnující problematiku prevence komerčního sexuálního zneužívání v kontextu ústavní výchovy. „Z realizovaného výzkumu vyplynulo, že dívky se zkušeností s ústavní výchovou se často dostávají do prostředí prostituce, jsou-li pod tlakem okolností (např. na útěku, při odkázanosti rodiny na její příjem), nebo jiných osob (např. vrstevnic se zkušeností s prostitucí)“ (Burčíková, 2008, s. 28).

Realizátoři výzkumu zjistili faktory výskytu prostituce, které rozdělily do pěti oblastí. Jedním ze zásadních faktorů je dysfunkční rodina, která se vyznačuje nezájmem o děti ze strany rodičů, rozpad rodiny, citová deprivace, zanedbaná výchova, absence rodinného zázemí, sociopatologické jevy v rodině, slabá inteligence rodičů, nedostatek lásky v rodině a sociálně nízké vrstvy (Burčíková, 2008, s. 21-22). Druhou skupinou faktorů je finanční tíseň. V tomto případě dívky žijí po návratu z ústavní péče celou rodinu. Mezi další ukazatele patří drogová závislost a negativní jevy spojené s ústavní výchovou, kam patří sociální, prostorová i citová izolace dětí, deprivace jedinců a kumulace problematických dětí.

„Většina dotazovaných uvedla, že informovanost o prostituci či obchodování s lidmi (OSL) je špatná až velmi špatná. Personál DD, DDŠ, VÚ, a RDM často nezná žádnou speciální literaturu nebo film na toto téma“ (Burčíková, 2008, s. 25).

Zajímavé je porovnání faktorů výskytu prostituce s faktory vyplývajícími z provedeného kvalitativního výzkumu. Faktory jsou téměř totožné, až na závislost, která se v kvalitativním výzkumu diplomové práce nepotvrdila.

Výrazným faktorem, který předcházel obchodovací situaci respondentů, ale nelze ho počítat do faktorů interních, je nabídka práce v zahraničí.

Závěr

V teoretické části diplomové práce je uveden ucelený soubor informací o problematice obchodování s lidmi. V jednotlivých kapitolách je vysvětlen pojem obchodování s lidmi, legislativní vymezení problematiky na národní i mezinárodní úrovni, mechanismy, faktory a jednotlivé formy obchodu s lidmi, prevence a sociální práce s obchodovanými lidmi. Problematika obchodování s lidmi se vyskytuje po celém světě. Ač je to téma velice závažné, nejsou o něm široká veřejnost ani odborníci dostatečně informováni a je třeba mu věnovat větší pozornost.

Obchod s lidmi spadá pod organizovaný zločin a jeho odhalení není vůbec snadné. Obchodovaní lidé jsou kontrolováni, nemohou se volně pohybovat, často mají zdravotní potíže a pokud mají štěstí, dostanou se k lékaři. Problém nastává ve chvíli, pokud se lékař dívá na člověka pouze jako na pacienta, který potřebuje ošetřit ránu, ale už nezjišťuje hlubší souvislosti spojené se zraněním. Lékař ošetřuje zranění a nezajímá se o to, proč za pacienta neustále odpovídá někdo jiný, proč pacienti nezůstávají v nemocnicích a odchází na reverz, proč pacienti pláčou apod. Případ uvedený na příkladu zdravotního personálu se však vztahuje i na policii, pedagogy, sociální pracovníky, vychovatele, ale i na širokou veřejnost. Odborníci, kteří pracují s lidmi, by se měli umět dívat na každý případ z více úhlů pohledu, vzdělávat se a rozšiřovat si povědomí o aktuálním dění kolem nás.

Další důležitou součástí podpory a kvalitní pomoci obchodovaným lidem je předpoklad vzájemné spolupráce mezi organizacemi, které se prací s lidmi zabývají. Každá organizace by měla mít jasně vymezenou cílovou skupinu, které je schopna poskytnout kvalitní sociální služby. Pokud se do organizace dostane klient, který pod cílovou skupinu nespadá, měl by sociální pracovník znát síť poskytovatelů sociálních služeb a odkázat klienta na příslušnou organizaci. Obchodované osoby spadají pod zvlášť zranitelné oběti, u kterých je vyšší nebezpečí způsobení druhotné újmy nebo zastrasování ze strany pachatele. Dle zákona č. 45/2013 Sb. mají obchodované osoby speciální práva, která jim nedokáží zaručit všechny organizace. Je proto zapotřebí, aby mezi sebou organizace spolupracovaly a nesnažily se bojovat o každého klienta za každou cenu.

V teoretické části diplomové práce byly uvedeny minimálně dva příklady z české legislativy, které obchod s lidmi umožňují. Jedním z nich je přítomnost pracovních agentur a jejich nedostatečná legislativní úprava. Agentury dováží do České republiky množství cizinců, kterým nabízí práci s naprosto nevyhovujícími pracovními podmínkami, nízkým finančním ohodnocením, nutí zaměstnance podepisovat dodatky smluv, díky kterým lidem odebírají další peníze a mnohdy lidem nezajišťují ani zdravotní pojištění. Druhým příkladem

je legislativně neukotvená pozice domácích pracovníků, které jsou v České republice hojně využívány. Domácí pracovníci nejsou pracovními pozicemi, a proto se na ně nevztahují pravidla zákoníku práce.

Praktická část diplomové práce se zaměřuje na určení rizikových skupin a rizikových faktorů, jejichž znalost může pomoci k vytvoření efektivnějšího preventivního programu. Dle výsledků výzkumu můžeme za rizikové faktory vedoucí ke vzniku obchodovací situace označit nefunkční rodinu, nízké vzdělání, chudé rodinné poměry, vyrůstání nebo pobyt v dětském domově, zkušenost s fyzickým násilím, přítomnost krize a chybějící sociální zázemí.

Za rizikové skupiny respondenti označili příliš hodné lidi, kteří jsou důvěřiví a nechají se zlákat, dívky z učilišť a dětských domovů, které nemají kam jít, proto si nechají situaci líbit, zadlužené lidi, lidi bez domova, drogově závislé a alkoholiky a děti z dětských domovů, které nemají kam jít. Fakt, že ani jeden z respondentů neslyšel nic o obchodu s lidmi, dokazuje, že je nutné zaměřit se na primární prevenci dané problematiky, a to přednostně na základních a středních školách, v dětských domovech a mezi lidmi bez domova.

Použité zdroje

Literatura

BURČÍKOVÁ, Petra, Petra KUTÁLKOVÁ a Daniel HŮLE. *Cool je-- vědět víc: ústavní výchova a rizika komerčního sexuálního zneužívání*. Praha: La Strada Česká republika, 2008. ISBN 978-80-254-1524-5.

BURČÍKOVÁ, Petra. *Jak dál?: doporučení pro předcházení obchodování s lidmi a vykořisťování a pro ochranu a zlepšení postavení obchodovaných, vykořisťovaných a obchodováním a vykořisťováním ohrožených osob = The way forward? : recommendations to prevent human trafficking and exploitation, and to protect and improve the status of trafficked and exploited persons and persons at risk of trafficking and exploitation*. Praha: La Strada Česká republika, 2008. ISBN 978-80-254-1313-5.

BURČÍKOVÁ, Petra. *Manuál k sociální inkluzi obchodovaných a vykořisťovaných osob*. Praha: La Strada Česká republika, 2008. ISBN 978-80-254-1312-8.

CUZUIOC-WEISS, Barbara a Chantal LACROIX. *Studie zachycující zkušenosti obchodovaných osob se systémem pomoci a podpory v České republice, Maďarsku, Itálii a Portugalsku*. Mezinárodní centrum pro rozvoj migrační politiky: OstWest Media, 2010. ISBN 978-3-900411-63-3.

EZZEDDINE, Petra. *Migrantky a nájemná práce v domácnosti v České republice*. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, 2014. ISBN 978-80-260-6894-5.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HOLANOVÁ, Klára, Lenka MYSLÍKOVÁ, Jakub ŠVEC, et al. *Instruktážní manuál pro sociální a terénní pracovníky*. Praha: Denoc, 2007.

JANOŠEC, Josef. Vymezení oboru bezpečnosti, jeho rozměry a oblasti. In *Perspektivy vysokoškolského vzdělávání v oboru bezpečnosti*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2007, 11 s. ISBN 978-80-7318-555-8.

Lidská práva v praxi: Manuál pro sociální práci s oběťmi obchodu se ženami a dětmi. Gemi Praha: La Strada, 2002.

LUCKÁ, Yvonna a Lubomír KOBRLE. *Prevence obchodu se ženami: publikace určená pedagogům posledních tříd základních škol, pedagogům středních škol, psychologům a sociálním pracovníkům*. Mezinárodní organizace pro migraci v Praze: Fabrika reklamní agentura, 2000.

MÁTEL, Andrej. *Sociálna patológia a prevencia vybraných sociálno-patologických javov*. 2. doplněné a aktualizované. Bratislava: Art AIR Center s.r.o., Dolný Kubín, 2015. ISBN 978-80-971445-5-5.

Obchod s lidmi za účelem nucené práce v Evropě: souhrnná zpráva o situaci ve Velké Británii, Irsku, České republice a Portugalsku. Praha: La Strada Česká republika, 2006. ISBN 80-254-0035-2.

Obchodování s lidmi: Manuál pro Policii ČR. Praha, 2006.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.

STŘÍTECKÝ, Vít a Daniel TOPINKA. *Obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování v teorii a praxi*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. ISBN 978-80-87558-11-9.

SYKIOTOU, Athanassia P. *Trafficking in human beings: Internet recruitment: Misuse of the Internet for recruitment of victims of trafficking in human beings*. Strasbourg Cedex: Council of Europe, 2007.

ŠPONDROVÁ, Pavla (ed.). *Obchodování s lidmi, problematika nucené práce: sborník z konference pořádané Ligou lidských práv a Radou Evropy 15. 12. 2006 v Brně*. Brno: Liga lidských práv, c2007. Práva v souvislostech. ISBN 978-80-903473-2-8.

TOMEŠ, Igor. *Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost*. Vyd. 2. Praha: Socioklub, 2001. ISBN 8086484009.

Trafficking in human beings in Central Europe. Praha: La Strada, c2005. ISBN 80-239-4212-3.

VANÍČKOVÁ, Eva. *Obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování*. Praha: Česká společnost na ochranu dětí, 2005. ISBN 80-239-4793-1.

VOGEL-MFATO, Eva-Sibylle a FOREW.: INGE SCHINTLMEISTER .. [ET AL.]. *Trafficking in women in Europe: papers from an international consultation held in Driebergen, the Netherlands, 27 November - 1 December 1999*. Geneva: Conference of European Churches (CEC), 1999. ISBN 2880700973.

ZIMMERMAN, Cathy, Mazedra HOSSAIN, Kate YUN a Brenda ROCHE. *Stolen smiles: The physical and psychological health consequences of women and adolescents trafficked in Europe*. London: The London School of Hygiene and Tropical Medicine, 2006.

Internetové zdroje

Člověk na prodej: Po stopách ilegálního obchodu s lidskými orgány v Číně. Kanadský investigativní dokument. *Česká televize* [online]. 2016 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/11140955280-clovek-na-prodej/21638256104/>

ELIŠKOVÁ, Zdeňka. FUNKČNOST NEÚPLNÉ – ROZVEDENÉ RODINY VE VZTAHU K DÍTĚTI. *Prevence úrazů, otrava a násilí* [online]. 2008, (2/2008), 10 [cit. 2017-03-12]. ISSN 1801–0261. Dostupné z: <http://casopis-zsfju.zsf.jcu.cz/prevence-urazu-otrav-a-nasili/administrace/clankyfile/20120328112022224363.pdf>

EUROSTAT. The measurement of poverty and social inclusion in the EU: achievements and further improvements. In: *UNITED NATIONS ECONOMIC COMMISSION FOR EUROPE CONFERENCE OF EUROPEAN STATISTICIANS* [online]. Geneva: Eurostat, 2013, s. 16 [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/ge.15/2013/WP_25_Eurostat_D_En.pdf

EXNEROVÁ, Věra a Andrea VOLFOVÁ. Chudoba. In: *Rozvojovka.cz* [online]. 2008 [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/chudoba>

Formy násilí-ROSA nezisková organizace [online]. Praha, 2014 [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://rosa-os.cz/pro-seniory/formy-nasili/>

CHÁBA, Karel. Co je to závislost? In: *EFT-Co je to závislost?* [online]. 2010 [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://www.eftpsychologie.cz/clanky/co-je-to-zavislost/>

JANOŠEC, Josef a Markéta KUBEČKOVÁ. *ÚVOD DO OCHRANY OBYVATELSTVA PROTI OBCHODOVÁNÍ S LIDMI* [online]. 1. 2011 [cit. 2016-10-12]. Dostupné z: <http://www.population-protection.eu/>

Kdo jsme? *Rozkoš bez rizika* [online]. 2016 [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: <http://www.rozkosbezrizika.cz/o-nas/rozkos-bez-rizika>

KUTÁLKOVÁ, Petra. Obchodování se ženami a nucená prostituce. In: *Strada.cz* [online]. 2006 [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: <http://www.strada.cz/cz/publikace-a-vystupy-la-strada-cr>

Mezinárodní dokumenty. In: *La strada Česká republika o.p.s.* [online]. Praha, 2015 [cit. 2017-03-18]. Dostupné z: <http://www.strada.cz/cz/mezinarodni-dokumenty>

NÁRODNÍ STRATEGIE BOJE PROTI OBCHODOVÁNÍ S LIDMI V ČESKÉ REPUBLICE NA OBDOBÍ 2016 - 2019. In: *MVCR* [online]. 2016 [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/narodni-strategie-boje-proti-obchodovani-s-lidmi-v-cr-2016-2019.aspx>.

Naše poslání. *Diakonie ČCE* [online]. 2015 [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: <http://www.diakonie.cz/o-diakonii/nase-poslani/>

O nás. *O nás- La Strada Česká republika o.p.s.* [online]. 2016 [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: <http://www.strada.cz/cz/o-nas>

Obchod s lidmi - Definice: Definice obchodování s lidmi dle OSN. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha, 2009 [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-definice.aspx>

Obchod s lidmi - Popis situace v obchodu s lidmi. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-popis-situace-v-obchodu-s-lidmi-979350.aspx>

Předkládací zpráva pro Parlament ČR: Vládní návrh, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s přístupem Protokol proti nedovolené výrobě střelných zbraní, jejich součástí a dílů a střeliva a proti obchodování s nimi Úmluvu Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu ze dne 15. listopadu 2000 [online]. In: Praha, 2013, s. 67 [cit. 2017-01-07]. Dostupné z: www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original/67641/56949/56628

Transplantace orgánů v České republice, základní fakta-ZDN. *Zdravotnictví medicína* [online]. Praha, 2003 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <http://zdravi.euro.cz/clanek/priloha-lekarske-listy/transplantace-organu-v-ceske-republice-zakladni-fakta-154004>

VOBR, Radek. *Antropomotorika* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [cit. 2017-03-12]. ISBN 978-80-210-6284-9. Dostupné z: <https://publi.cz/books/64/Impresum.html>

Zákon č. 273/2001 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. 2001 [cit. 2017-03-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273>

ZÁKON ze dne 31. ledna 2013, kterým se mění zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon),

ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. *Sagit* [online]. Praha, 2013 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <http://www.sagit.cz/info/sb13044>

Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2015. In: *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha, 2016 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>

Zvlášť zranitelné oběti. *Policie České republiky* [online]. 2013 [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/zvlast-zranitelne-obeti.aspx>

Seznam tabulek

Tabulka č. 1.: Přehled kategorií.....	51
Tabulka č. 2: Přítomnost rizikových faktorů u respondentů.....	61

Seznam příloh

1. Otázky na praktickou část.....	II
2. Transkripce rozhovorů.....	IV
3. Kódování příběhů.....	XXIV
4. § 168 Obchodování s lidmi.....	XXVII

1. Otázky na praktickou část

Dětství a biologická rodina

- Jak vzpomínáte na dětství? S kým a kde jste vyrůstal/vyrůstala?
- Pocházíte z úplné či neúplné rodiny? Kolik máte sourozenců?
- Vyrůstal-li/vyrůstala-li jste v ústavu, v jak velké skupině jste vyrůstal/vyrůstala a jak se k vám chovaly tety?
- Jaké jste mezi sebou v rodině (v ústavu) měli vztahy? Pokusil/pokusila jste se někdy o útěk? Ublížoval vám někdo v dětství? Koho jste měl/měla nejradši?
- Kde pracovali vaši rodiče, jak jste na tom byli jako rodina finančně?
- Jaké jste měl/měla záliby? Jak jste trávil/trávila svůj volný čas? Byl/Byla jste součástí nějaké party? Měl/měla jste v dětství kamarády, se kterými jste rád/ráda trávila čas? Trávil/trávila jste svůj volný čas s rodinou?
- Co bylo vaším snem? Kde jste si představoval/představovala, že budete bydlet, pracovat, co jste chtěl/chtěla mít, koupit si... Čeho jste chtěl/chtěla dosáhnout?
- Na čem vám opravdu záleželo?
- Chybělo vám něco?

Dospívání a nová rodina

- V kolika letech jste se osamostatnil/osamostatnila a jaké okolnosti (důvody) k tomu náležely? Kde a s kým jste bydlel/bydlela (po přestěhování od původní rodiny až po současnost)?
- Jakého vzdělání jste dosáhl/dosáhla, co bylo po studiích? Měl/měla jste motivaci ke studiu?
- V kolika letech jste začal/začala pracovat, co byla vaše první pracovní zkušenost a jak jste ji získal/získala?
- V kolika letech jste se oženil/vdala? Jste stále ženatý/vdaná? Kolik máte dětí? Jaké máte mezi sebou vztahy?
- Jaká byla vaše ekonomická situace, jak jste zvládal/zvládala zabezpečovat životní potřeby?
- Věnoval/věnovala jste se i v dospívání svým zálibám? Jak jste trávil/trávila svůj volný čas?
- Byl/Byla jste na něčem nebo na někom v životě závislý/závislá?
- Máte v životě někoho jako svůj vzor? Byl pro vás někdy někdo příkladem?
- Kdo vám v životě nejvíce pomohl?

Co předcházelo obchodovací situaci

- Měl/Měla jste nějaké problémy s partnerem/partnerkou, v práci, s bydlením nebo s financemi?
- Co vám dělalo v životě radost? Koho jste měl/měla rád/ráda? Co vás bavilo?
- Co vám přinášelo největší starost?
- Měl/Měla jste kamarády? Komu jste v té době nejvíce důvěřoval/důvěřovala?
- Jste věřící? V co v životě věříte? Co je vaším hnacím motorem v životě?
- Čeho jste chtěl/chtěla v životě dosáhnout?

Obchodovací situace

- Co předcházelo náboru a jak probíhal nábor do práce, která vás dostala do současné situace? Co vás na nabídce lákalo?
- Slyšel/Slyšela jste někdy od někoho nebo četl/četla jste někdy někde o tom, že obchod s lidmi existuje? Kdy jste si uvědomil/uvědomila, že jste se stal/stala obětí obchodu s lidmi? Jak dlouho jste byl/byla obětí obchodu s lidmi? Stalo se vám to opakovaně?
- Když si vzpomenete na daný okamžik, kdy jste se rozhodl/rozhodla práci, která vás dostala do téhle situace, přijmout, co by vám v tu chvíli pomohlo k tomu, abyste práci nevzal/nevzala a nedostal/nedostala jste se tím do současné situace?
- Kdo je podle vás nejvíce ohroženou (zranitelnou) skupinou lidí, kterou se daří pachatelům snadno získat a nalákat na výhodně znějící nabídku práce?
- Kdybyste si mohl/mohla přát 3 věci, které by vám zlepšily život, co by to bylo?
- Co je vaším snem?

2. Transkripce rozhovorů

Respondentka A

Dětství a biologická rodina

- Jak vzpomínáte na dětství? S kým a kde jste vyrůstala? Pocházíte z úplné či neúplně rodiny? Kolik máte sourozenců?

Vyrůstala jsem doma s mamkou a tatškou. Mám dvě ségry, se kterýma ty vztahy nebyly ideální už od malička. Byly to moje vlastní sestry, ale s tím že prostě, máma s tátou měli prostě hodně práce a babička nebyla hodně zaneprázdněná, takže prostě mě dávali k babičce. Babička mě vodila do školy, dávala mi svačiny, prostě se o mě starala jako o vlastní, ale když jsem chtěla jednou prostě na základce od mamky za vysvědčení telefon, tak mi řekla, že na něj nemáme peníze, jen si o něj řekla ta druhá ségra, už ho měla.

- Měla jste mladší nebo starší sestry?

Obě dvě sestry byly mladší. Jedna je o 3 roky mladší, druhá o 11 let.

- Pokusila jste se někdy o útěk? Ublížoval vám někdo v dětství?

Ne

- Kde pracovali vaši rodiče?

Moje máma pracovala jako knihovnice v knihovně, můj táta dělal jakoby operátora, jezdil do Německa a vracel se jen jednou za nějaký čas.

- Jak jste na tom byli finančně, trávili jste společně nějaký čas? Jezdili jste společně na dovolenou?

No to je jakoby další kámen úrazu v tom smyslu, že když jsme měli někam jet, tak mě nechali u babi s tím, že oni jeli jakoby jenom s těma druhejma ségrama. Nebo když byly dětský tábory, tak na ně jezdily jen ony a já ne. Já jsem zůstávala u babičky nebo doma. Nebo jsme měli jet třeba v létě na Moravu k prababičce, no ale v té době jsem si ve škole zlomila nohu, tak jsem nemohla moc chodit a ono bylo jednodušší dát mě k babi a nevíť mě s sebou.

- Jaké jste měla záliby? Jak jste trávila svůj volný čas? Byla jste součástí nějaké party?
- Měla jste v dětství kamarády, se kterými jste ráda trávila čas?

S kamarádama to bylo od začátku těžký. Já jsem měla radši spíš klid. Ráda jsem se dívala na koně. Já jsem spíš byla jakoby ten typ, že sedím doma a kreslím, a nebo jsem vždycky řekla babičce, že bych chtěla do jízdárny, tak mi babička dala nějaké finance na lístek a já jsem tam vždycky jela.

- Co bylo vaším snem? Kde jste si představovala, že budete bydlet, pracovat, co jste chtěla mít, koupit si... Čeho jste chtěl/chtěla dosáhnout?

Nooo...smích...já jsem vždycky chtěla Mercedes, teď vím, že ho mít nebudu, že bych na něj nikdy v životě neměla, a skleněnou vilu s bazénem. Taky nebude nikdy reálnej.

- Na čem vám opravdu záleželo?

To je těžký..... Dostala jsem ve 4. třídě plyšového médu, kterej mi vydržel deset let, dostala jsem ho od třídní učitelky, no ale pak, jak jsem se vlastně od mámy potom odstěhovala, tak mi ho přítel nechtěně ztopil v kamnech, protože nebylo čím topit a byl po ruce právě méda. A bylo prostě po méd'ovi.

- Co pro vás znamenala vaše paní třídní učitelka?

Byla to prostě taková učitelka, která když byl nějaký problém doma, tak jsem za ní mohla jít a říct jí to.

- Chybělo vám něco?

Řeknu to asi jedním slovem, moje máma mě nikdy v životě nepohladila, možná jenom jako jesi jsem byla malá, ale do dvou let, asi tam byl nějaký blok, protože když jsem za ní šla, jestli může jít semnou.... To se nezapomíná. Nikdy se o mě nezajímala.

Dospívání a nová rodina

- V kolika letech jste se osamostatnila a jaké okolnosti (důvody) k tomu náležely? Kde a s kým jste bydlela (po přestěhování od původní rodiny až po současnost)?

Osamostatnila jsem se v sedmnácti letech, když už mě vážně štválo, jak se naši pořád ptaj kde jsem, s kým jsem, co tam budu dělat, prostě klasika, tak asi dva dny před svými osmnáctinami jsem řekla mámě, že jdu k pánovi, co mu bude 54 a budu s ním žít, ona to nějak nemohla zkousnout, tak si chtěla prostě ublížit, ale pak jí to nějak přešlo, protože ví, že já mám tvrdou hlavu a jdu si za svým.

- Jak dlouho jste spolu bydleli?

Minulý rok v létě jsem od něj odešla. Ted' mu bude 63. No, bydlela jsem u něj 7 let, pak jsem odešla. Měli jsme společně 4 děti.

- Jakého vzdělání jste dosáhla, co bylo po studiích? Měla jste motivaci ke studiu?

Původně jsem chtěla jít..... To je jediná věc, ve které mi matka vyhověla, že jsem mohla přestoupit na kuchaře číšníka. Udělala jsem si kurz společného stravování a třetí ročník jsem měla dvě zkoušky ve stejný čas. Vše jsem dala s odřenýma ušima, ale prolezla jsem. Nástavba je maturita ne? Někdo říká, že je to těžký, já jsem zas zastáncem toho, že když se chce, zvládnout se dá všechno.

- V kolika letech jste začala pracovat, co byla vaše první pracovní zkušenost a jak jste ji získala?

Vlastně jak jsem dokončila školu, tak jsem šla na brigádu, dělala jsem na pokladně v Kauflandu, tam u nás. Bylo to chvilkový, taková brigáda, půl roku asi určitě.

- Pak jste byla na mateřské dovolené?

Mezitím ještě, než jsem vlastně dokončila školu a nastoupila na brigádu, tak jsem byla vlastně dávno na mateřský. A on se mi o malýho staral, když jsem byla v práci. Na to, že byl takhle starší, tak se dobře postaral.

- Jaká byla vaše ekonomická situace, jak jste zvládala zabezpečovat životní potřeby vaše i dětí?

Bylo období, kdy jsem na tu brigádu nechodila a musela jsem jet nuceně k babičce si jet vypůjčit peníze na sunar. Pak bylo období, kdy se mi k mámě vůbec nechtělo, ale malej měl jakoby větší potřebu jíst, takže jsem prostě s brekem zavolala mámě, jestli by mi nemohla pomoc, koupit jeden nebo dva sunary, aby měl malej co jíst. Máma měla svý kecy, když to řeknu takhle, ale koupila. Tak jsme se jakoby viděly.

- Věnovala jste se i v dospívání svým zálibám? Jak jste trávila svůj volný čas?

Já jsem žádné své koníčky ani jakoby neměla, mým koníčkem bylo vlastně to dítě, že jo. Takže já když jsem se měla v těch letech bavit, tak jsem se starala, takže takový pařící život vůbec neznám.

- Byla jste na něčem nebo na někom v životě závislá?

Byla jsem plně závislá na svoji bábi, což když jí teď občas zavolám, tak je ráda, že se mě zbavila, že se jí i finančně ulevilo, protože ona je takovej typ člověka, že do vás nasype tisíce a zpátky to nechce.

- Máte v životě někoho jako svůj vzor? Byl pro vás někdy někdo příkladem? Ve filmu, pohádce, rodině?

Ne, to jako nevim. Jako možná je, ale fakt to nevim.

- Kdo vám v životě nejvíce pomohl?

Bábi, máma ani tak ne. Babička se se mnou mazlila, dávala mi lásku, máma mně nepomáhala.

Co předcházelo obchodovací situaci

- Měla jste nějaké problémy s partnerem, v práci, s bydlením nebo s financemi?

V té době jsem bydlela na ubytovně. Každý měsíc jsem platila 8000 na nájem a s tou prací, kterou jsem musela opustit, se to fakt nedá.

- Co vám dělalo v životě radost? Koho jste měla ráda? Co vás bavilo?

Bavila mě práce, kterou jsem byla nucená kvůli někomu opustit.

- Co vám přinášelo největší starost?

Starost jsem měla o děti.

- Měla jste kamarády? Komu jste v té době nejvíce důvěřovala?

Myslela jsem si teda, že mám člověka, kterému mohu důvěřovat, ale ono to tak nebylo.

- Jste věřící? V co v životě věříte?

Věřím v něco, co možná vidět není, ale kousek pravdy na tom bude.

- Co je vaším hnacím motorem v životě?

Mám jako v sobě nějakou hrdost, když to přeteče, tak prostě.... Vím, že není dobré od problému utíkat, to určitě ne, ale to, co se nedávno odehrálo, to se vydržet nedalo.

- Čeho jste chtěla v životě dosáhnout?

Ted'? Ted' bych chtěla sehnat práci, bydlení. Stabilizovat se. Umím se o sebe postarat, ale chtěla bych to dokázat i mámě. Děti k sobě nechci, protože už mají svý vazby vytvořeny, a i když vím jakoby, že jsem jejich máma, nechci jim do života zasahovat.

Obchodovací situace

- Slyšela jste někdy od někoho nebo četla jste někdy někde o tom, že obchod s lidmi existuje?

Ne, před tím, než jste mě o tom informovali, tak ne.

- Kdy jste si uvědomila, že jste se stala obětí obchodu s lidmi? Jak dlouho jste byla obětí obchodu s lidmi? Stalo se vám to opakovaně?

Napadlo mě to až tehdy, když jsem chodila z práce unavená, vydělávala jsem peníze, ze kterých jsem neviděla ani korunu a ještě jsem byla bitá.

- Když si vzpomenete na daný okamžik, kdy jste se rozhodla práci, která vás dostala do téhle situace, přijmout, co by vám v tu chvíli pomohlo k tomu, abyste práci nevzala a nedostala jste se tím do současné situace?

.....dlouhé ticho

- Pomohlo by vám to, kdybyste o obchodu věděla?

Jako něco v tom smyslu určitě ano, ale když děláte něco pro toho druhýho, co vám řekne, a máte strach, že se doma něco stane, tak prostě jdete a uděláte to, protože nechcete být doma bitá. Tak jsem šla a půl roku jsem to vydržela, protože jsem chtěla vidět své děti, ale to nebylo možné. Nemohla jsem platit ani alimenty, protože měl u sebe veškeré finance.

- Kdo je podle vás nejvíce ohroženou (zranitelnou) skupinou lidí, kterou se daří pachatelům snadno získat a nalákat na výhodně znějící nabídku práce?

Nevím, řeknu to asi podle sebe, jak si to myslím, ale možná nevystihnu jakoby vaší otázku. Jsou to prostě lidi jako já, kteří jsou prostě hodně hodní, až jsou blbí. Já jsem byla hodně hodná natolik, až jsem dopadla, jak jsem dopadla, že jo, tam prostě ty vztahy a uvidím, co bude dál.

Jako o chlapech jsem si to třeba nemyslela do té doby, než jste mě o tom informovali, protože mě třeba dost zarazilo, že jsou i chlapi ohroženi obchodem s lidmi. Děti jsou také ohrožená skupina.

- Kdybyste si mohla přát 3 věci, které by vám zlepšily život, co by to bylo?

Rodina, práce a zázemí.

- Co je vaším snem?

Jako teď je to takový že prostě vím, že vilu s bazénem nikdy mít nebudu, mercedes už vůbec ne. Tak přemýšlím, ale jako teď je to takový, že bych prostě chtěla mít co nejdřív práci, sehnat si levnej byt a pak se teda uvidí no.

Respondentka B

Dětství a biologická rodina

- Jak vzpomínáte na dětství? S kým a kde jste vyrůstala? Pocházíte z úplné či neúplně rodiny?

Noo, no tak já jako rodinu, já už jsem to říkala právě, já jako rodinu, jako tátu si pamatuju, ale mámu si nepamatuju, ta umřela. Já jsem vyrůstala s tátou vlastně do šesti let, než jsem šla do školy, a pak v tý první třídě si vzal jinou ženu a ta mě začala mlátit no a pak zjistila doktorka, že mám podlitiny a přesunuli mě do toho děčáku.

- Kolik máte sourozenců?

Sourozence jsem měla dvě nevlastní.

- Vyrůstala-li jste v ústavu, v jak velké skupině jste vyrůstala a jak se k vám chovaly tety?

Ze začátku to bylo divný, že jo, protože než si člověk zvykl, ale pak mi to tam vůbec tak nevadilo. Tety byly hodný. My jsme třeba byli, to bylo jako jednička, dvojka, trojka jako pokoje a tam bylo třeba 20-30 holek. Tam to bylo rozdělený prostě. Jako tam byla ta místnost co měly ty učitelky, pak byly ty litačky, na jedný straně byli kluci a na jedný straně byly holky. V dětském domově jsem byla do 15 a pak jsem šla do učiliště a bydlela jsem na intru.

- Navštěvoval vás tatínek v dětském domově?

(Kýve hlavou, že ne)

- A viděla jste se s tatínkem ještě od té doby?

Joo jako když si mě teta s babičkou brali na svátky domů, tak joo. Já jsem se měla s babičkou dobře, já jsem chtěla spíš s k ní než k tátovi. Jako chtěla jsem k tátovi, ale kvůli tý druhý ženě ne, jsme se nesnesly a ona mě vlastně bila. Tak jsem spíš chodila k tetě, to byla sestra máho táty.

- Pokusila jste se někdy o útěk z dětského domova nebo od táty?

Ne nikdy, protože to vždycky, když někdo utekl, tak byl na samotce a pak se všechno zatrhlo, jakože nemohl domů a tak a já jsem to měla, že jsem to měla blízko, já jsem přešla dvě silnice a byla jsem doma. Pro mě to nemělo žádný význam utíkat.

- Ublížíval vám někdo v dětství?

Noo ono to ze začátku bylo dobrý, ale když táta byl v práci, tak mě mlátila, protože ona měla svoje děti už, když si jí táta vzal, už velký a ona mě moc v lásce neměla.

- Koho jste měla nejradši?

Jako z rodičů? Noo tak z rodičů asi tu tetu a babičku a z toho dětskýho domova tam jsem měla jednu vychovatelku, ale ta už byla stará, to vůbec ani nevím, jestli ještě žije.

- Jak jste trávila volný čas, co jste dělala s tetou a babičkou?

No my jsme, oni že si mě, spíš doma, že si mě vzali na Vánoce, ty svátky.

- Kde pracoval váš tatínek, jak jste na tom byli jako rodina finančně?

Nooo můj tatínek on dělal, já jen nevím, jak se to řekne, na nádraží, jak připojujou vlaky a odpojujou. Ale on mi to povídal. Pak šel do Škodovky, ale tam byl nemocnej, tak nemohl, jinak by šel do Škodovky mezi auta.

- Jaké jste měla záliby? Jak jste trávila svůj volný čas?

To právě že s tou vychovatelkou, ta mě právě naučila tohle háčkování, vyšívání no a zkoušela se mnou i to pletení, ale to mi moc nejde, to vždycky pustim voka. Tak tyhle koničky jako to mám vod toho dětství no. Od těch 8 let vlastně.

- Byla jste součástí nějaké party? Měla jste v dětství kamarády, se kterými jste ráda trávila čas?

Noo to joo jako my jsme byly pohromadě holky, protože tam jsme si mohly hrát. My jsme chodily ven na to hřiště, tam bylo takový velký hřiště, taky bazén tam byl. Byly jsme pohromadě spíš.

- Co bylo vaším snem? Kde jste si představovala, že budete bydlet, pracovat, co jste chtěla mít, koupit si... Čeho jste chtěla dosáhnout?

Joo to ani nevím, jestli jsem vůbec nějakej sen měla, nepamatuju si.

- Na čem vám opravdu záleželo? Může to být člověk, předmět, něco bez čeho byste si dětství nedovedla představit?

Ne

- Chybělo vám něco?

Ty rodiče no, rodiče je něco jinýho než jako s takovýma plno vychovatelkama, třeba když jsem poprvé dostala měsíčky nebo tak, tak mi to bylo takový trapný to takhle vychovatelkám říkat než takhle mámě, že jo, se člověk potřebuje někdy svěřit.

- Měla jste v dětském domově někoho, komu byste se mohla svěřit?

Joo jako právě tu vychovatelku, co nás učila vyšívat, tak tý jsem to říkala no, ale bylo mi to takový trapný jí to říct noo.

Dospívání a nová rodina

- V kolika letech jste se osamostatnila a jaké okolnosti (důvody) k tomu náležely?
Kde a s kým jste bydlela (po přestěhování od původní rodiny až po současnost)?

Bydlela jsem na učilišti a dojížděli jsme na praxi, než jsem se vyučila. Asi nic a pak jsem se přestěhovala za práci do města právě, protože pro nás neměli byty, tak nás dali na ubytovnu ňákou a nastoupila jsem jako kontrolorka látek, mandžestru, sametu a takový. Jsme tam dělali. Tam jsem pracovala, než se mi narodila holka, holce bylo půl roku, když jsem odešla. Jako to nebylo těžký, to prostě takovou jehlou, jako drát no to bylo, takovou látku jsme propíchali a ono to jelo a kontrolovali jsme, zda je ta látka flekatá a nelezou z toho nitě.

- Jakého vzdělání jste dosáhla, co bylo po studiích? Měla jste motivaci ke studiu?

Jsem vyučená košíkářkou. To bylo na dva roky.

- V kolika letech jste se vdala? Jste stále vdaná? Kolik máte dětí? Jaké máte mezi sebou vztahy?

Nejsem vdaná, ale měla jsem stálého přítele. Mám dvě děti, které se mnou vyrůstaly, byla jsem s nima v kontaktu, ale teď už nejsem, protože oni ani nevědi, že jsem tady.

- Kdy se od vás děti osamostatnily?

Noo kluk skoro ve dvaceti a holka ve dvacetidvou.

- Jaká byla vaše ekonomická situace, jak jste zvládala zabezpečovat životní potřeby?

Jo já jsem si tam vydělávala dobré peníze. Bydlela jsem na ubytovně.

- Bydlela jste s přítelem na ubytovně?

Jako na tý ubytovně ne. Jako my jsme spolu bydleli u jeho rodičů. Ale to jsem z tý ubytovny šla jako pryč. Byli jsme spolu pomalu dvacet let.

- Proč jste se rozešli?

No on se chytl spíš takový no. On jako mladistvej, co mi vyprávěla máma, kradl slepice, a pak se chytl takový party a to se pak nedalo vydržet, protože hrozně propadl těm drogám.

- I přes to, že jste pracovala a měla děti, měla jste pořád čas na své koníčky?

Pořád jsem vyšívala nebo jsem u mámy na zahradě pomáhala, protože ona si uměla všechno zasadit jeho máma, pěstovala brambory, mrkev, takový rajčata, všechno, jahody.

- S rodiči partnera jste vycházela dobře?

Joóóó.

- Byla jste na něčem nebo na někom v životě závislá? Věc či člověk?

Alkohol nepiju, já jenom slyším drogy a dělá se mi z toho zle, takže na takových věcech bych závislá nebyla. Člověk si zvykne no. Na dětech ani ne. Spíš spoléhám sama na sebe než abysem se na někoho vázala.

- Máte v životě někoho jako svůj vzor? Byl pro vás někdy někdo příkladem? Ve filmu, pohádce, dětském domově, rodině?

Ne

- Kdo vám v životě nejvíce pomohl?

No to asi trošku ta teta s tou babičkou a možná ty vychovatelky v tom děčáku. Ale takhle aby mi někdo pomohl, tak spíš spoléhám sama na sebe než aby mi někdo pomohl.

Co předcházelo obchodovací situaci

- Měla jste nějaké problémy s partnerem, v práci, s bydlením nebo s financemi?

Neměla.

- Měla jste kde bydlet po rozchodu s partnerem?

Jo s dětma jsme pořád bydleli u partnerových rodičů. Jako to byl dům partnerových rodičů. Jako když jsme se rozešli, tak jsem neměla kam jít, tak jsem šla k cikánům, protože jsem znala tu jejich holku a ta mi řekla, no tak pojď bydlet k nám no.

- Zнала jste tu holku dlouho?

Joo, protože ta nejstarší holka, ta její nejstarší se mnou dělala po mateřský ve fabrice, tam jsme se seznámily.

- A co děti?

Děti už byly velký, to jsem tam šla sama. Ze začátku to bylo dobrý.

- Měla jste práci ve chvíli, když jste šla bydlet k cikánům?

Ne já jsem ježiš jako když jsme se rozešli, tak jsem neměla kam jít. Byla chvíli na pracáku, pak jsem šla pracovat do německé firmy. Já jako jsem ve více druhách pracovala.

- Jestli tomu správně rozumím, tak než jste šla bydlet k cikánům, tak jste neměla práci, neměla jste kde bydlet a rozešla jste se s partnerem?

Ano

- Co vám přinášelo největší starost, než jste šla bydlet k cikánům?

Noo starosti, protože jsem neměla, ubytovny byly plný no, on že začal blbnout, poslední dobou to jako neklapalo, mně to vadilo, že on pořád fetuje, že na to děti musí koukat, on potom, i s tou jeho ségrou prostě. Jeho furt vyhazovali, mě vyhazovali prostě a někdo z toho prostě musel první odejít no.

- Měla jste kamarády? Komu jste v té době nejvíce důvěřovala?

Ne, já jsem jako se málo s kým bavila, to už muselo bejt. Jako nějaká kamarádka.

- Máte nějakou kamarádku z děcáku? Z práce?

Ne

- Jste věřící? V co v životě věříte?

Noo věřící, já věřící nejsem, jako úplně, ale v životě, jako když třeba poslouchám takhle o tom bohu a takový, tak tomu trošku já věřím no, protože věřím, že když to poslouchám nebo vidím, tak věřím, že něco takového je. Občas do toho kostela jsem chodila, třeba v tu neděli, když jsem měla čas, jako na ty modlitby jak byly. Ale abych tomu úplně věřila to ne.

- Co je vaším hnacím motorem v životě?

Hmm tsssss. Asi osud nebo já nevím.

- Čeho jste chtěla v životě dosáhnout?

No tak já jsem takhle o tom nepřemejšlela, ale spíš jsem hledala něco prostě nějakou dobrou práci a aby jsem se v tom životě měla dobře.

- Jak byste poznala, že se máte dobře?

Abych měla peníze, třeba když se člověku něco koupí, tak na to kouká, když na to nemá. Když na to má, tak jsem si to prostě koupila. Když on ze začátku nebyl špatnej, když něco viděl, tak on mi to koupil a ani se mě neptal. Prostě koupil a donesl. Pak se chytl špatné party a pak to šlo s kopce s nim.

Obchodovací situace

- Co vás na nabídce lákalo?

K nim jsem šla jen za účelem bydlení.

- Slyšela jste někdy od někoho nebo četla jste někdy někde o tom, že obchod s lidmi existuje?

Ne.

- Kdy jste si uvědomila, že jste se stala obětí obchodu s lidmi?

Ne já jsem to takhle jako nebrala. Tak. Až potom jednou, když mi policajti tady říkali, že kdybych je chtěla udat, takže je to jako obchodování s bílým masem a z toho já jsem právě měla strach. Jako kdybych to nahlásila, tak že by na to přišli a zbili by mě. Je to velká rodina, když se všichni cikáni dají dohromady, tak je jedna místnost málo.

- Když si vzpomenete na daný okamžik, kdy jste se rozhodla práci, která vás dostala do téhle situace, přijmout, co by vám v tu chvíli pomohlo k tomu, abyste práci nevzala a nedostala jste se tím do současné situace?

Nikdo mi nic takového právě neřekl. Já jsem jim poprvé utekla právě, protože jako mi nabídl, to byl jako zákazník, jestli chci k němu jít bydlet, tak jsem od něj odešla a že ten byt patřil městu, tak jsem musela odejít, on umřel, on byl nemocnej, no a tak jsem se k nim zase vrátila a tím právě se to zvrtilo. Že jsem jim utekla a byla jsem půl roku pryč. Oni nevěděli, až potom jak mě viděli na pracáku a tam mě zbili venku, že když se nevrátím, tak mi budou dělat zle.

- Kdo je podle vás nejvíce ohroženou (zranitelnou) skupinou lidí, kterou se daří pachatelům snadno získat a nalákat na výhodně znějící nabídku práce?

No to si spíš myslím tyhle mladý holky, protože většinou když tyhle mladý holky, skončí jim třeba škola, jsou prázdniny, jdou z děcáku a nemaj kam jít, nebo z těch učilišť, tak takový právě na to se daj chytit. Ze začátku je to dobrý dávaj, dávaj, kupujou, postupně je nechávají čím dál víc stát a dyl a některé utečou, jenže některý nemaj kam a radši to trpěj.

- Kdybyste si mohla přát 3 věci, které by vám zlepšily život, co by to bylo?

Já nevím ani. Jako mít se dobře, to bych chtěla jako. Ale já jsem takovej typ, že bych v klidu jako, bez starostí, i když starosti má každej, i když nad tím třeba přemýšlím. Taký abych byla zdravá a ta noha mi už dala pokoj.

- Co je vaším snem?

Já bych chtěla někde mít dobrou práci a někde bejt, ale sama asi ne, já nejsem sama zvyklá bejt, to bych se nudou asi ukousala. Nějakou práci, peníze mít něco si ušetřit do toho.

Respondent D

Dětství a biologická rodina

- Jak vzpomínáte na dětství? S kým a kde jste vyrůstal?

V dětském domově.

- Měl jste nějaké sourozence?

Vo tom nevím.

- Vy jste rodiče nikdy nepoznal?

Poznal, ale jenom chvíli. Za mnou chvíli jezdili jako do děcáku, ale to na moji žádost, protože jsem prostě jako malej chtěl vědět, kdo je moje máma a táta. A vlastně od šesti, když mi bylo tak 8,9 tam mě jezdili navštěvovat, ale většinou byli po basách, takže nic.

- Jste s rodiči i nadále v kontaktu?

Nejsem, protože umřeli, umřeli mi téměř v náručí, jak máma, tak táta. Já jsem s nimi pak chvíli bydlel. V devadesátém pátém mi zemřel táta no a pak máma.

- Jak se k vám chovaly tety? Měl jste tam kamarády?

Kamarády jsem tam měl. Tak jako samozřejmě že bych to chtěl vrátit no, ale to už nejde. Bylo to lepší no, nemusel jsem se o nic jako starat, bylo to takový normální.

- Takže jste byl v dětském domově rád?

Ne jako rád, ale co člověk měl dělat. To byla taky jiná doma tenkrát. Kdybyste mi dala 20 korun kapesného, tak se s tím užívím, dneska si za to nic nekoupím.

- Pokusil jste se někdy o útěk?

Ne

- Ublížoval vám někdo v dětství?

O tom se nechci bavit.

- Koho jste měl nejradši?

Sám sebe. Smích....si dělám srandu, ale koho jsem měl nejradši. Já nevím, to je těžký tohle. Hodně pro mě znamenaly ženský, chodili jsme spolu, chodil jsem zároveň se dvouma že jo.

- Jaké jste měl záliby? Jak jste trávil svůj volný čas? Byl jste součástí nějaké party?

Většinou jsem se tam pral. Jo tak ale ze srandy, takový blbosti. Kulečnick, pinčes, sport, kromě fotbalu, ten fakt ne.

- Co bylo vaším snem? Kde jste si představoval, že budete bydlet, pracovat, co jste chtěl mít, koupit si... Čeho jste chtěl dosáhnout?

Měl jsem no a to mám doted' jako, hodně peněz a usadit se někde.

Já vám to řeknu asi takhle, já když jsem byl na ulici.. ted' je to pro mě druhá životní šance, buď se seberu, když už jsem začal s bydlením v bytě, chtěl bych to nějak dokončit, nebaví mě to stát frontu na ulici a čekat až na mě přijde řada.

- Na čem vám opravdu záleželo?

Ted' vám to z hlavy neřeknu. Vím i nevím, ale nevím, kde mám začít.

- Chybělo vám něco?

Asi jako každej jinej že jo, nebydlet nikde v děcáku, ale normálně a nepoznat mámu s tátou jen takhle na chvílku.

Dospívání a nová rodina

- V kolika letech jste se osamostatnil a jaké okolnosti (důvody) k tomu náležely?

Kde a s kým jste bydlel (po přestěhování od původní rodiny až po současnost)?

Z dětského domova jsem šel bydlet k mámě a tátovi. S těma jsem bydlel do 23, když oni umřeli. Nejdřív táta zemřel, potom máma no a ta mi odkázala veškeré dluhy, takže nemám ani nárok na nákej byt. Pro mě osobně reálný je vyhlásit bankrot, mě by nepomohlo ani penále.

- Jste ve složité finanční situaci. Je to tím, že jste spoustu dluhů zdědil po mamce, jak říkáte?

Ne ne ne já. Ale co se týká toho bydlení, tak máma tam měla nákej dluh a ona to pak nák prodala, jenže já jsem byl její syn a vlastně nemám na nic nárok přitom ten byt bych mohl normálně, měl bych na něj mít nárok kromě toho dluhu co mám.

- Kde jste teda potom bydlel?

V bytě, na noclehárnách, po ubytovnách.

- Jakého vzdělání jste dosáhl, co bylo po studiích? Měl jste motivaci ke studiu?

Já mám zvláštní školu, ale jinak střední odbornou, tam jsem malíř údržbář.

- V kolika letech jste začal pracovat, co byla vaše první pracovní zkušenost a jak jste ji získal?

V osmnácti. Na lince ve fabrice.

- Bavilo vás to?

Ani ne.

- Jak dlouho jste tam vydržel,

Do té doby, než mi přišli na exekuci.

- A ty dluhy máte z čeho?

To jsem si udělal sám.

- Byl jste někdy ženatý?

Ne

- Máte děti?

Ne

- Jaká byla vaše ekonomická situace po tom, co jste odešel z dětského domova?

Jestli to chcete říct úplně na rovinu, nejlepší bylo to, když jsem odjel z Anglie a oni mi dali 32 000 korun na kartu, takových peněz pohromadě jsem nikdy neviděl. Do té doby jsem jen přežíval po ubytovnách, noclehárnách.

- Co jste dalšího vyzkoušel za práce?

Různé, na stavbách, kopáčský.

- Věnoval jste se i v dospívání svým zálibám? Jak jste trávil svůj volný čas?

Nejde to hned, že jo. Když jsem byl na ulici, tak byt jsem si jen tak nezařídil. Když mi zařídili, tak maximálně ubytovnu na noc. To mi platila sociálka a já část ze svého. Musel jsem se rozhodnout, zda si koupím něco na sebe nebo něco k jídlu.

- Byl jste na něčem nebo na někom v životě závislý? Na zvířeti, člověku, věci, drogách?

Ne

- Máte v životě někoho jako svůj vzor? Byl pro vás někdy někdo příkladem?

No Boba Marleyho.

- Co vás na něm láká?

Hulí, prostě...to vidíte támhle... (ukazuje na policičku plnou sošek a plakátů)

- Měl jste někoho jako vzor, když jste byl dítě? Z filmu, pohádky, dětského domova, rodiny?

To nevím.

- Kdo vám v životě nejvíce pomohl?

Anglie.

- Anglie v čem?

Ty úřady. Když tam přijedu a nedělám blbosti, berou mě jako sobě rovného. Kvůli tomu cikáni odjíždějí tam.

Co předcházelo obchodovací situaci

- Měl jste nějaké problémy s partnerkou, v práci, s bydlením nebo s financemi?

Měl jsem no, měl jsem všechno (míněno všechny uvedené problémy).

- Co vám dělalo v životě radost? Koho jste měl rád? Co vás bavilo?

Byl jsem na ulici, pár slečen jsem měl, ale nemyslel jsem to vážně. Jako byl jsem na ulici a jako když jsem měl 30 korun, tak jsem šel do noclehárny.

- Co vám přinášelo největší starost?

Největší starost byla ta, že prostě jsem si říkal v duchu, prostě jsem si říkal, že když se tam chytne kde jakej cikán, tak se tam chytnu i já. Ale realita je jiná, není to takový, jak si to každěj to.. jak se člověk neumí domluvit, tak je to konec. A nejhorší je ještě ta cesta zpátky. Protože jak jsem zjistil, tak obchod s lidským masem je v tý Anglii u nich na denním pořádku, mně když to řekli, tak jsem si sedl ze židle dolu na zadek, normálně jsem na ně koukal jak blázen.

- Měl jste kamarády? Komu jste v té době nejvíce důvěřoval?

Kamarády jsem měl a důvěřoval jsem sám sobě.

- Jste věřící? V co v životě věříte?

Ne

- Co je vaším hnacím motorem v životě?

To co mě hnalo bylo v Anglii.

- Co to bylo?

Těch 32 000 korun. Ale teď, co dál.

- No, co teď dál? Čeho jste chtěl v životě dosáhnout?

Prostě žít jak člověk a ne že prostě já nevím tady odsud... já vám to řeknu takhle, když mě našli policajti v Anglii, tak jsem si dal předsevzetí, že si najdu bydlení, seženu práci a chtěl bych sebrat z ulice bratránka. Ale když se mi to nepovede, tak se seberu a pojedu zas do ciziny.

- Nebojíte se, že se vám může v cizině stát jedno a to samé, co se vám stalo?

Může, ale co mám dělat, když pojedu do ciziny, tak tam budu čistej, bez dluhů, tady si to dovolit nemůžu. A hned, jak tady získám zaměstnání, tak co udělej, nechaj mi 3500 životní minimum a co jako.

Obchodovací situace

- Co předcházelo náboru a jak probíhal nábor do práce, která vás dostala do současné situace?

Práci mi nabídl úplně cizí člověk. On mi řekl, že se tam budu mít jako dobře a takový blbosti, že tam budu normálně makat, tak říkám no tak jo no. Tak jsem jel.

- Co vás na nabídce lákalo?

Že bych v tu chvíli normálně dělal, pak se od nich odtrhl a fungovat tam. Hlavně mě tam lákalo to, že tam bych se dřív uchýtil, kdybych ale uměl komunikovat. Měl bych tam i byt, i práci, jídlo nakoupíte levně a nemusíte ani vybírat.

- Slyšel jste někdy od někoho nebo četl jste někdy někde o tom, že obchod s lidmi existuje?

Až v Anglii, to jsem na to koukal jak blázen.

- Kdy jste si uvědomil, že jste se stal obětí obchodu s lidmi?

Vůbec, až když mi to řekli v organizaci v Anglii. Ale to mě ještě nějak netrklo v tý hlavě.

- Když si vzpomenete na daný okamžik, kdy jste se rozhodl práci, která vás dostala do téhle situace, přijmout, co by vám v tu chvíli pomohlo k tomu, abyste práci nevzal a nedostal jste se tím do současné situace?

To nevím. To je těžký no, protože já nevím, tady když někam půjdu, všude chtějí fakturu, práci na smlouvu, exekuce, mám ranec dluhů.

- Kdo je podle vás nejvíce ohroženou (zranitelnou) skupinou lidí, kterou se daří pachatelům snadno získat a nalákat na výhodně znějící nabídku práce?

Lidé bez domova, převážně oni. Hlavní nádraží, u charit.

- Kdybyste si mohl přát 3 věci, které by vám zlepšily život, co by to bylo?

Peníze, bydlení a abych normálně fungoval.

- Co je vaším snem?

Ted'? Dostat tu špínu do basy. Nebudu je litovat. Chci své odškodnění, to si od nich vezmu. Fotr jim sedí a ted' ať jde zbytek i s dětma. Když oni neměli soucit se mnou, prostě si řekli no dobrý, mysleli si, že jsem nějaký polotvar, to trochu přepískli.

3. Kódování příběhů

Příběh A

kódy

- věk, rodina, bezmoc, špatné vztahy se sestrami, zaměstnání rodičů, babička jako náhradní rodič, neúčast na společných dovolených, čtení, koně, chybí máma a pohlazení
- maturita, osamostatnění se, čtyři vlastní děti, přítel, brigády, mateřská dovolená, půjčování peněz, babička jako nejdůležitější člověk, nevnímá vzor
- ztráta zaměstnání, ztráta bydlení, ztráta přítele, ztráta dětí, hrdost jako hranice únosnosti, vidina nové práce, bydlení, snaha dokázat mámě, že se o sebe postarám
- fyzické násilí, neznalost OSL, poprvé slyší o OSL od sociální pracovnice, přání

kategorie

- špatná rodinná situace, volný čas, zaměstnání
- vzdělání, zaměstnání, bydlení, vlastní rodina, důležitá osoba
- ztráta a snaha někomu něco dokázat
- přání, informace o OSL

Příběh B

Kódy

- věk, smrt matky, náhradní matka, nevlastní sourozenci, fyzické násilí, zaměstnání otce, náhlý přestup do dětského domova, občasné vídání otce, dobrý vztah s tetou a babičkou, vyžívání, volný čas s ostatními, nepřítomnost opravdové kamarádky, chybí rodiče a máma, teta z dětského domova jako důvěryhodná osoba
- osamostatnění se, vzdělání, nové bydlení, nová práce, přesun do jiného města, přítel, využívá volný čas, dvě vlastní děti, přítel a drogy, teta s babičkou a teta z dětského domova jako důležité osoby
- ztráta bydlení, ztráta práce, neshody s rodinou, nepřítomnost kamarádů, nabídka bydlení od kamarádky, motivací byly práce, peníze
- nikdy neslyšela o OSL, poprvé od policie, přání

kategorie

- špatná rodinná situace, přesun z rodinného prostředí do dětského domova, volnočasové aktivity s ostatními

- vzdělání, zaměstnání, vlastní rodina, bydlení, důležité osoby
- ztráta, samota, využití nabídky
- informace o OSL

Příběh C

Kódy

- šťastné dětství, úplná rodina, zaměstnání rodiče, společně dovolené, úmrtí bratra, měli vše, co chtěli, volný čas - pohádky, četba, neshody s mamkou, chození ven s tatškou, sžití s postavou z knihy, volný čas - tanec, aerobic, nejlepší kamarádka, úmrtí kamarádky, sen být lékařkou, mít velkou rodinu a čtyři děti, chybí jí máma, pomazlení
- střídání zaměstnání, parta a chození ven, svatba, dcera, vzdělání, zaměstnání v zahraničí, dcera v péči babičky, nucená prostituce, rozvody, návraty k dceři, smrt manžela, vzor matka, nejdůvěryhodnější - máma, dcera, chce být samostatná, vydělat si peníze, víra v Boha
- nabídka práce od známé, lákavé peníze, dluh,
- nikdy neslyšela o OSL, od policie, přání

Kategorie

- ambivalentní dětství v rodině, volný čas, nejlepší kamarádka, dětský sen
- zaměstnání, volný čas, vztahy, vzdělání, důvěryhodná osoba
- nabídka, peníze
- informace o OSL, přání

Příběh D

Kódy

- dětský domov, rodiče často ve vězení, nevidali se, volný čas - praní, ping pong, kulečnick, sen, chybí rodina
- vzdělání, bydlení s rodiči, práce, dluhy, brigády na černo, bydlení na ubytovnách, na ulici, zajištění základních potřeb, vzor, příslib výdělků a bydlení, neznalost jazyka, nejvíce vděčný - anglickým úřadům, pocit rovnosti
- problémy s partnerkou, v práci, ztráta bydlení, měl kamarády, motivace peníze, spravedlnosti

- ztráta, kamarádi, motivace peněz
- neslyšel o OSL, poprvé od soc. prac., přál by si - peníze, bydlení, potrestání

Kategorie

- nezaměstnaní rodiče, dětský domov, volný čas, sen, chybí rodina
- vzdělání, bydlení, finance, zaměstnání, vzor, lákavá nabídka výdělků a bydlení, vděk, rovnost
- ztráta, kamarádi, peníze
- informace o OSL, přání

Příběh E

Kódy

- početná rodina, rozvod rodičů, dětský domov, oddělení od sourozenců, návštěvy doma, zaměstnaní rodiče, volný čas - rybaření, venku s kamarádem, nejbližší člověk - sestra, chybí mu rodina,
- vzdělání, zaměstnání, bydlení u rodičů, důležitý kamarád, sestra, vzor tenisti, anglické úřady
- ztráta práce, málo peněz, sen - mít dům, nabídka práce od kamaráda,
- o OSL nikdy neslyšel, až od úředníka, přání

Kategorie

- špatné rodinné zázemí, zaměstnaní rodiče, volný čas, nejbližší člověk- sestra
- vzdělání, bydlení, zaměstnání, vzor
- ztráta, finance, sen, nabídka
- informace o OSL, přání

Příběh F

Kódy

- dětský domov, oddělení od sourozenců, zaměstnaní rodiče, volný čas - malování, venku s kamarády, chybí rodina, někdo, kdo by se zajímal
- vzdělání, invalidní důchod, bydlení v dětském domově, důležitá kamarádka
- nezaměstnanost, finance, bydlení, nabídka rodinného zázemí
- o OSL nikdy neslyšela, až od policie

Kategorie

- špatné rodinné zázemí, zaměstnaní rodiče, volný čas, nejbližší člověk - kamarádka
- vzdělání, bydlení, invalidní důchod
- dětský domov, nabídka rodinného zázemí
- informace o OSL, přání

4. §168 Obchodování s lidmi

(1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá dítě, aby ho bylo jiným užito

- a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,
- b) k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla,
- c) k službě v ozbrojených silách,
- d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo
- e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kdo kořistí z takového jednání, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.

(2) Stejně bude potrestán, kdo jinou osobu než uvedenou v odstavci 1 za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá, aby jí bylo jiným užito

- a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,
- b) k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jejího těla,
- c) k službě v ozbrojených silách,
- d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo
- e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kdo kořistí z takového jednání.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,
- b) vydá-li takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti,
- c) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo
- d) spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci.

(4) Odnětím svobody na osm až patnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 těžkou újmu na zdraví,

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu,
nebo

c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

(5) Odnětím svobody na deset až osmnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 smrt.

(6) Příprava je trestná.